

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kuntouttavasta
työtoiminnasta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kuntouttavasta työtoiminnasta sekä muutettavaksi sosiaalihuoltolakia, toimeentulotuesta annettua lakia, työmarkkinatuesta annettua lakia, työttömyysturvalakia, työvoimapalvelulakia, kuntoutusrahalakia ja tuloverolakia.

Pitkäaikaistyöttömien ja työttömyyden johdosta pitkään toimeentulotukea saaneiden asemaa parannettaisiin selkiyttämällä heidän oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan sekä tarkentamalla työvoimahallinnon ja kuntien tehtäviä. Asiakas, työvoimahallinto ja kunta laativat yhdessä aktivointisuunnitelman, joka voisi sisältää uutena toimenpiteenä kuntouttavaa työtoimintaa. Kunta järjestäisi osana sosiaalihuoltoa kuntouttavaa työtoimintaa,

johon alle 25-vuotias olisi velvollinen osallistumaan.

Työvoimapolitiittisten toimien tehostamiseksi työnhakuhaastattelusta ja työnhaku-suunnitelmasta säädettäisiin nykyistä velvoittavammin lailla. Kuntoutustoimenpiteiden kannustavuuden parantamiseksi ammatillisen kuntoutuksen aikaisen kuntoutusrahan vähimmäismäärä nostettaisiin 2 100 markkaan kuukaudessa, ja kuntoutusajalta voitaisiin maksaa myös ylläpitokorvausta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2001 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto.....	4
2. Nykytila	5
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
Oikeudet ja velvollisuudet.....	5
Välttämätön toimeentulo.....	5
Syyperusteinen toimeentuloturva.....	5
Sosiaali- ja terveystoimen palvelut.....	5
Toimeentulotuki.....	6
Työttömyysturva.....	6
Työmarkkinatuki.....	7
Työvoimapaikat.....	8
Työllisyyslaki.....	9
Kuntoutus.....	9
Maahanmuuttajien kotouttaminen	10
Eräät työllistämiskokeilut	11
2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö.....	11
2.3. Nykytilan arviointi	14
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	16
3.1. Tavoitteet	16
3.2. Keskeiset ehdotukset.....	16
Työvoimapaikkojen tehostaminen ja aktivointisuunnitelma	16
Kuntouttava työtoiminta.....	17
Toimeentulotukiasiakkaan velvollisuus ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi	19
Kuntoutusrahalain kehittäminen	19
4. Esityksen vaikutukset	20
4.1. Yleistä.....	20
Aktivointisuunnitelmien ja kuntouttavan työtoiminnan kustannukset ja rahoitus	20
Kuntoutusrahalain muutoksen kustannukset	21
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	21
4.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan	22
5. Asian valmistelu	22
6. Riippuvuus muista esityksistä.....	23
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	24
1. Lakiehdotusten perustelut.....	24
1.1. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta	24
1 luku. Yleiset säännökset.....	24

2 luku.	Toimeenpano	28
3 luku.	Aktivointisuunnitelma	29
4 luku.	Kuntouttava työtoiminta	33
5 luku.	Etuudet ja korvaukset	35
6 luku.	Kieltäytyminen ja keskeyttäminen sekä niiden seuraukset	36
7 luku.	Kuntouttavan työtoiminnan ehdot	39
8 luku.	Rahoitus	40
9 luku.	Erinäiset säännökset	40
1.2.	Sosiaalihuoltolaki	42
1.3.	Laki toimeentulotuesta	42
1.4.	Laki työmarkkinatuesta	45
1.5.	Työvoimapalvelulaki	45
1.6.	Laki työttömyysturvalain muuttamisesta	47
1.7.	Kuntoutusrahalaki	47
1.8.	Tuloverolaki	48
2.	Tarkemmat säännökset	48
3.	Voimaantulo	48
4.	Säätämisyjärjestys	48
LAKIEHDOTUKSET		52
Laki kuntouttavasta työtoiminnasta		52
Laki sosiaalihuoltolain 17 §:n muuttamisesta		60
Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta		61
Laki työmarkkinatuesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta		62
Laki työvoimapalvelulain muuttamisesta		63
Laki työttömyysturvalain 4 a §:n muuttamisesta		65
Laki kuntoutusrahalain muuttamisesta		65
Laki tuloverolain 92 §:n muuttamisesta		67
LIITE		68
RINNAKKAISTEKSTIT		68
2. sosiaalihuoltolain 17 §:n muuttamisesta		68
3. toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta		69
4. työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta		73
5. työvoimapalvelulain muuttamisesta		74
6. työttömyysturvalain 4 a §:n muuttamisesta		78
7. kuntoutusrahalain muuttamisesta		79
8. tuloverolain 92 §:n muuttamisesta		81

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Pääministeri Lipposen II hallituksen ohjelmassa on esitetty monia toimenpiteitä, joiden tavoitteena on työllisyysasteen nostaminen sekä syrjäytymisen ja köyhyyden estäminen. Tämä hallituksen esitys on osa tätä toimenpidekokonaisuutta. Peruslähtökohtana on korostaa työn merkitystä paitsi toimeentulolähteenä myös keinona estää syrjäytymistä. Esitys kohdistuu erityisesti pitkäaikaistyöttömiin, jotka ovat usein samanaikaisesti sekä työhallinnon että sosiaalitoimen asiakkaita. Toimenpidekokonaisuuteen liittyy tämän esityksen lisäksi joukko muita toimenpiteitä, kuten työvoimahallinnon ensisijaisiin toimenpiteisiin osallistuvien etuuksien parantaminen, pienten ansiotulojen verotuksen keventäminen ja ehkäisevän toimeentulotuen kehittäminen. Nämä esitykset on annettu erikseen vuoden 2001 talousarvioesitykseen liittyen eduskunnalle.

Esitys sisältää sekä työvoimahallinnon että sosiaalitoimen toimintamallien uudistamishdotuksia. Uudistuksella on tarkoitus luoda lainsäädännölliset perusteet työvoimaviranomaisten ja kuntien väliselle yhteistyölle pitkään jatkuneen työttömyyden ja syrjäytymisen torjumiseksi. Tällä hetkellä monissa kunnissa on tilapäisten ratkaisujen avulla kehitetty erilaisia pitkäaikaistyöttömien asemaa parantavia toimintatapoja. Esityksen tavoitteena on luoda sekä lainsäädännöllisesti että rahoituksellisesti yhtenäinen toimintamalli koko maahan. Tätä uutta työvoimahallinnon ja sosiaalitoimen yhteistä toimintamallia kutsutaan kuntouttavaksi työtoiminnaksi.

Kuntouttava työtoiminta olisi viimesijainen työvoimapolitiittinen toimenpide. Nykyisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden tuloksellisuutta pyrittäisiin parantamaan siten, että pitkäaikaistyöttömyys voitaisiin ehkäistä. Esitykseen sisältyy työttömän oikeuksien nykyistä täsmällisempi säättely ja näiden oikeuksien kirjaaminen lakitasolle. Tarkoitus on tehostaa työnhakuhaastattelujen tekemistä ja

työnhakusuunnitelmien laatimista.

Henkilöille, jotka työvoimaviranomaisten toimenpiteistä huolimatta ovat pitkään työttömiä, tarjotaan uutta toimenpidekokonaisuutta, josta sovittaisiin uudessa aktivointisuunnitelmassa. Tarkoitus on velvoittaa työvoimatoimistot ja kunnat laatimaan yhdessä pitkään työttömänä olleen henkilön kanssa aktivointisuunnitelma. Alle 25-vuotiaille aktivointisuunnitelma olisi tarkoitus laatia lyhyemmän työttömyysjakson jälkeen kuin 25 vuotta täyttäneille.

Aktivointisuunnitelmaan voitaisiin sisällyttää nykylainsäädännön mukaisia työllistymistä edistäviä toimenpiteitä sekä erilaisia sosiaali-, terveys-, koulutus- ja kuntoutuspalveluja. Uutena palveluna aktivointisuunnitelmaan voitaisiin sisällyttää kuntouttava työtoiminta.

Kuntouttava työtoiminta on aktivointitoimenpide, jota tarjotaan pitkään työttömänä olleelle henkilölle. Jos työvoimaviranomaiset voivat osoittaa henkilölle työllistymistä edistäviä muita toimenpiteitä, ovat ne ensisijaisia kuntouttavaan työtoimintaan nähden.

Kuntouttavaa työtoimintaa ei tehtäisi työ- eikä virkasuhteessa, joten siitä maksettavista etuuksista ja korvauksista, toiminnan sisällyttämisestä, toiminta-ajasta, tapaturmavakuutuksesta sekä työturvallisuudesta säädettäisiin erikseen. Alle 25-vuotias työttömänä ollut henkilö olisi velvollinen osallistumaan kuntouttavaan työtoimintaan ja 25 vuotta täyttäneille kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen olisi vapaaehtoista.

Esitys sisältää myös tarkistuksia kuntoutusajakaaseen toimeentuloturvaan. Kuntoutustoimenpiteiden kannustavuuden lisäämiseksi kuntoutusajakaasia etuuksia tarkistettaisiin siten, että ne takaavat nykyistä paremman turvan. Kuntoutusmahdollisuuksien parantamiseksi hallituksen vuoden 2001 talousarvioesitykseen sisältyy myös kaksi kokeilua, jotka kohdistuisivat vakavan syrjäytymisuhan alaisiin nuoriin ja 45 vuotta täyttäneisiin. Nämä kaksi kokeilua eivät edellytä lainmuutosta.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Oikeudet ja velvollisuudet

Suomen perustuslain, jäljempänä perustuslain, mukaan jokaisella on oikeus hankkia toimeentulonsa työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Lähtökohtana on yksilön oma aktiivisuus toimeentulonsa hankkimisessa.

Perustuslain 18 §:ssä säädetään julkisen vallan velvollisuudeksi työllisyyden edistäminen. Työllisyyden edistäminen merkitsee sitä, että julkinen valta pyrkii turvaamaan jokaiselle oikeuden työhön. Julkisen vallan tulee siten pyrkiä estämään pysyvästi työtä vailla olevien ryhmän muodostuminen. Pykälä sisältää myös maininnan oikeudesta työllistävään koulutukseen, josta säädetäisiin lailla. Yksilön ja yhteiskunnan kannalta on tärkeää poistaa sellainen työttömyys, joka johtuu ammattitaidon ja muun koulutuksen puutteesta. Oikeus työllistävään koulutukseen ei ole kuitenkaan itsetarkoitus eikä siihen sisälly esimerkiksi jatkuvaa oikeutta saada erilaisia ammatillisia koulutusjaksoja niin kauan kuin henkilö itse haluaa ja työttömyys jatkuu. Työllistävän koulutuksen luonteeseen kuuluu, että sillä voidaan lisätä henkilön mahdollisuuksia työllistyä.

Välttämätön toimeentulo

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan turvataan jokaiselle oikeus ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon on kaikilla. Avunsaamisen edellytykset tulee selvittää yksilökohtaisella tarveharkinnalla.

Välttämättömällä toimeentulolla ja huolenpidolla tarkoitetaan sellaista tulotasoa ja palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset. Tällaiseen tukeen kuuluu esimerkiksi terveyden ja elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömän ravinnon ja asumisen järjestäminen.

Syyperusteinen toimeentuloturva

Perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaan

lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Tämä säännös asettaa perustuslakivaliokunnan mukaan lainsäätäjälle velvoitteen ”taata jokaiselle perustoimeentuloturva tarvitsevalle subjektiivisen oikeuden tällaiseen laissa säädettyyn julkisen vallan järjestämään turvaan, joka olisi yhteydessä säännöksessä lueteltuihin sosiaalisiin riskitilanteisiin ja lailla kulloinkin annettaviin säännöksiin saamisedellytyksistä ja tarveharkinnasta sekä menettelymuodoista”. Perustuslain 19 §:n 2 momentin mukainen perustoimeentulon turva merkitsee pidemmälle menevää turvan tasoa kuin 1 momentin mukainen oikeus.

Tarkoituksena ei ollut turvata uudistuksen voimaantulon aikaisia yksittäisiä etuuksia tai tällaisten etuuksien tasoa sellaisenaan. Perustoimeentuloa turvaavat sosiaaliturvajärjestelmät on lainsäätäjän tarkoituksen mukaan laadittava siten kattaviksi, ettei niiden ulkopuolelle jää välinputoajaryhmiä. Järjestelmien ei kuitenkaan tarvitse ulottua sellaisiin henkilöihin, joilla lakisääteiset turvajärjestelmät ja heidän oma tilanteensa kuten esimerkiksi perhesuhteensa, kokonaisuutena arvioiden on muutoin toimeentulon edellytykset, vaikka heidän normaali toimeentulomahdollisuutensa ovat esimerkiksi työttömyyden johdosta heikentyneet. Tämän tapaisiin seikkoihin liittyvä tarveharkinta on niin ollen sallittua perustuslain kannalta. Toimeentulotuki, josta on säädetty toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997), on perustoimeentuloa turvaava viimesijainen etuus.

Sosiaali- ja terveystalvet

Perustuslain 19 §:ään sisältyy myös julkiselle vallalle velvoite riittävien sosiaali- ja terveystalvetujen järjestämiseen siten kuin lailla säädetään. Palveluja järjestettäessä olisi otettava huomioon paitsi välillisestikin vaikuttavat perusoikeussäännökset myös kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisessä riittävien palvelujen määrittelyn lähtökohdana tulee pitää sellaista palvelujen tasoa, jo-

ka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä.

Sosiaalihuoltolain (710/1982) mukaan kunta on velvollinen huolehtimaan sosiaalipalveluiden järjestämisestä. Lain mukaan tällaisia palveluja ovat esimerkiksi sosiaalityö ja päihdehuolto. Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä sekä muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilön ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai vastaava suunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa tai laissa erikseen mainituissa tilanteissa asiakkaan ja hänen laillisen edustajansa taikka asiakkaan ja hänen omaisensa tai muun läheisensä kanssa.

Toimeentulotuki

1.3.1998 voimaan tulleen toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaan toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen välttämätön toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Lain mukaan jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla.

Jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuskseen ja niiden elatuksesta, joihin nähden hän on elatusvelvollinen muun lainsäädännön perusteella. Toimeentulotuki on tarkoitettu pääasiassa lyhytaikaiseksi etuudeksi ja auttamaan tilapäisten vaikeuksien yli tai ehkäisemään

sellaisten syntymistä.

Toimeentulotuesta annetun lain 10 §:n mukaan toimeentulotuen perusosaa voidaan tiettyin edellytyksin alentaa. Perusosan suuruutta voidaan alentaa säännöksen mukaan niissä tapauksissa, joissa henkilö ilman perusteltua syytä kieltäytyy työstä tai työvoimapolitiikasta toimenpiteestä tai muutoin toimii siten, ettei työtä tai työllistymistä edistävää toimenpidettä voida hänelle tarjota. Toimeentulotukea voidaan tällöin harkinnan mukaan alentaa hänen osaltaan enintään 20 prosenttia. Lain 10 §:n 2 momentin mukaan perusosan alentamisen yhteydessä on aina laadittava mikäli mahdollista yhdessä toimeentulotuen hakijan ja tarvittaessa yhteistyössä työvoimaviranomaisten ja muiden viranomaisten kanssa suunnitelma toiminnasta asiakkaan itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi.

Toistuvasti työstä tai aktivoinnista kieltäytyvältä tahi aktivointimahdollisuuden laiminlyövältä perusosaa voidaan vielä tästäkin alentaa, kuitenkin yhteensä enintään 40 prosenttia. Tarkoituksena on antaa mahdollisuus puuttua tilanteisiin, joissa henkilölle voidaan osoittaa konkreettinen ja hänen kykyihinsä ja olosuhteisiinsa sovitettu tapa hankkia toimeentulonsa, mutta henkilö toistuvasti kieltäytyy siitä.

Edellä mainitut toimeentulotuen perusosan alentamiset voidaan toimeentulotuesta annetun lain 10 §:n 4 momentin mukaan tehdä vain edellyttäen, ettei alentaminen vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Alentaminen voi olla kestoaltaan enintään kaksi kuukautta kerrallaan kieltäytymisestä tai laiminlyönnistä lukien.

Työttömyysturva

Työttömyysturvalain (602/1984) mukaan Suomessa asuvalla työttömällä työnhakijalla, jonka toimeentulon on katsottava perustuvan toiselle tehtävästä työstä saatavaan palkkatuloon, on oikeus työttömyysturvaan tämän lain mukaisesti. Työttömyysturvaan on oikeus lisäksi eräin rajoituksin ja laissa määrätyillä edellytyksillä yritystoimintaa harjoittavalla henkilöllä.

Lain 2 §:n mukaan työttömän työnhakijan

toimeentulon turvaamiseksi ja työttömyydestä aiheutuvien taloudellisten menetysten korvaamiseksi tai lieventämiseksi maksetaan työttömyyspäivärahaa joko peruspäivärahana tai ansioon suhteutettuna päivärahana.

Työttömyysturvan saamisen edellytyksenä on, että henkilö on työmarkkinoiden käytettävissä eli hän on kykenevä ottamaan vastaan tarjotun työn työmarkkinoilta. Ennen kuin henkilön voidaan katsoa asettavan itse rajoituksia, jotka estävät hänen työmarkkinoilla olonsa, hänelle on varattava kohtuullinen aika esteiden poistamiseen. Aikaa on annettava lastenhoidon, kulkemisen ja muiden vastaavien mahdollisten esteiden poistamiseen. Pääsääntönä on, että henkilön itsensä asettamat rajoitukset aiheuttavat haitallisia seuraamuksia vasta, kun työtä tai koulutusta on yksilöidysti tarjolla.

Henkilön ei yleensä voida katsoa olevan työmarkkinoiden käytettävissä, jos hän toistuvasti työstä kieltäytymisellä on osoittanut, ettei hän halua tai voi vastaisuudessakaan ottaa vastaan työtä työmarkkinoilla yleisesti sovelletuin ehdoin. Työssäoloehto on voitu asettaa niissä tapauksissa, joissa henkilö on vuoden sisällä ainakin kahdesti ilman pätevää syytä kieltäytynyt tai eronnut työstä tai työvoimapolitiittisesta koulutuksesta.

Henkilöllä on velvollisuus toimia aktiivisesti työtarjoilutilanteissa. Hänen edellytetään omalla aktiivisuudellaan vaikuttavan työnsaantiin. Haastattelutilanteissa osoitetun työhaluttomuuden on katsottu aiheuttaneen hakijan omasta menettelystä johtuen sen, ettei työsopimusta ole syntynyt.

Työmarkkinatuki

Työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) mukaan työmarkkinatuki on työttömälle työnhaun ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden aikaisen toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki, jonka avulla edistetään ja parannetaan tuen saajan työmarkkinoille hakeutumisen ja palaamisen edellytyksiä.

Oikeus työmarkkinatukeen on Suomessa asuvalla henkilöllä, joka ei täytä työttömyysturvalaissa määriteltyä peruspäivärahan, ansiosidonnaisen päivärahan tai yrittäjän ansioon suhteutetun päivärahan saamisen työssä-

oloehto ja on taloudellisen tuen tarpeessa tai jonka oikeus työttömyyspäivärahaan on päätynyt työttömyysturvalaissa olevien rajoitusten vuoksi.

Työmarkkinatuki voidaan tietyin edellytyksin maksaa myös työnantajalle työttömänä olevan työnhakijan työllistämiseksi.

Työmarkkinatuen saajan työllistymistä voidaan työvoimaviranomaisten osoituksesta edistää siten, että työmarkkinatuen saaja osallistuu työharjoitteluun, koulutukseen, ammatinvalinnanohjaus- ja kuntoutustoimenpiteisiin tai muihin kohtuulliseksi katsottaviin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin.

Oikeus työmarkkinatukeen on työvoimatoimistoon ilmoittautuneella kokoaikatyötä hakevalla työkykyisellä työttömällä henkilöllä, joka on työmarkkinoiden käytettävissä ja jolle ei ole voitu osoittaa työtä tai jota ei ole voitu osoittaa koulutukseen. Osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevalla henkilöllä on oikeus työmarkkinatukeen, vaikka hän ei hae kokoaikatyötä. Henkilöllä ei ole oikeutta työmarkkinatukeen siltä ajalta, jolta tukea maksetaan hänen työllistymisensä edistämiseksi työnantajalle.

Työmarkkinatukeen on oikeutettu 17 vuotta täyttänyt henkilö. 17 vuotta täyttäneellä henkilöllä ei ole oikeutta työmarkkinatukeen ellei hän ole suorittanut ammattitutkintolaissa tarkoitettua tutkintoa tai valmistunut ammatin oppilaitoksesta. Rajoitusta ei kuitenkaan sovelleta sinä aikana, kun henkilö osallistuu työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen, työharjoitteluun, työkokeiluun tai työhallinnon järjestämään kuntoutukseen. Edellä sanottua sovelletaan myös 18—24-vuotiaaseen henkilöön, joka ilman hyväksyttävää syytä on kieltäytynyt koulutuksesta, työharjoittelusta, työkokeilusta taikka kieltäytynyt, eronnut tai jättänyt hakematta hänelle soveltuvaan ammatilliseen koulutukseen, jonka ajalta opiskelija saa koulutuksessa olevalle kuuluvat sosiaaliset edut.

Jos henkilö on kieltäytynyt toistuvasti työharjoittelusta tai muista työllistymistä edistäviistä toimenpiteistä, hänellä ei ole oikeutta työmarkkinatukeen kahden kuukauden ajalta. Sama koskee henkilöä, joka on ilman pätevää syytä kieltäytynyt menemästä tai omalla menettelyllään aiheuttaa sen, ettei tule valituksi

työvoimakoulutukseen. Vastaava seuraamus on myös ilman pätevää syytä työvoimapolitiittisen toimenpiteen keskeyttämisestä.

Ammattitaidon puutteesta johtuvan nuorisotyöttömyyden alentamiseksi työmarkkinatuen saamisedellytyksiä muutettiin vuoden 1996 alusta lukien siten, että alle 20-vuotiaalle vailla ammatillista koulutusta olevalle nuorelle maksettiin työmarkkinatukea pääsääntöisesti vain aktiivitoimenpiteeseen osallistumisen ajalta. Vuoden 1997 alusta lukien sääntely laajennettiin koskemaan alle 25-vuotiaita ammattikouluttamattomia nuoria. Siirtämällä painopistettä passiivisen toimeentuloturvan maksamisesta työllistymisvalmiuksia parantavan toiminnan tukemiseen työmarkkinatukijärjestelmää pyrittiin samalla palauttamaan alkuperäisen tarkoituksensa mukaiseksi.

Alle 25-vuotias nuori on edellä mainitusta sääntelystä huolimatta aina oikeutettu täysimääräiseen työmarkkinatukeen aikana, jolloin hän osallistuu työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen, kuten esimerkiksi työharjoitteluun. 18—24-vuotias nuori on lisäksi oikeutettu työmarkkinatukeen toimenpiteiden välilläkin (työttömyysaikainen työmarkkinatuki) edellyttäen, ettei hän ole ilman hyväksyttävää syytä kieltäytynyt tarjotusta työstä, koulutuksesta tai työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä tai kieltäytynyt, eronnut tai jättänyt hakeutumatta hänelle soveltuvaan ammatilliseen koulutukseen.

Työvoimapalvelut

Työvoimapalvelulain (1005/1993) mukaan työmarkkinoiden toimivuuden parantamiseksi valtio järjestää ja kehittää työvoimapalveluja tukemaan yksityisten henkilöiden (henkilöasiakas) ammatillista kehitystä ja työhön sijoittumista sekä turvaamaan työnantajien (työnantaja-asiakas) työvoiman saantia. Työvoimapalveluja ovat työnvälitys, ammatinvalinnan ohjaus, työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus, koulutus- ja ammattitietopalvelu sekä ammatillinen kuntoutus. Työvoimapalveluina voidaan tarpeen mukaan järjestää myös edellä mainittuja palveluita täydentäviä palveluita sekä toteuttaa ajankohtaisesti tai alueellisesti

tarpeellisia palveluihin liittyviä hankkeita. Palveluita ja hankkeita voidaan myös ostaa, jos työhallinto ei voi järjestää niitä taloudellisesti tai tarkoituksenmukaisesti.

Työttömällä työnhakijalla on oikeus yhteistyössä työvoimatoimiston kanssa laadittavaan työnhakusuunnitelmaan. Suunnitelmasa sovitaan työllistymistä edistävästä toimenpiteistä. Työnhakusuunnitelma laaditaan viimeistään silloin, kun asiakkaan työttömyys on kestänyt viisi kuukautta. Suunnitelma on edellytyksenä asiakkaan osoittamiselle työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin. Oikeus uudistettuun työnhakusuunnitelmaan on, kun henkilö on saanut työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea vähintään 500 päivältä. Lisäksi työvoimatoimiston tulee varata työttömälle työnhakijalle määrääjain tilaisuus työnhakuhaastatteluun. Asiakkaan työnhaku voidaan katkaista, jos hän kieltäytyy työnhakuhaastattelusta, työnhakusuunnitelman laatimisesta tai osallistumisesta työnhakusuunnitelmassa sovittuihin palveluihin tai toimenpiteisiin.

Työ-, sosiaali- ja terveydenhuolto- sekä opetusviranomaisten tulee olla keskenään yhteistyössä työvoimapalveluja järjestettäessä ja niihin liittyviä toimenpiteitä toteuttaessa. Opiskelijoiden ammatinvalintaan ja työnhakuun liittyvien palvelujen järjestämisestä vastaa työvoimaviranomainen yhteistyössä opetusviranomaisten kanssa.

Työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (763/1990) ja asetuksen (912/1990) tarkoituksena on edistää työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainoa työmarkkinoilla sekä torjua työttömyyttä ja poistaa työvoimapulaa. Koulutus on pääasiassa ammatillista koulutusta. Koulutus voi olla yleissivistävää silloin, kun sen puuttuminen estää työllistymistä tai ammatilliseen koulutukseen osallistumista. Koulutusta hankitaan oppilaitoksilta tai muilta koulutuksen toteuttajilta. Koulutusta voidaan hankkia myös yritysten tarpeisiin yhteistyössä yritysten kanssa henkilöstön koulutuksena. Tällöin yritykset maksavat osan kustannuksista. Koulutus on oppilaille ilmaista. Työttömänä ennen koulutusta olleet opiskelijat saavat koulutuksen ajalta opintososiaalisia etuuksia kansaneläkelaitokselta tai työttömyyskassoilta.

Työllisyyslaki

Työllisyyslain (275/1987) ja -asetuksen (1363/1997) mukaan työnantajalle voidaan maksaa työllistämistukea hänen ottaessaan työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa olevan henkilön työsuhteeseen. Tarkoituksena on subventoida työnantajalle työttömän työllistämistä aiheuttavia palkkakustannuksia. Työnantaja voi olla valtio, kunta tai yksityinen. Valtio, kunta, kotitaloudet, yhdistykset ja säätiöt voivat työllistää työttömän myös määräaikaiseen työsuhteeseen. Yrityksen edellytetään pääsääntöisesti tekevän työllistettävän kanssa toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen, jolloin yrityksen on parannettava työllistettävältä puuttuvia ammatillisia valmiuksia työvoimatoimiston hyväksymän kirjallisen suunnitelman mukaisesti. Tukea voidaan myöntää enintään 10 kuukaudeksi kerrallaan.

Yhdistelmätuella tarkoitetaan tukea, jossa työmarkkinatuki maksetaan työnantajalle joko yksinään tai yhdistettynä työllistämistukeen. Yhdistelmätuella tulee työmarkkinoilta syrjäytymisen estämiseksi ja työmarkkinoille paluun edistämiseksi työllistää ensisijassa niitä työmarkkinatukeen oikeutettuja, jotka eivät yhdistelmätuen käyttöön oikeuttavan työttömyytensä aikana ole olleet lainkaan työssä tai joiden työssäolo avoimilla työmarkkinoilla on ollut vähäistä ja satunnaista ja joita ei ole edellä tarkoitettuna työttömyysaikana työllistetty työllistämistuella.

Yhdistelmätuki on siten tarkoitettu työllistämään työsuhteeseen yli 500 päivää työttömänä ollut henkilö, joka on oikeutettu työmarkkinatukeen. Työnantaja voi olla kunta, yleishyödyllinen yhteisö tai yksityisen sektorin työnantaja, mutta ei valtion virasto tai laitos. Yhdistelmätukea voidaan myöntää enintään 12 kuukaudeksi kerrallaan.

Kuntoutus

Kuntoutuspalveluita tuotetaan osana terveydenhuoltoa, sosiaalihuoltoa, työhallintoa ja opetushallintoa (julkishallinnon kuntoutuspalvelut). Myös sosiaalivakuutusjärjestelmissä on kehitetty järjestelmien tavoitteita tukevia kuntoutuspalveluja. Julkishallinnon järjestämistä kuntoutuspalveluista säädetään

kunkin hallinnonalan laeissa. Sosiaalivakuutusjärjestelmien kuntoutustoiminta määräytyy niitä koskevan erityislainsäädännön mukaan. Lainsäädäntö sisältää määräyksiä kuntoutuksen tavoitteista, järjestämisvastuusta, järjestämistavoista, järjestettävän kuntoutuksen sisällöstä sekä kuntoutujan saamista etuuksista, joihin kuuluu myös kuntoutusajan toimeentuloturva.

Vuonna 1991 voimaantulleen kuntoutuksen kokonaisuudistuksen keskeinen tavoite oli tehostaa kuntoutusta siten, että kansalaiset voivat osallistua työelämäänsä ja selviytyä elämänsä muista vaatimuksista kykyjensä ja ikänsä edellyttämällä tavalla entistä paremmin ja entistä pitempään.

Kuntoutusrahalain (611/1991) nojalla maksetaan kuntoutuksen ajalta kuntoutusrahaa, jos kuntoutuksen tavoitteena on työelämässä pysyminen, sinne palaaminen tai työelämään tulo. Kuntoutusrahaa maksetaan kuntoutujalle, joka on esimerkiksi ammatillisessa tai lääkinnällisessä kuntoutuksessa muun muassa kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain, kansanterveyslain tai erikoissairaanhoidon perusteella. Kuntoutusrahaa maksetaan 16–64-vuotiaalle Suomessa asuvalle vakuutetulle, joka on esinyt tekemästä työtään kuntoutuksen takia. Kuntoutusrahan saaminen edellyttää kuntoutuspäätöstä, jossa on sitouduttu järjestämään ja maksamaan kyseinen kuntoutus. Kuntoutusrahaa maksetaan arkipäiviltä eli noin 25 arkipäivältä kuukaudessa.

Kuntoutusrahan taso määräytyy yleensä samojen sääntöjen mukaisesti sekä ammatillisen että lääkinnällisen kuntoutuksen ajalta. Poikkeuksen muodostavat kuntoutusrahalain 17 §:n mukainen kuntoutusraha, jota maksetaan vain ammatillisen koulutuksen ajalta sekä 17 a §:n mukainen nuorten vajaakuntoisten kuntoutusraha ammatillisen kuntoutuksen varmistamiseksi. Pääsääntöisesti kuntoutusrahan määrä on kuntoutusrahalain 14 §:n mukaan yhtä suuri kuin se kuntoutujalle myönnettävä sairausvakuutuslain mukainen päiväraha, johon hänellä olisi oikeus, jos hän kuntoutuksen alkaessa olisi tullut työkyvyttömäksi. Kuntoutusrahaa ei kuitenkaan makseta, jos päivärahan määrittämisen perusteena olevat työtulot ovat alle 5 400 markkaa (vuoden 2000 tasossa) vuodessa. Henkilölle

voidaan kuitenkin suorittaa tarveharkintaista kuntoutusrahaa, jonka suuruus määräytyy sairausvakuutuslain 18 b §:n mukaisesti. Kuntoutusrahaan ei sovelleta 60 päivän odotusaikaa, vaan kuntoutusrahaa voi saada heti kuntoutusrahain mukaisen omavastuun täytyttyä. Tällöin kuntoutusrahan määrä on enintään 60 markkaa päivältä eli noin 1 500 markkaa kuukaudessa. Jos kuntoutuja tai hänen avio- tai avopuolisollaan on työmarkkinatukilain 24 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja työ- tai pääomatuloja, vähennetään ne kuntoutusrahasta siten kuin tarveharkintaisessakin sairauspäivärahassa. Jos henkilöllä on varallisuutta, josta on maksettava varallisuusveroa, ei tarveharkintaista kuntoutusrahaa voida maksaa.

Jos kuntoutuja on kuntoutusrahan alkamista edeltävän kuukauden aikana saanut työttömyyspäivärahaa, työmarkkinatukea, opintorahaa tai aikuisopintorahaa, kuntoutusrahana maksetaan kuntoutuksen alkaessa vähintään sairausvakuutuslain 18 a §:ssä tarkoitettu markkamäärä lisättynä 10 %:lla.

Kuntoutusrahain 17 §:n mukaan ammatillisessa koulutuksessa olevan omassa taloudessa asuvan tai huoltovelvollisen kuntoutusrahan vähimmäismäärä on opintotukilain (65/1994) 11 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen opintorahan kuukausimäärän kahdeskymmenesviidesosa. Tällä hetkellä kuntoutusraha on korkeakoulussa opiskeleville 1 540 markkaa kuukaudessa eli 61,60 markkaa päivässä ja muussa oppilaitoksessa opiskelevalle 1 270 markkaa kuukaudessa eli 50,80 markkaa päivässä, jollei hänellä ole oikeus määrältään tätä suurempaan kuntoutusrahaan.

Maahanmuuttajien kotouttaminen

Toukokuun 1 päivänä 1999 tuli voimaan laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikan hakijoiden vastaanotosta (493/1999).

Lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista, sekä turvata turvapaikanhakijoiden välttämätön toimeentulo ja huolenpito järjestämällä turvapaikanhakijoi-

den vastaanotto. Työvoima- ja elinkeinokeskuksen tehtävänä on maahanmuuttajien yhteiskuntaan ja työelämään kuntouttamisen ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton suunnittelu, ohjaus, seuranta sekä muut erikseen määrätty tehtävät. Kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisessa. Työvoimatoimisto huolehtii yhdessä työvoima- ja elinkeinokeskuksen kanssa työvoimapolitiittisten toimenpiteiden sekä työvoimapalveluiden järjestämisestä.

Kunta laatii kotouttamisohjelman yhteistyössä työvoimaviranomaisen ja muiden viranomaisten sekä kansaneläkelaitoksen kanssa. Ohjelma sisältää suunnitelman tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista sekä yhteistyöstä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Ohjelmaa laadittaessa ja toteutettaessa kuullaan maahanmuuttajia, kansalaisjärjestöjä, työntekijä- ja työnantajajärjestöjä ja mahdollisuuksien mukaan muita paikallisia tahoja. Ohjelmaan liittyy kunnan ja työvoima- ja elinkeinokeskuksen sopimus perusteista, joilla kotouttamista edistäviä toimenpiteitä voidaan rinnastaa työmarkkinatuesta annetun lain 2 luvun mukaisiin työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin.

Kotouttamista koskevan lain 10 §:n mukaan maahanmuuttajalla, joka ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi tai joka hakee toimeentulotuesta annetun lain mukaista toimeentulotukea, on oikeus yhteistyössä kunnan ja työvoimatoimiston kanssa laadittavaan kotoutumissuunnitelmaan. Kotoutumissuunnitelman kestosta, muuttamisesta ja keskeytyneen suunnitelman jatkamisesta sovitaan kunnan, työvoimatoimiston ja maahanmuuttajan kesken. Maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelma korvaa työvoimapalvelulaissa tarkoitettua työnhakusuunnitelman. Suunnitelma on tehtävä viimeistään silloin kun asiakkaan työttömyys tai toimeentulotuen saanti on kestänyt viisi kuukautta. Kotoutumissuunnitelmassa maahanmuuttaja, kunta ja työvoimatoimisto sopivat toimenpiteistä, jotka tukevat maahanmuuttajaa ja hänen perhettään yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimisessa.

Kotoutumistuki on maahanmuuttajalle kotoutumissuunnitelman aikaisen toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki, jonka avulla edistetään ja parannetaan tuen saajan työelä-

mään ja jatkokoulutukseen hakeutumisen edellytyksiä sekä mahdollisuuksia toimia suomalaisessa yhteiskunnassa. Kotoutumistuki muodostetaan työmarkkinatuesta ja toimeentulotuesta. Kotoutumistuki myönnetään maahanmuuttajalle siten kun kotoutumissuunnitelmassa sovitaan.

Maahanmuuttajalla, jolla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan, on velvollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen sekä suunnitelmassa sovittuihin palveluihin ja toimenpiteisiin. Jos maahanmuuttaja on ilman pätevää syytä kieltäytynyt suunnitelman laatimisesta, ei ole osallistunut suunnitelmassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin tai on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei suunnitelmaa ole voitu laatia, voidaan toimeentulotuen perusosaa alentaa siten kuin toimeentulotukilaissa on säädetty. Työllistymistä edistävästä toimenpiteistä kieltäytymiseen sovelletaan mitä työmarkkinatuesta annetussa laissa on säädetty, jos kotoutumistukena maksetaan työmarkkinatukea.

Eräät työllistämiskokeilut

1990-luvun loppupuolella on Suomessa toteutettu useita eri tyyppisiä projekteja, joiden tavoitteena on ollut uusien käytäntöjen löytäminen pitkään työttöminä olleiden työllistymisedellytysten parantamiseksi. Usein projektit ovat perustuneet kunnan sosiaalitoimen, työhallinnon ja kolmannen sektorin väliselle yhteistyölle. Projektit on yleensä kohdistettu sellaisille pitkään työttöminä olleille, jotka ovat syrjäytymisvaarassa ja jotka eivät ole olleet työllistettävissä työvoimaviranomaisten nykyisten työllistymistä edistävien toimenpiteiden avulla.

Projekteissa järjestetyn toiminnan sisältö on vaihdellut. Pääsääntöisesti on pyritty toimintaan, joka on lähellä työtä, mutta johon sisältyy kuntouttavia elementtejä. Toimintaa on järjestetty esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- Työvoimaviranomaisten perinteisten työllistymistä edistävien toimien lisäksi osallistujille tarjottiin vapaaehtoistoimintaa sekä pienimuotoista, ei-työvoimapolitiittista koulutusta. (Kipinä I ja Kipinä II –projektit, Vaasa)

- Kaikille osallistujille laadittiin yksilöllinen suunnitelma, jota varten käytiin perus-

teellisesti läpi henkilön koulutus- ja työhistoria sekä elämäntilanne. Projektin työntekijät ottivat yhteyttä eri yrityksiin, joihin osallistujille järjestettiin työharjoittelupaikka. (Pitkään työttöminä olleiden naisten aktivointi, Vantaa)

- Osallistujat työllistettiin seuraavissa kohteissa: Päiväkodit, liikuntatoimisto, maahanmuuttajapalvelut, kierrätyskeskus, sosiaalitoimen työpaja, vanhainkoti, vihertoimi, työttömien toimintakeskus (Toimeentulotuki työllistäjänä, Lahti)

- Toimintaa järjestettiin seuraavissa työyksiköissä: Ulkomaalaisten naisten kohtaamispaikka, käsityökeskus, autonkorjaus-työpaja, kierrätyskeskus, asukaskahvila (Monet-projekti, Tampere)

Eri projekteihin osallistuneet ovat toimineet usein sairaaloiden, vanhustenhuoltolaitosten ja päiväkotien avustavissa tehtävissä, kuten esimerkiksi ruokailussa, ulkoilussa ja viriketoiminnassa; kotipalvelun avustavissa tehtävissä, kuten kotipalveluasiakkaiden kotien suursiivouksessa; kiinteistöhuollon avustavissa tehtävissä, kuten kunnan virastojen ja laitosten rakennusten, niiden piha-alueiden, puistojen ja metsien kunnostuksessa ja viihtyisyyden parantamisessa, sekä biojätteen erilliskeräilyssä ja kompostointitoiminnassa.

Järjestettävän toiminnan rahoitus on vaihdellut suuresti. Eri projekteihin on käytetty kuntien sosiaalitoimen määrärahoja, työllisyysmäärärahoja, Euroopan sosiaalirahaston määrärahoja sekä vapaaehtoisjärjestöjen ja Raha-automaattiyhdistyksen määrärahoja. Euroopan sosiaalirahaston määrärahoja käytetään vuonna 2000 syrjäytymisen vastaiseen toimintaan noin 236 miljoonaa markkaa. Raha-automaattiyhdistyksen avustuksia on vuonna 2000 myönnetty syrjäytymisen ehkäisemiseen sekä työllisyysprojekteihin 202 miljoonaa markkaa.

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Viimesijaisen toimeentuloturvan (jäljempänä käytetään termiä toimeentulotuki) saajien määrä on kasvanut Euroopan unionin maissa 1980-luvun lopulta alkaen. Yleinen jäsensuuntaus unionissa on kiinnittää enemmän huomiota köyhyyden ja syrjäytymisen

taustatekijöihin, vähentää riippuvuutta etuudesta ja rohkaista kaikkia työkykyisiä hakeutumaan työhön. 1990-luvulla aktivoinnista ja velvoittamisesta on tullut yhä keskeisempi osa eurooppalaista viimesijaista toimeentuloturva.

Aktivoinnin periaatteena on tuen passiivisten piirteiden vähentäminen ja tuen saajien aktiivisuuden tukeminen ja lisääminen. Loppullisena tavoitteena on saattaa tuen saajat työmarkkinoille itsenäisen toimeentulon piiriin. Kannustimina ovat varsinaiset aktivointitoimet, kuten matalapalkkaisten henkilöiden tuen ennaltaan pitäminen ansiotuloista huolimatta, työllistämisbonukset, työssäkäyntikulujen huomioon ottaminen toimeentulotuksessa, koulutusmahdollisuudet ja työllistymiskurssit.

Työllistymistä edistäviä toimenpiteitä yhdistetään toimeentulotukeen vaihtelevassa määrin eri jäsenvaltioissa. Tällaisia toimenpiteitä ovat suurimmissa vaikeuksissa olevien henkilöiden työllistämispalvelut ja yleishyödyllinen toiminta, työpaikkojen luominen kolmannelle sektorille, työnantajien kannustaminen toimeentulotukea saavien palkkaamiseen ja työelämään siirtymisen taloudellinen helpottaminen. Tällainen työikäisten tuensaajien aktivointi liittyy myös eurooppalaiseen työllisyysuuntaviivoihin. Monissa unionin jäsenmaissa on toteutettu toimenpiteitä, jotka parantavat tuensaajien taloudellista ja sosiaalista integroitumista yhteiskuntaan. Toimenpiteet ovat olleet asumis-, koulutus-, perhe- tai terveystoimittaisia. Joissakin jäsenmaissa on toteutettu myös yksilöllisiä toimenpiteitä, jotka perustuvat sosiaali- ja työvoimaviranomaisten yhdessä työntekijän ja työnantajan kanssa laatimaan henkilökohtaiseen suunnitelmaan sosiaalisen integroitumisen edistämiseksi (esimerkiksi Belgiassa, Espanjassa, Ranskassa ja Portugalissa).

Perinteisesti työttömyyden torjuminen ei ole kuulunut sosiaalipalvelujen toimintakenttään, mutta monissa jäsenvaltioissa sosiaalipalveluille on kuitenkin annettu aktiivisempi tehtävä työllisyyden suhteen. Sosiaaliviranomaisten vastuulla on tällöin kehittää työmarkkinoihin liittyvää erityistoimintaa. Tämä suuntaus merkitsee useimmiten muutoksia etuuksien hallinnoinnissa ja rahoituksessa.

Sosiaali- ja työvoimapalveluja on pyritty

lähentämään toisiinsa useissa EU-maissa. Esimerkiksi Belgiassa, Ranskassa, Saksassa, Portugalissa, Irlannissa ja Isossa-Britanniassa toimeentulotuensaajat ovat työllistämistoimenpiteiden suhteen etusijalla samaan tapaan kuin pitkäaikaistyöttömät. Belgiassa sosiaalitoimistot toimivat usein yhteistyössä koulutus- ja työllisyyspalvelujen kanssa. Ranskassa työvoimatoimistot keskittyvät suurimmissa vaikeuksissa olevien työllistämiseen. Alankomaissa työvoima- ja sosiaaliviranomaiset paikallistavat yhteistyössä vaikeasti sijoitettavat henkilöt, joihin työvoimapalvelut sitten keskitetään.

Keskimäärin vain muutama prosentti toimeentulotuen saajista on koulutuksessa tai työharjoittelussa. Tanskassa laki velvoittaa kunnat järjestämään aktivoivaa koulutusta ja työharjoittelua. Ruotsissa kehitetään kansallista monivuotista (1997–2000) toimintaohjelmaa, jossa ovat mukana aikuiskoulutus ja työmarkkinailaitokset. Aktivoivaa koulutusta tarjotaan kuitenkin ensisijaisesti koulunsa loppuun saattaneille. Joissakin maissa työnantajille maksetaan harjoittelupaikan tarjoamisesta (esim. Saksassa, Luxemburgissa, Belgiassa, Ranskassa, Tanskassa ja Isossa-Britanniassa). Saksassa on käytössä pitkäaikaistyöttömille tarkoitettu integroimissopimus, jossa työntekijä, työnantaja ja työvoimatoimisto sopivat tietyistä koulutusajasta ja kustannuksista vastaa työvoimatoimisto.

Useimmissa EU-maissa (Saksa, Belgia, Tanska, Espanja, Ranska, Luxemburg, Alankomaat, Portugali ja Iso-Britannia) on kehitetty erityistoimenpiteitä, joiden pitkän aikavälin tavoitteena on palauttaa työttömät työmarkkinoille. Yleensä kohteena ovat ainoastaan sellaiset henkilöt, joiden katsotaan olevan työmarkkinoiden käytettävissä, mutta joissakin maissa toimenpiteet ulotetaan myös esimerkiksi yksinhuoltajiin ja iäkkäisiin ihmisiin. Erityistoimenpiteisiin liittyviä yleishyödyllisiä tehtäviä tarjoavat ennen kaikkea kunnat. Tehtävät liittyvät julkisten tilojen ja rakennusten kunnossapitoon, ympäristöön, julkisiin palveluihin ja sairaaloihin. Toimeentulotuen lisäksi tehtävistä maksetaan palkkio tai kulukorvaus.

Tällaisen toiminnan tavoitteena on ehkäistä täydellinen toimeettomuus ja sosiaalinen syrjäytyminen. Tällä tavoin autetaan ennen

kaikkea sellaisia henkilöitä, jotka eivät muutoin voisi välittömästi palata työelämään. Työn luonne ja työolosuhteet eivät kuitenkaan vastaa avoimien työmarkkinoiden tilannetta ja erityistoimenpiteisiin osallistuvat ovat edelleen täysin riippuvaisia sosiaalietuuksista eivätkä he ole oikeutettuja esimerkiksi vakuutusluonteisiin työttömyys- tai eläke-etuuksiin.

Viime aikoina on monessa maassa kunnan järjestämien erityistoimenpiteiden sijasta pantu pääpaino kolmannella sektorilla tehtävään tuettuun työhön. Työttömiä kannustetaan työllistämään itsensä sosiaalitalouteen, lähipalveluihin ja julkisiin palveluihin. Vapaaehtoistyöstä nämä työpaikat eroavat siinä suhteessa, että ne ovat paremmin organisoituja, perustuvat usein työsopimukseen ja työstä maksetaan sosiaaliturvamaksuja.

Työhön paluun kannustimiin liittyy keskustelu viimesijaisen toimeentuloturvan ja vähimmäispalkan suhteesta, jota käydään monissa jäsenvaltioissa. Toimeentulotuen tasoa

ei varsinaisesti ole alennettu, mutta jäsenvaltiot ovat tehostaneet seuraamuksia, jos henkilö kieltäytyy työstä tai toimenpiteeseen osallistumisesta. Joissakin jäsenvaltioissa pienennetään avustusta (esim. Tanska, Saksa, Suomi, Alankomaat ja Iso-Britannia). Toistuvan kieltäytymisen tapauksessa avustuksen maksaminen voidaan harkinnan mukaan keskeyttää useiksi kuukausiksi (Belgia, Tanska, Ruotsi, Espanja, Ranska, Alankomaat, Iso-Britannia, Luxemburg ja Portugali).

Aktivoiva ja kannustava työllistäminen on monissa maissa osa viimesijaista toimeentulotukijärjestelmää. Seuraavassa taulukossa kuvataan kootusti toimeentulotukeen liittyviä rahallisia ja muita kannustimia sekä laiminlyönneistä aiheutuvia toimenpiteitä Tanskassa, Ruotsissa, Alankomaissa, Isossa-Britanniassa ja Suomessa. Toimeentulotuen rahalliset kannustimet (1—4), ei-rahalliset kannustimet (5—7) sekä työvelvollisuus ja sen laiminlyönnistä aiheutuvat toimenpiteet (8—13) eri maissa:

	Tanska	Ruotsi	Suomi	Alankomaat	Iso-Britannia
1.Vain osa työtuloista otetaan huomioon tukea myönnettäessä	Kyllä		Kyllä	Kyllä	Kyllä
2.Käteisvarallisuudesta jätetään osa huomioimatta	Kyllä			Kyllä	Kyllä
3.Työssä käynnistä aiheutuneita kuluja huomioidaan	Kyllä	Kyllä	Kyllä		
4.Työllistymis- tai aktivointibonus on käytössä	(kyllä)	(kyllä)	Kyllä		
5.Velvollisuus järjestää tuen saajalle koulutusta ym.	Kyllä	Kyllä		Kyllä	Kyllä
6.Päivähoidon järjestäminen	Kyllä	Kyllä	Kyllä		
7.Sosiaalityöllä on keskeinen rooli aktivoinnissa	Kyllä	Kyllä	Kyllä		
8.Velvollisuus ilmoittautua työttömäksi	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
9.Työhön saatavilla olo	Kyllä	Kyllä		Kyllä	Kyllä
10.Aktiivinen työn etsiminen	Kyllä	Kyllä		Kyllä	Kyllä
11.Tuen maksaminen alennettuna	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
12.Tuen maksamisen lopettaminen	Kyllä	Kyllä		Kyllä	Kyllä
13.Tuki vastikkeellista	Kyllä	Kyllä		Kyllä	Kyllä

Lähde: Kuivalainen, S. Toimeentulotuki Tanskassa, Ruotsissa ja Suomessa. Suomen Kuntaliitto, Turun yliopisto, Helsinki 1999

2.3. Nykytilan arviointi

Laman jälkeinen talouskasvu on johtanut työttömyyden tasaiseen alenemiseen. Työttömyys on laskenut nopeasti etenkin viime vuosien aikana, kun myös työvoimavaltainen kotimaan sektori on elpynyt. Huippuvuodesta 1994 lähtien työttömyyden aleneminen on ollut Suomessa OECD:n toiseksi nopein kautta aikojen. Työttömyysaste oli kesällä 2000 noin 9 prosenttia. Tästä huolimatta Suomen työllisyyskehitys ei ole ollut yhtä hyvä kuin esimerkiksi Alankomaissa, Irlannissa, Isossa-Britanniassa tai Tanskassa.

Työmarkkinoiden tila on parantunut vuoden 2000 aikana edelleen: päättäneiden työttömyysjaksojen kestot ovat lyhentyneet, työmarkkinoille helposti sijoittuvat työttömät työllistyvät ripeästi ja työvoimakapeikat ovat vähentyneet vuoteen 1999 verrattuna.

Työllisyysaste on Suomessa ollut perinteisesti korkea verrattuna muihin EU-maihin. 1990-luvun alussa Suomen työllisyysaste romahti 74 prosentista 60 prosenttiin. Laman jälkeen työllisyysaste on noussut yhtäjaksoisesti. Heinäkuussa 2000 kausitasoitettu työllisyysaste oli yli 66,5 prosenttia.

Avoin työttömyys kuvaa vain osittain työmarkkinoiden tilaa. Työttömien lisäksi työn puutteesta kärsivät vajaatyöllistetyt, piilotyöttömät, työvoimakoulutuksessa olevat, erityistoimenpitein sijoitetut ja työttömyyseläkeläiset. Vuonna 1999 työhallinnon koulutus- ja tukityöllistämistoimenpiteiden piirissä oli keskimäärin 100 000 henkilöä.

Työttömyyden alentuessa sen rakenteelliset piirteet ovat korostuneet. Työttömyyden keskimääräinen kesto on pitkä. Päättäneet työttömyysjaksot kestävät keskimäärin kaksi kertaa pitempään kuin 1980-luvun lopulla. Ikääntyneiden ja yleensä vähän koulutettujen työnhakijoiden on entistä vaikeampaa työllistyä, paine työttömyyseläkkeelle siirtymiseen pysyy suurena. Nuorisotyöttömyys on suhteellisen korkea ja työttömyyden alueelliset erot ovat suuret.

Viime aikoina työttömyys on selvästi polarisoitunut. Työttömiksi äskettäin tulleet työllistyvät yleensä nopeasti, mutta vaikeasti työllistyvien työmarkkina-asema heikkenee entisestään suhteessa muihin. Vuonna 1999

kaikkien työttömyysjaksojen keskimääräinen kesto-aika oli noin vuosi. Työttömyys kasautuu samoille henkilöille eli suuri osa työnhakijoista on toistuvaistyöttömiä.

Työttömyyttä koskevat arviot tukevat sitä johtopäätöstä, että osa 1990-luvun laman suhdannetyöttömyydestä on muuttunut rakenteelliseksi. Toisin sanoen rakenteellisen työttömyyden taso on nyt korkeammalla kuin se oli vielä tämän vuosikymmenen alussa.

Koska työttömyyden alentuessa yhä suurempi osa siitä on rakennetyöttömyyttä, työttömyyden edelleen alentaminen on entistä vaikeampaa. Vuonna 1999 vaikeasti työllistytävien määrän arvioitiin olevan noin 170 000–180 000, mikä vastaa lähes seitsemää prosenttia työvoimasta. Tämän joukon muodostavat pääasiassa pitkään työmarkkinatukea saaneet ja niin sanotussa eläkeputkessa olevat työttömät.

Pitkäaikaistyöttömyyden myötä huomattava määrä työikäistä väestöä on vaarassa syrjäytyä tai on jo käytännössä syrjäytynyt työmarkkinoilta. Koska työttömänä ollessa ammattitaito rapautuu, paluu työelämään on sitä vaikeampaa, mitä kauemmin työttömyys kestää. Yhtäjaksoisesti yli kaksi vuotta työttömänä olleita oli vuoden 1999 lopussa runsaat 50 000.

Pitkittynyt työttömyys lisää riskiä monien ongelmien syntymiseen ja kasautumiseen. Työn kautta ihminen kiinnittyy yhteiskuntaan tavalla, joka on omiaan ehkäisemään erityyppisten ongelmien syntymistä. Työ tai muu aktiivitoiminta ehkäisee parhaalla tavalla syrjäytymistä.

Nuorten työttömyys on puolittunut pahimpien lamavuosien jälkeen ja nuorten päättäneiden työttömyysjaksojen kestot ovat selvästi lyhyempiä kuin muissa ikäryhmissä. Nyt nuorisotyöttömyyden aleneminen näyttää kuitenkin hidastuneen. Vuoden 1999 lopussa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli runsaat 44 000. Nuorisoasiain neuvottelukunnan arvion mukaan vaikeasti työllistettäviä tai heikosti koulutukseen hakeutuvia nuoria on noin 15 000. Työmarkkinatukea saavissa on nuorten, alle 25-vuotiaiden, osuus korkeampi kuin muissa ikäryhmissä, vaikka työttömien nuorten oikeutta työmarkkinatukeen onkin rajoitettu.

Vähän koulutettujen, puutteellisen ammatitaidon omaavien tai muutoin työmarkkinoilta syrjäytymisvaarassa olevien työmarkkinakelpoisuutta on lisättävä huolehtimalla ammatillisesta peruskoulutuksesta ja uudelleen- ja täydennyskoulutuksesta ja työkyvyn säilymisestä. Vaatimukset työmarkkinoilla kasvavat nopeasti eivätkä erilaiset tuki- ja korvausjärjestelmät auta heikossa asemassa olevia kuin väliaikaisesti. Pitkällä aikavälillä ainoa kestävä ratkaisu on tarjota riittävä peruskoulutus ja ammatillinen koulutus kaikille.

Kokemusten mukaan heikko työmarkkina-asema työuran alussa vaikuttaa haitallisesti koko työuraan. Sen vuoksi tarvitaan erilaisia toimenpiteitä, jotka auttavat nuoria siirtymään koulusta työmarkkinoille mahdollisimman pikaisesti. Pitkittynyt poissaolo työmarkkinoilta näyttää olevan erityisen suuri riski nuorelle, minkä takia erilaiset tukitoimet olisi aloitettava heti, kun käy ilmi, ettei nuori hakeudu koulutukseen tai työllisty normaalilla tavalla.

Työttömyys tulisi katkaista mahdollisimman varhain, viime sijassa tukityöllistämisen tai muiden työvoimapolitiittisten toimenpiteiden avulla. Erityisesti nuorten osalta on pidetty ongelmallisena sitä, että työvoimaviranomaisten, sosiaalitoimen ja kouluviranomaisten välinen yhteistyö ei toimi tarpeeksi tehokkaalla tavalla.

Työmarkkinoilla olevien vaikeimmin työllistettävien erityisryhmien aktivoiminen edellyttää yksilöllisesti räätälöityjä toimenpiteitä. Vaikka nuorten yleinen työllisyys paranee taloudellisen tilanteen parantumisen myötä, vaatii syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aseman parantaminen erityistoimia.

Erityisen vaikea ryhmä ovat ne pitkään työttöminä olleet henkilöt, jotka ovat syrjäytyneet tai vaarassa syrjäytyä. Nykyisten palvelujärjestelmien — työvoimapalvelut sekä kuntien järjestämät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut — käyttäjien määrä on kasvanut 1990-luvun laman seurauksena. Tämä on merkinnyt palveluiden kysynnän lisääntymistä. Palveluja ei ole kuitenkaan aina pystytty toteuttamaan kysyntää vastaavasti. Eräissä tapauksissa on käynyt myös niin, että palvelujen määrän nopea lisääminen on alentanut palvelutasoa ammattitaitoisien ja kokeneen henkilöstön puuttumisen takia.

Vaikka työttömyyden taso on 1990-luvun lopussa ollut jatkuvassa laskussa, ei tämä ole vähentänyt työvoimapalveluiden tarvetta samassa suhteessa. Jäljelle jäänyt työttömyys on luonteeltaan erittäin pitkäaikaista. Rakenneellisen työttömyyden vähentäminen edellyttää korkeaa työvoimapalveluiden tasoa sekä hallinnonalojen välistä yhteistoimintaa.

Pitkään jatkunut työttömyys on osaltaan lisännyt syrjäytyneiden määrää. Tämä on lisännyt kuntien järjestämien sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttäjien määrää. Vuonna 1990 toimeentulotukea maksettiin 180 000 kotitaloudelle. Vuoteen 1996 mennessä oli toimeentulotukea saavien kotitalouksien määrä noussut 350 000:een. Vuonna 1999 toimeentulotukea saavien kotitalouksien määrän on arvioitu laskeneen 290 000:een. Lasku johtuu parantuneen taloustilanteen lisäksi myös siitä, että 1990-luvun lopussa yleistä asumistukea nostettiin.

Vaikka toimeentulotuki on tarkoitettu väliaikaiseksi ja viimesijaiseksi toimeentulon turvaajaksi, lisääntyi pitkäaikainen toimeentulotukiasiakkuus 1990-luvulla. Kun vuonna 1990 toimeentulotuen saajista 11 prosenttia sai tukea 10—12 kuukauden ajan, oli pitkään tukea saavien osuus noussut vuoteen 1998 mennessä 23 prosenttiin.

Toimintaa pitkään työttömänä olleiden ja syrjäytyneiden tukemiseksi on haitannut työvoimahallinnon ja kuntien sosiaalitoimen yhteistyön vähäisyys sekä vastuunjakon epäselvyys. Vaikkakin eräillä alueilla yhteistyöstä on saatu hyviä kokemuksia, ei yhteistyö ole valtakunnallisesti vakiintunut.

Erityisenä puutteena on pidetty sitä, että sellaisille pitkään työttöminä olleille, jotka eivät ole työllistettävissä työhallinnon nykyisin toimin, ei ole ollut tarjolla juuri heille sopivia palveluja. Kun kyseiseen kohderyhmään kuuluvien toimeentulo yleensä koostuu työmarkkinatuesta ja asumistuesta, ei kunnan sosiaalitoimi ole riittävän aikaisessa vaiheessa voinut tarjota omia palveluitaan.

Määräaikaisella rahoituksella toteutetut sosiaalisen työllistämisen projektit ovat tuottaneet useita onnistuneita käytännön tuloksia. Kuitenkin vain hyvin harvoissa tapauksissa on kokeiluista saadut hyvät käytännöt voitu vakiinnuttaa osaksi pysyvää toimintaa. Eri-tyinen ongelma on ollut se, että kokeilutoi-

mintaa ei ole voitu ulottaa kaikkiin kuntiin ja näin ollen pitkään työttömänä olevan henkilön mahdollisuudet saada erityisiä työllistymistä tukevia sosiaalihuollon palveluita on vaihdellut kuntakohtaisesti.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Hallitus teki 15 päivänä kesäkuuta 2000 periaatepäätöksen työllisyysasteen nostamisesta sekä syrjäytymisen ja köyhyyden estämistä koskevista toimenpiteistä. Kokonaisuuteen liittyvät toimenpiteet veronkevennysvaran suuntaamiseksi ansiotuloverotuksen sekä palkan sivukustannusten alentamiseen, työssä jaksamisen tukemiseksi, sosiaaliturvan kannustavuuden vahvistamiseksi sekä syrjäytymisen ja köyhyyden estämiseksi. Tämän esityksen tavoitteena on osana laajempaa kokonaisuutta

1) tehostaa työvoimapalveluja siten, että pitkäaikaistyöttömyys estettäisiin;

2) luoda jo pitkään työttömänä olleille polku avoimille työmarkkinoille pääsemiseksi;

3) selkiyttää työvoimahallinnon ja kuntien tehtäväjakoa työttömyydestä johtuvan syrjäytymisen torjumisessa; sekä

4) kannustaa pitkäaikaistyötöntä takaisin työmarkkinoille.

Näitä tavoitteita toteutetaan tämän esityksen mukaan

1) velvoittamalla työvoimaviranomaiset nykyistä selkeämmin työnhakuhaastattelujen ja työnhakusuunnitelmien tekemiseen yhdessä työnhakijan kanssa;

2) velvoittamalla työvoimahallintoa ja kuntaa laatimaan yhdessä asiakkaan kanssa aktivointisuunnitelma, joka voi uutena toimintamuotona sisältää kuntouttavaa työtoimintaa;

3) velvoittamalla kuntia järjestämään kuntouttavaa työtoimintaa; sekä

4) parantamalla aktivointitoimenpiteisiin osallistuvan henkilön etuuksia ja korvauksia.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Työvoimapalveluiden tehostaminen ja aktivointisuunnitelma

Esityksen tavoitteena on tehostaa sekä nykyisiä työvoimahallinnon toimenpiteitä että luoda uusi palvelukokonaisuus niille pitkään työttömänä olleille henkilöille, joita nykyiset toimenpiteet eivät ole riittävästi auttaneet. Ensisijaisena tavoitteena on ehkäistä pitkäaikaistyöttömyyttä. Erikseen eduskunnalle annetussa esityksessä ehdotetaan parannettavaksi nykyisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kannustavuutta tarkistamalla aktiivitoimenpiteisiin osallistuvien etuuksia. Tässä esityksessä työvoimaviranomaisten toimintaa ehdotetaan tehostettavaksi parantamalla asiakkaan informointia hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä velvoittamalla työvoimaviranomaiset nykyistä täsmällisemmin tekemään määräaikaista työnhakuhaastattelut ja työnhakusuunnitelmat.

Työvoimatoimiston asiakkaat kutsuttaisiin pääsääntöisesti viimeistään kuukauden kuluessa ensirekisteröinnistä työnhakuhaastatteluun, jossa muun muassa kartoitettaisiin eri työ- ja koulutusvaihtoehdot ja arvioitaisiin työnhakukoulutuksen tarve. Jos työttömyys pitkittyisi, asiakkaalla olisi oikeus viimeistään viiden kuukauden kuluttua työnhakusuunnitelmaan, joka sisältäisi palvelutarpeen arvioinnin. Lisäksi työnhakusuunnitelmassa sovitaan työllistymistä edistäviä toimenpiteistä.

Työttömyyden edelleen pitkittyessä työnhakijalla olisi oikeus ehdotetun kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain mukaisesti aktivointisuunnitelmaan, joka voisi korvata uudistetun työnhakusuunnitelman. Aktivointisuunnitelmaan, jonka käytännössä henkilön kanssa laativat työvoimaneuvoja ja sosiaaliohjaaja, voidaan sisällyttää työllisyyslain mukaisia työllistymistä edistäviä toimenpiteitä sekä erilaisia sosiaali- ja terveyspalveluita. Uutena sosiaalipalvelun muotona suunnitelmaan voidaan sisällyttää kuntouttava työtoiminta.

Aktivointisuunnitelma olisi laadittava alle 25-vuotiaan työttömän henkilön kanssa, kun hän on

1) saanut työmarkkinatukea 180 päivältä

viimeisen 12 kalenterikuukauden aikana;

2) saanut 500 päivää työttömyysturvan perus- tai ansiopäivärahaa; tai

3) saanut viimeisen neljän kuukauden aikana työttömyyden johdosta toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan.

25 vuotta täyttäneen työttömän henkilön kanssa aktivointisuunnitelma olisi laadittava, kun hän on

1) saanut työmarkkinatukea 500 päivän ajalta;

2) saanut täyden työttömyysturvan perus- tai ansiopäivärahakauden (500 päivää) jälkeen työmarkkinatukea 180 päivän ajalta; tai

3) saanut viimeisen 12 kuukauden aikana työttömyyden johdosta toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan.

Aktivointisuunnitelmaa tehtäessä olisi karotettava aluksi mahdollisuudet tarjota henkilölle työhallinnon järjestämiä työllistymistä edistäviä toimenpiteitä. Jos tämä ei välittömästi ole mahdollista, tarjottaisiin henkilölle kuntouttavaa työtoimintaa. Jos henkilön toimintakyvystä johtuen kuntouttava työtoiminta ei vielä ole mahdollista, tarjottaisiin hänelle muita sosiaalipalveluita tai terveystalvueluita. Näiden palveluiden tarkoitus on parantaa henkilön toimintakykyä niin, että hän voi myöhemmin osallistua kuntouttavaan työtoimintaan ja sitä kautta siirtyä työhallinnon ensisijaisten toimenpiteiden piiriin. Toiminnan tavoitteena on parantaa henkilön mahdollisuuksia työllistyä avoimilla työmarkkinoilla.

Koska aktivointisuunnitelmalla voidaan eräissä tapauksissa korvata uudistettu työnhakusuunnitelma ja koska muutoinkin on tarkoitus pääosin noudattaa työvoimapalvelulain mukaisissa suunnitelmissa noudatettavaa käytäntöä, on tarkoitus velvoittaa henkilö osallistumaan aktivointisuunnitelman laatimiseen.

Kuntouttava työtoiminta

Useissa kunnissa on 1990-luvulla järjestetty kuntouttavaksi työtoiminnaksi verrattavaa toimintaa. Yhteistä toiminnalle on ollut se, että se on suunnattu pitkään työttöminä olleille sosiaalitoimen asiakkaille. Toiminnan

rahoitus, laajuus ja muodot ovat vaihdelleet suuresti. Tämän vuoksi esityksellä kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseksi on tarkoitus luoda lainsäädännölliset kehykset toiminnalle sekä luoda edellytykset sen toteuttamiselle kaikkialla Suomessa. Kuntouttava työtoiminta on yleisnime, joka vakiinnuttaa eri sektoreiden nykyisin järjestämää kokeilu- luonteista hanketoimintaa.

Kuntouttava työtoiminta on asiakkaan tilanteen, kunnon ja kykyjen perusteella järjestettyä toimintaa. Kunkin asiakkaan osalta aktivointisuunnitelmaa tehtäessä arvioidaan, minkä tyyppinen ja minkä tasoinen kuntouttava työtoiminta parantaa parhaiten henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla, osallistua koulutukseen tai muihin työvoimahallinnon ensisijaisiin toimenpiteisiin. Ollakseen motivoivaa toiminnan määrä ja sisältö on sovittava henkilön osaamisen mukaan niin, että se on hänen työllistymisedellytystensä kehittämisen kannalta mielekästä ja riittävän vaativaa.

Kuntouttava työtoiminta on viimesijainen toimenpide, joka on tarkoitettu pääsääntöisesti pitkään työttöminä olleille ja henkilöille, joiden pääasiallinen toimeentulo on pitkään ollut työmarkkinatuki ja/tai toimeentulotuki ja joiden työllistymistodennäköisyys nykyisin käytössä olevin toimenpitein on heikko. Työvoimaviranomaiset ovat usein laatineet henkilölle työnhakusuunnitelman ja useille jopa uudistetun työnhakusuunnitelman, mutta huolimatta näihin suunnitelmiin sisältyvistä toimenpiteistä kaikki työttömät eivät ole työllistyneet. Tällaisissa tilanteissa viranomaisilla ei ole tällä hetkellä käytettävissä muita keinoja. Keinovalikoiman lisäämiseksi ja ennen kaikkea pitkäaikaistyöttömien aseman parantamiseksi uutena toimintamallina ehdotetaan kuntouttavaa työtoimintaa.

Kunnat velvoitettaisiin järjestämään kuntouttavaa työtoimintaa kaikille pitkään työttöminä olleille henkilöille, joille ei välittömästi ole tarjottavissa työtä tai työllistymistä edistävää työvoimaviranomaisten tarjoamaa toimenpidettä. Kuntouttavan työtoiminnan tarjoamisesta henkilölle päätetään laadittaessa aktivointisuunnitelmaa.

Kunnat voivat sopia kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä usean kunnan välise-

nä yhteistyönä. Kunta voi myös erikseen sopia yhdistyksen, säätiön tai uskonnollisen yhdyskunnan kanssa siitä, että kunta hankkii niiltä kuntouttavan työtoiminnan palvelut. Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan toteuttaa esimerkiksi nuorten työpajassa.

Alueelliset kokeilut, joissa pitkään työttöminä olleita sosiaalitoimen asiakkaita on työllistetty, ovat osoittaneet, että kuntouttavaan työtoimintaan sopivien toimintojen tarkka luotteloiminen valtakunnallisesti on mahdotonta. Lainsäädännöllä on tarkoitus määrittää toimintojen kuntouttava tavoite ja sen suhde työsuhteessa tai virkasuhteessa tehtävään työhön. Päätösvalta käytännön järjestämisestä on paikallistasolla.

Kuntouttava työtoiminta on aina toissijainen varsinaiseen työsuhteeseen, koulutukseen tai muuhun työvoimaviranomaisten tarjoamaan toimenpiteeseen nähden. Koska kuntouttavaa työtoimintaa ei tehdä työ- eikä virkasuhteessa, on kuntouttava työtoiminta järjestettävä niin, ettei sillä korvata normaalisti virkasuhteessa tai työsuhteessa tehtävää työtä.

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuva on toimintaan osallistuessaan työtön työnhakija. Hän on oikeutettu työhallinnon palveluihin. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistumista ei lasketa työttömyysturvan työssälöehdon mukaiseksi työksi eikä kuntouttava työtoiminta kartuta henkilön eläketurvaa.

Kuntouttavan työtoiminnan jakson päätyttyä arvioidaan sosiaalitoimen, työvoimaviranomaisten ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan asiakkaan kanssa yhdessä kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia henkilön työllistymisedellytysten kannalta. Tarkoitus on tällöin arvioida, voidaanko asiakkaalle tarjota työhallinnon ensisijaisia työvoimapolitiittisia toimenpiteitä tai koulutusta.

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla maksetaan hänelle normaalisti kuuluvat etuudet eli työmarkkinatuki ja toimeentulotuki siten, kuin ne työttömälle työnhakijalle muutoinkin maksetaan.

Nykyisten etuuksien lisäksi kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla työmarkkinatukea saavalle maksetaan ylläpitokorvauksena 30 markkaa osallistumispäivältä ja toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan saavalle toimintarahana 30 markkaa osallistumispäi-

vältä. Tämän lisäksi korvataan osallistujien matkakustannukset halvimman matkustustavan mukaan.

Erityisesti nuorten osalta on haluttu syrjäytymiskehitys katkaista mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta nuori kiinnittyisi työhön tai muuhun aktiivitoimintaan. Myös työllisyyslain toimenpiteiden painopisteenä ovat nuoret. Tämän takia oikeus kuntouttavaan työtoimintaan tulisi alle 25-vuotiaille aiemmin kuin 25 vuotta täyttäneille.

Nuorten oikeutta työmarkkinatukeen on viime vuosina muutettu siten, että alle 25-vuotiaan työmarkkinatuen saamisedellytyksenä on hänen osoittamansa aktiivisuus osallistua työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin. Koska kuntouttava työtoiminta on rinnastettavissa muihin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin, on tarkoituksenmukaista säätää kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen pitkään työttömänä olleelle alle 25-vuotiaalle työmarkkinatuen saamisedellytykseksi. Tällä tavoin voidaan puuttua myös varhaisessa vaiheessa niiden nuorten tilanteeseen, joita uhkaa vakava syrjäytyminen.

Perustuslain 18 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Työllisyyslailla tätä velvollisuutta on täsmennetty siten, että nuoret on asetettu työvoimapolitiittisten toimenpiteiden painopisteryhmäksi. Valtiolla on siten erityinen velvollisuus tarjota nuorille työtä ja työllistymistä edistäviä toimenpiteitä.

Kuntouttavaan työtoimintaan on tarkoitus saada mukaan kaikki ne nuoret, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai työvoimapolitiittisessa toimenpiteessä. Vain erityisen vakavista elämänhallintavaikeuksista kärsiville nuorille tarjotaan aktivointisuunnitelmassa kuntouttavan työtoiminnan sijaan muita sosiaalipalveluja ja terveydenhuollon palveluja.

Alle 25-vuotiaiden osalta perusteeton kieltäytyminen suunnitelmaan sisältyvästä kuntouttavasta työtoiminnasta johtaisi työmarkkinatukioikeuden menetykseen määräajaksi. Kieltäytyminen voisi johtaa myös toimeentulotuen perusosan alentamiseen samoin perustein kuin voimassa olevassa laissa toimeentulotuesta on säädetty perusteettoman työstä tai aktiivitoimenpiteestä kieltäytymisen osalta.

Toimeentulotukiasiakkaan velvollisuus ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi

Toimeentulotukilain mukaista viimesijaista toimeentulotukea on jokaisella oikeus saada, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuk-sien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan sosiaaliviranomaisilla ei ole yksiselitteistä oikeutta toimeentulotuen saannin ehtona velvoittaa työttömäksi toimeentulotuen hakijaa ilmoittautumaan työttömäksi työnhakijaksi, mikäli henkilö ei ole oikeutettu työttömyyden perusteella maksettavaan ensisijaiseen etuuteen. Voimassa oleva lainsäädäntö ei myöskään määrittele selkeästi niitä syitä, joiden perusteella toimeentulotukea hakeva henkilö voi kieltäytyä ilmoittautumasta työttömäksi työnhakijaksi.

Tämän vuoksi ehdotetaan toimeentulotukilakiin lisättäväksi säännös, jonka perusteella toimeentulotukiviranomainen voi aina velvoittaa työttömän toimeentulotukiasiakkaan ilmoittautumaan työvoimatoimistoon työnhakijaksi. Jos henkilö tästä kieltäytyy, voidaan toimeentulotuen perusosaa hänen osaltaan alentaa siten kuin voimassa olevassa toimeentulotukilaissa säädetään.

Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi ne syyt, joiden perusteella henkilö voi olla ilmoittautumatta työttömäksi työnhakijaksi työvoimatoimistoon.

Kuntoutusrahalain kehittäminen

Ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettava kuntoutusraha on usein pienempi kuin esimerkiksi työttömyyden ajalta maksettavat etuudet. Kuntoutuksen aktiivisen luonteen ja kannustavuuden korostamiseksi ehdotetaan kuntoutusrahalain 17 §:ää muutettavaksi siten, että ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutujan kuntoutusrahan taso olisi kahdeskymmenesviidesosa 2 139 markasta (vuoden 2000 tasossa), jollei hänellä muiden säännösten nojalla ole oikeus määrältään tätä suurempaan kuntoutusrahaan.

Ylläpito- ja muiden vastaavien korvausten maksaminen kuntoutujalle on perusteltua erityisesti avomuotoisen kuntoutuksen tukemiseksi ja kehittämiseksi. Kuntoutukseen osallistuminen saattaa aiheuttaa kuntoutujalle korvaamatta jääviä matka- ja ravintokustannuksia, vieraalla paikkakunnalla tapahtuvasta koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia sekä muita kustannuksia, kuten esimerkiksi kuntoutukseen osallistumisen kannalta tarpeellisen varustuksen hankkimisesta aiheutuvia kustannuksia. Tällaisia kuntoutuksesta aiheutuvia lisäkustannuksia ei voida ottaa huomioon kuntoutusrahan suuruutta määritettäessä. Jotta kuntoutukseen osallistumisesta aiheutuvat lisäkustannukset eivät vaarantaisi tai vaikeuttaisi kuntoutukseen osallistumista, tulisi kuntoutusrahalakia muuttaa siten, että kuntoutusjärjestelmän aktiivisuuden korostamiseksi kuntoutukseen osallistuvalla henkilölle, jolla on oikeus kuntoutusrahaan voitaisiin harkinnanvaraisesti maksaa ylläpito- ja muuta korvausta. Korvaus ei olisi veronalaista tuloa. Vastaavanlaista tukea maksetaan työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) 10 §:n 2 momentin perusteella henkilölle, joka osallistuu aktiivisiin toimenpiteisiin. Korvauksen markkamäärä vahvistettaisiin saman suuruiseksi kuin työmarkkinatuesta annetun lain 10 §:n 2 momentissa tarkoitettu ylläpitokorvaus, jonka suuruus on 30 markkaa päivässä.

Ylläpitokorvausta suoritettaisiin kuntoutuksen osallistumisen turvaamiseksi lähinnä kuntoutustutkimusten, avomuotoisina toteutettujen kurssien, työkokeilujen ja vastaavien ajalta sellaiselle henkilölle, joille kuntoutuksesta aiheutuu välttämättömiä kustannuksia esimerkiksi matkakustannusten omavastuusäännösten vuoksi useita kertoja viikossa ja jonka kuntoutusrahan taloudellinen taso muutoin määräytyy vähimmäissäännösten perusteella.

Kuntoutusrahalain 31 §:ää ehdotetaan täydennettäväksi siten, että indeksitarkistus voidaan tehdä säännöksessä esitettyihin 17 ja 17 a §:ssä tarkoitettuihin markkamääriin, jolloin sekä uudet alkavat kuntoutusrahat että maksussa olevat kuntoutusrahat tarkistetaan työntekijäin eläkelain 9 §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaisella tavalla.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Yleistä

Aktivointisuunnitelmien tekeminen ja kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen lisäävät valtion ja kuntien menoja yhteensä noin 220 miljoonalla markalla vuodessa. Menoista valtion osuus on 156 miljoonaa markkaa. Kuntien osuus on työministeriön maksaman valtion korvauksen ja sosiaali- ja terveys-toimen valtionosuuksien jälkeen 64 miljoonaa markkaa. Valtion lisäkustannukset koostuvat valtion korvauksesta kunnille kuntouttavaan työtoimintaan, työmarkkinatuen ylläpitokorvauksista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksista.

Tämän lisäksi esitykseen sisältyy kuntoutusrahallain muutos, joka merkitsee vuositasolla 7,5 miljoonan markan kustannusta. Laki on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001, jolloin kustannukset ovat ensimmäisenä vuonna noin yksi kolmasosa tässä esitetyistä.

Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen kustannukset perustuvat sille arviolle, että työministeriön budjetista rahoitettaviin työtöimän työnhakijan työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin varataan tulevaisuudessakin riittävä rahoitus. Jos ensisijaisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden rahoitus ei ole riittäväällä tasolla, kuntouttavaa työtoimintaa ei voida järjestää tässä esitetyn rahoituksen turvin.

Aktivointisuunnitelmien ja kuntouttavan työtoiminnan kustannukset ja rahoitus

Henkilöitä, jotka tulevat esityksen mukaan kuntouttavasta työtoiminnasta annettavan lain soveltamisalan piiriin on tällä hetkellä noin 77 000 (vuoden 2000 heinäkuun lopun tilanne). Heistä alle 25-vuotiaita on noin 10 500. Osa kyseisistä henkilöistä tulee työllistymään tai he osallistuvat työhallinnon tarjoamiin työllistymistä edistäviin toimenpitei-

siin. Aktivointisuunnitelmien laadinnasta arvioidaan aiheutuvan vuositasolla 12 miljoonan markan kustannus, joka pääasiassa syntyy uusien sosiaalityöntekijöiden palkkaamisesta. Aktivointisuunnitelmien määrään vaikuttaa oleellisesti tuleva työllisyyskehitys.

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien alle 25-vuotiaiden määräksi arvioidaan noin 8 000 vuosittain. 25 vuotta täyttäneitä henkilöitä, jotka osallistuvat kuntouttavaan työtoimintaan, arvioidaan olevan noin 11 000. Osallistumispäivien määräksi on arvioitu keskimäärin noin 2 päivää viikossa.

Täten kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien lukumäärän on arvioitu olevan vuoden aikana keskimäärin noin 7 500 osallistujaa päivässä. Määrärahat on mitoitettu niin, että kuntouttavan työtoiminnan päiviä voidaan järjestää noin 1,9 miljoonaa vuodessa. Tällöin toimintaan voisi vuoden aikana osallistua noin 19 000 henkilöä. Osallistujien kokonaismäärään vaikuttaa se, kuinka monena päivänä viikossa toimintaa keskimäärin järjestetään ja kuinka monien osalta kuntouttava työtoiminta keskeytyy vuoden aikana.

Kuntouttavan työtoiminnan kustannusten on laskettu olevan keskimäärin 120 markkaa päivässä, joka koostuu työtoiminnan ohjauksesta, työvälineistä, matkakorvauksista sekä toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan saaville osallistujille maksettavasta 30 markan toimintarahasta. Työmarkkinatukea saaville osallistujille maksetaan toimintarahan sijasta ylläpitokorvausta työministeriön määrärahoista.

Työllisyysmäärärahoista maksettaisiin kunnalle 50 markkaa jokaisesta järjestetystä kuntouttavan työtoiminnan päivästä. Korvauksen jälkeen syntyvä nettokustannus on sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuteen oikeuttava meno. Tämän perusteella sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuteen lisätään vuositasolla 21 miljoonaa markkaa korottamalla kunnan 7–64-vuotiaiden ikäryhmän sosiaalihuollon laskennallisia kustannuksia 22 markalla asukasta kohden.

		Mmk
1.	Valtion menot	
1.1.	Valtion korvaus kunnille (50 mk/vrk)	TM 95
1.2.	Työmarkkinatuen ylläpitokorvaukset	TM 40
1.3.	Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuus	STM 21
	Valtion menot yhteensä:	156
2.	Kuntien menot	
2.1.	Suunnittelukustannukset	12
2.2.	Työtoiminnan kustannukset	152
2.3.	Toimeentulotuen toimintaraha	16
	Kuntien bruttomenot yhteensä	180
3.	Kuntien nettomeno kohtien 1.1 ja 1.3 jälkeen	64
4.	Kustannukset yhteensä	220

Useissa kunnissa on jo tällä hetkellä käynnissä kuntien rahoittamia syrjäytymisen vastaisia hankkeita. Nämä toiminnot siirtyvät useissa tapauksissa kuntouttavan työtoiminnan käsitteen alle.

Tarkoitus on myös käyttää Raha-automaattiyhdistyksen sekä Euroopan sosiaalirahaston syrjäytymisen ehkäisemiseen ja työllisyysprojekteihin jo nykyisin myöntämiä määrärahoja kuntouttavaan työtoimintaan. Euroopan sosiaalirahaston määrärahoja käytetään vuonna 2000 syrjäytymisen vastaiseen toimintaan noin 236 miljoonaa markkaa. Raha-automaattiyhdistyksen avustuksia on vuonna 2000 myönnetty syrjäytymisen ehkäisemiseen sekä työllisyysprojekteihin 202 miljoonaa markkaa.

Kuntoutusrahalain muutoksen kustannukset

Ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusrahan tasokorotuksen arvioidaan kohdentuvan noin 1 500 kuntoutujaan. Korotettuja kuntoutusrahapäiviä arvioidaan olevan noin 98 000 vuodessa. Korotuksen kustannusvaikutukset vuoden 2001 tasoon (arviolta 2 226 markkaa) nostettuna olisivat vuositasolla 7,5 miljoonaa markkaa ja vuoden 2001 syyskuun alusta alkaen vuoden 2001 loppuun runsas 3 miljoonaa markkaa.

Nuorten vammaisten kuntoutusrahaa sai vuoden 2000 toukokuussa 390 henkilöä. Kesäkuun loppuun mennessä tällaista kuntoutusrahaa oli maksettu vuonna 2000 noin 56 000 päivältä.

Suunnitellulla tavalla toteutetusta kuntouttavasta toiminnasta aiheutuvat lisäkustannukset olisivat noin 150 000 markkaa vuodessa, jos toimintaa järjestettäisiin noin 500 henkilölle keskimäärin 10 vuorokauden mittainen jakso.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esitys vaikuttaa kuntien ja valtion väliseen tehtävänjakoon lisäämällä kuntien osuutta aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan toimeenpanossa.

Sosiaalitoimintajärjestäjien osalta aktivointisuunnitelmien tekemisen ja niihin liittyvien haastattelujen ja työn organisoinnin on arvioitu edellyttävän lisäystä 50 henkilötyövuotta.

Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen arvioidaan edellyttävän 500 työtoiminnanohjaajaa koko maahan. Osa työtoiminnanohjaajista olisi uusia. Osa työtoiminnanohjaajista olisi henkilöitä, jotka jo nyt on palkattu vastaavanlaisiin tehtäviin kunnan, Raha-automaattiyhdistyksen, Euroopan sosi-

aalirahaston ja työvoimaviranomaisten varoilla.

Työtoiminnan ohjaajien koulutus on pitkälti riippuvainen kuntakohtaisesti päätettävästä tehtävänkuvasta. Tarvittavat kvalifikaatiot täyttävää työvoimaa on riittävästi saatavilla. Kokenutta työvoimaa on saatavissa lukuisista, muun muassa Euroopan sosiaalirahaston ja Euroopan aluekehitysrahaston projektiorganisaatioista.

Kuntouttavan työtoiminnan organisointi ei yleensä edellytä erillisen organisaation perustamista. Sosiaalityöntekijät ja työtoiminnanohjaajat sijoittuvat kunnan organisaatioon tai henkilöt voidaan palkata työtoimintaa toteuttavaan yhdistykseen, säätiöön tai uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kunnat voivat käyttää työtoiminnan organisoinnissa nykyisiä nuorten työpajoja.

Sosiaalityöntekijöiden ja työtoiminnan ohjaajien koulutuksen yhteydessä huomio kiinnitetään moniongelmaisten ja syrjäytymisriskin alaisten henkilöiden kuntouttamisen ja motivoinnin periaatteisiin sekä kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien henkilöiden sijoittamiseen liittyviin kysymyksiin. Koulutuksen organisoinnista vastaa sosiaali- ja terveysministeriö yhdessä työministeriön kanssa.

4.3. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Tällä esityksellä pyritään parantamaan pitkään työttöminä olleiden työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavien henkilöiden edellytyksiä työllistyä tai osallistua työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin. Lakiesityksellä parannetaan työttömyydestä johtuen syrjäytymisvaarassa olevien asemaa.

Koska esityksellä vakiinnutetaan tällä hetkellä kokeiluluonteisesti toteutettu toiminta koko maahan, lisää esitys tasa-arvoa. Työ- ja sosiaalihallintojen yhteistoiminta ulotetaan koko maahan ja kaikki kunnat velvoitetaan järjestämään kuntouttavaa työtoimintaa. Pitkään työttömänä olleen henkilön saamat palvelut parantuvat erityisesti niillä alueilla, joilla ei ole aiemmin toteutettu hallinnonalojen yhteistoimintaa tai järjestetty sosiaalisen työllistämisen tai työ kuntoutuksen projekteja.

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan

henkilön taloudellinen asema parantuu toimenpiteen aikana seuraavasti:

A) Työmarkkinatuen ylläpitokorvaus on 30 markkaa päivässä, eli keskimäärin 645 markkaa kuukaudessa (21,5 päivää kuukaudessa), jos henkilö osallistuu kuntoutukseen viisi päivää viikossa. Vuonna 2001 työmarkkinatuki nousee 126 markkaan päivältä eli 2 709 markkaan kuukaudessa (21,5 päivää kuukaudessa). Bruttomääräinen tuki nousee kuntouttavan työtoimintaan osallistuvalla henkilölle enintään 3 354 markkaan kuukaudessa. Vuonna 2001 nettomääräinen työmarkkinatuki olisi 2 224 markkaa kuukaudessa ja ylläpitokorvauksella korotettuna 2 869 markkaa kuukaudessa.

B) Toimeentulotuen toimintaraha on 30 markkaa. Vuonna 2001 toimeentulotuen perusosan määrä on yksinäiselle henkilölle I kuntaryhmässä 2 152 markkaa kuukaudessa. Toimintarahalla korotettuna peruskulutukseen käytettävissä oleva markkamäärä yksinäiselle henkilölle nousee enimmillään 2 797 markkaan kuukaudessa I kuntaryhmässä.

Ylläpitokorvaus ja toimintaraha lisäävät toiminnan piirissä olevien käytettävissä olevia tuloja tavalla, jota voidaan pitää merkittävänä. Työmarkkinatuki maksetaan kuntouttavan työtoiminnan ajalta ilman tarveharkintaa. Kuntouttavan työllistämisen seurauksena tapahtuva työkyvyn parantuminen heijastuu parempana työllistymistodennäköisyytenä.

5. Asian valmistelu

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 21.12.1998 Aktiivinen sosiaalipolitiikka – työryhmän selvittämään sosiaali- ja terveys-toimen, sosiaalivakuutuksen ja työvoimahal-linnon yhteisten asiakkaiden työllistämistä ja aktivointia edistäviä rakenteellisia ja lainsäädännöllisiä toimenpiteitä ensisijaisesti sellaisten työttömien osalta, joiden työllistymisedellytykset ovat puutteelliset ja joiden aseman parantaminen edellyttää tehostettua viranomaisyhteistyötä.

Työryhmässä olivat edustettuina sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö, opetusministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestöt, Suomen kuntaliitto sekä kaikki työmarkkinoiden keskusjärjestöt. Työryhmä jätti mietintönsä sosiaali- ja

terveysministeriölle 18.2.2000.

Aktiivisen sosiaalipolitiikan jatkovalmistelu tapahtui sosiaali- ja terveysministeriössä sekä työministeriössä. Jatkovalmistelua ohjasi hallituksen sosiaali- ja terveystieteellinen ministerityöryhmä. Valmistelussa oli mukana kansaneläkelaitoksen edustus sekä asian tuntijoita sellaisista kunnista, joissa on aiemmin tehty sosiaalista työllistämistä tai toteutettu työkuntoutusprojekteja.

Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti syys-

kuun ja lokakuun 2000 aikana työmarkkinoiden keskusjärjestöille sekä kuntaliitolle neljä kuulemistilaisuutta. Tilaisuuksissa esitetyt näkökannat on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon.

6. Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2001 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain tarkoitus.* Lain tarkoituksena on parantaa pitkään työttömänä olleen henkilön työllistymismahdollisuuksia. Tavoitteen saavuttamiseksi koko maahan luotaisiin yhtenäiset puitteet pitkäaikaistyöttömien työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi velvoittamalla työvoimaviranomainen ja kunta laatimaan aktivointisuunnitelma yhdessä pitkään työttömänä olleen henkilön kanssa. Tämän lain tarkoituksena olisi luoda uusi viimesijainen toimintamuoto pitkäaikaistyöttömille siten, että se avaisi heille väylän suoraan työhön tai ensiksi työvoimahallinnon ensisijaisiin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin ja sen jälkeen työhön.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta on osa laajempaa kokonaisuutta. Lailla on yhdessä työvoimapalvelulain, toimeentulotuesta annetun lain ja eräiden niihin liittyvien lakien muutosten kanssa tarkoitus luoda kokonaisuus, jolla paitsi estetään nykyistä tehokkaammin pitkäaikaistyöttömyyttä myös parannetaan pitkäaikaistyöttömien mahdollisuutta palata työelämään.

Ehdotetuilla muutoksilla pyritään myös selkiyttämään ja täsmentämään työttömän henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä.

Uutena toimintamuotona ehdotetaan kuntouttavaa työtoimintaa, jota tarjottaisiin henkilölle, jonka työllistymisedellytykset ovat huonot nykyisin käytettävissä olevin toimenpitein. Tarkoituksena on luoda valtakunnallisesti yhtenäiset toiminnalliset ja rahoitukselliset puitteet eri tyyppisissä työllistämiskeiluissa syntyneille hyvillä käytännöillä.

2 §. *Määritelmät.* Aktivointisuunnitelmalla tarkoitettaisiin työmarkkinatukeen oikeutetulle tai toimeentulotukea saavalle pitkään

työttömänä olleelle henkilölle työllistymisedellytyksen ja elämänhallinnan parantamiseksi laadittavaa suunnitelmaa, jonka työvoimatoimisto ja kunnan sosiaalitoimi tekevät yhdessä henkilön kanssa. Aktivointisuunnitelmasta ja sen laatimisesta säädetäisiin 3 luvussa. (1 kohta)

Kuntouttavalla työtoiminnalla tarkoitetaan uutta sosiaalipalvelua, jonka kunta järjestää. Kuntouttava työtoiminta olisi palvelu, jota pitkään työttömänä olleelle henkilölle voitaisiin aktivointisuunnitelmassa tarjota. Kuntouttavaa työtoimintaa ei järjestettäisi virkai- tai työsuhteessa. Työsuhteella tarkoitetaan työsopimuslain (320/1970) mukaista työsuhdetta, jossa työntekijä sitoutuu tekemään työnantajalle työtä tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan. Virkasuhteella tarkoitetaan valtion virkamieslain (750/1994) mukaista virkasuhdetta, joka on julkinen palvelusuhte, jossa valtio on työnantaja ja virkamies työn suorittaja, tai kuntalain (365/1995) mukaista virkasuhdetta, joka on julkisoikeudellinen palvelussuhde, jossa kunta on työnantajana ja viranhaltija työn suorittajana. Koska kuntouttavaa työtoimintaa ei järjestetä virka- tai työsuhteessa, on lakiehdotukseen otettu erityiset säännökset muun muassa tapaturmasuojan järjestämisestä sekä viitattu tarpeellisin osin muun muassa työaikalakiin ja työturvallisuuslakiin. Kuntouttavan työtoiminnan määrittelystä johtuu myös se, ettei työtoiminnasta kartu siihen osallistuvalla ansioon suhteutettua sosiaaliturvaa eikä siten myöskään aiheudu toiminnan järjestävälle kunnalle sosiaaliturvakustannuksia. Kuntouttavasta työtoiminnasta säädetäisiin lain 4 luvussa. (2 kohta)

Toimeentulotuella tarkoitetaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaista viimesijaista taloudellista tukea, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. (3 kohta)

Työmarkkinatuella tarkoitetaan työmarkki-

natuesta annetun lain (1542/1993) mukaista työttömälle työhaun ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden aikaisen toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettua tukea. (4 kohta)

Työmarkkinatukeen oikeutetulla henkilöllä tarkoitetaan tuen saajan lisäksi henkilöä, jolle etuutta ei makseta korvauksettoman määräjän, omavastuunajan, tarveharkinnan, vähentävän muu sosiaalietuuden tai työmarkkinatuen sovittelussa huomioon otettavan tulon taikka työttömyysaikaista työmarkkinatukea koskevan hakemuksen myöhästymisen johdosta. (5 kohta)

Ylläpitokorvauksella tarkoitetaan työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (763/1990) mukaisesti maksettavaa päiväkohtaista korvausta. Ylläpitokorvaus on 30 markkaa päivässä. (6 kohta)

Toimintarahalla tarkoitetaan 30 markan päiväkohtaista korvausta, joka maksettaisiin kuntouttavaan työtoimintaan osallistujalle. Toimintarahasta säädetäisiin toimeentulotuesta annetussa laissa. (7 kohta)

Matkakorvauksella tarkoitetaan henkilölle toimeentulotukena maksettavaa korvausta kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta syntyvistä matkakustannuksista. Matkakorvauksesta säädetäisiin toimeentulotuesta annetussa laissa. (8 kohta)

Valtion korvauksella tarkoitetaan valtion työllisyysmäärärahoista kunnalle maksamaa korvausta kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen kustannuksista. (9 kohta)

Työllistymistä edistävillä toimenpiteillä tarkoitetaan työllisyyslain (275/1987) 16 §:ssä mainittuja työvoimatoimiston palvelukokonaisuuteen kuuluvia toimenpiteitä, joita ovat työnvälitys, koulutukseen ohjaaminen, muut työvoimapalvelulain mukaiset työvoimapalvelut sekä työllistäminen työllisyysmäärärahoihin työsuhteessa tehtävään työhön tai ilman työsuhdetta toteutettavaan työharjoitteluun tai -kokeiluun, mukaan lukien työmarkkinatuesta annetun lain 2 luvussa mainitut toimenpiteet. (10 kohta)

Kotikunnalla tarkoitetaan kotikuntalain (201/1994) mukaisesti kuntaa, jossa henkilö asuu. (11 kohta)

3 §. *Soveltamisala.* Lakia sovellettaisiin lähinnä työmarkkinatukea saaviin pitkäaikaisytyöttömiin ja työttömyyden johdosta pitkään toimeentulotukea saaneisiin. 15 §:ssä maini-

tuin edellytyksin lakia voitaisiin soveltaa myös eräissä tilanteissa työttömyysturvaa saaviin.

Lain soveltamisala riippuisi henkilön iästä, työvoimapolitiittisten toimenpiteiden toteutumisesta sekä siitä, saako henkilö työttömyyden johdosta työmarkkinatukea tai toimeentulotukea. Näiden perusteiden lisäksi edellytetään, että henkilö on yhä työtön.

Lakia sovellettaisiin alle 25-vuotiaisiin henkilöihin varhaisemmassa vaiheessa kuin 25 vuotta täyttäneisiin. Työmarkkinatukea ja työttömyysturvaa saaneet alle 25-vuotiaat olisivat tämän lain piirissä noin 8,5–12 kuukauden työttömyyden jälkeen, kun taas 25 vuotta täyttäneet työmarkkinatukea saavat tulisivat soveltamisen piiriin noin 2–2,5 vuoden työttömyyden jälkeen.

Koska ehdotetut toimenpiteet olisivat toisijaisia nykyisiin työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin nähden, olisi tämän lain soveltamisen edellytyksenä lähtökohtaisesti se, että henkilölle on tehty työnhakuhaastattelu ja pääsääntöisesti myös työnhakusuunnitelma. Työnhakuhaastattelua ja työnhakusuunnitelmaa koskevat tarkennukset on esitetty tehtäväksi työvoimapalvelulakiin.

Ennen kuin henkilö tulee tämän lain soveltamisalan piiriin, on hän ollut työttömänä työnhakijana oikeutettu työvoimapalvelulain ja työllisyyslain palveluihin ja toimenpiteisiin. Työnhakusuunnitelma on laadittu viimeistään siinä vaiheessa, kun työttömyys on kestänyt viisi kuukautta. Näiden palveluiden tarkoituksena on ollut henkilön työllistämisen avoimille työmarkkinoille. Tätä pyrkimystä on voitu tukea tarjoamalla henkilölle työllistymistä edistäviä toimenpiteitä.

Eräissä tapauksissa henkilö saa työttömyyden johdosta pääasiallisena tulonaan toimeentulotukea. Syynä tähän voivat olla esimerkiksi korvaukseton määräaika tai tarveharkinta. Tällaisessa tilanteessa työtön asioi kunnan sosiaalitoimessa, minkä takia tällaista henkilöä koskeva soveltamisala on määriteltävä.

Alle 25-vuotiaaseen ehdotettua lakia sovellettaisiin, jos hänelle on tehty työnhakusuunnitelma ja hän on saanut työmarkkinatukea vähintään 180 päivältä viimeisen 12 kuukauden aikana. Tämä merkitsee vähintään 8 ½ kuukauden työttömyyttä. (1 momentin 1 koh-

ta)

Alle 25-vuotiaaseen ehdotettua lakia sovellettaisiin myös, jos hänelle on tehty työnhakusuunnitelma ja hän on saanut 500 päivää työttömyysturvan peruspäivärahaa tai ansiöpäivärahaa ja saa tämän jälkeen työmarkkinatukea. Tämä merkitsee noin kahden vuoden työttömyyttä. (1 momentin 2 kohta).

Lisäksi lakia sovellettaisiin alle 25-vuotiaaseen, jos hänelle on tehty työnhakuhaastattelu ja hänen pääasiallinen toimeentulonsa on viimeisen neljän kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuun toimeentulotukeen. (1 momentin 3 kohta)

25 vuotta täyttäneeseen lakia sovellettaisiin, jos hän on saanut työmarkkinatukea vähintään 500 päivän ajalta tai hän on saanut 500 päivää työttömyysturvan peruspäivärahaa tai ansiöpäivärahaa ja on tämän jälkeen saanut työmarkkinatukea vähintään 180 päivän ajalta. (2 momentin 1 ja 2 kohdat)

Jos 25 vuotta täyttäneen pääasiallinen toimeentulo on viimeisen 12 kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuun toimeentulotukeen, sovelletaan häneen tätä lakia. (2 momentin 3 kohta).

Edellä todettujen perusteiden lisäksi 25 vuotta täyttäneeltä edellytetään aina, että hänelle on tehty työnhakusuunnitelma.

Laissa mainittuja edellytyksiä laskettaessa otetaan huomioon vain työttömyyden perusteella maksettu työmarkkinatuki. Tämä merkitsee sitä, että niitä päiviä, jolloin henkilö osallistuu työhallinnon järjestämään työllistymistä edistävään toimenpiteeseen, ei oteta huomioon.

Jotta lain soveltamisalan käytännön määrittely on mahdollista toimeentulotukea saavien osalta, on kunnan sosiaalitoimen kirjattava toimeentulotukipäätöksiin tuen myöntämisperuste.

Henkilön toimeentulon katsotaan pääasiansa perustuvan työttömyyden johdosta maksettavaan toimeentulotukeen, kun hän ei samanaikaisesti saa työttömyyden perusteella maksettavaa ensisijaista etuutta, kuten työmarkkinatukea. Se, että henkilölle maksetaan samanaikaisesti joidenkin kustannusten (esimerkiksi asumiskustannukset tai lääkekustannukset) perusteella korvausta, ei vaikuta arvioon siitä, muodostaako toimeentulotuki

hänen pääasiallisen toimeentulonsa.

Se, että henkilön toimeentulo on lyhytkestoisesti perustunut muuhun kuin toimeentulotukeen, esimerkiksi työtuloihin tai työmarkkinatukeen, ei estä tämän lain soveltamista häneen, jos toimeentulotuki muodostaa selvästi hänen pääasiallisen toimeentulonsa tarkastelukautena.

Tämän lisäksi työttömänä olevalla henkilöllä on mahdollisuus 15 §:n mukaisesti ilmoittaa työvoimatoimistolle tai kunnalle, että hän haluaa osallistua kuntouttavaan työtöimintaan ennen kuin tämän pykälän mukaiset edellytykset ovat hänen osaltaan täyttyneet.

Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain (493/1999) mukaan maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan, jossa sovitaan kotoutumista tukevien toimenpiteiden järjestämisestä. Lain 10 §:n 2 momentin mukaan maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan enintään kolme vuotta maahanmuuttajan ensimmäisen kotikunnan väestötietojärjestelmään merkitsemisestä lukien. Maahanmuuttajien kotouttamisen tavoitteena on lain 1 §:n ja kotoutumissuunnitelmaa koskevan 11 §:n mukaan työelämävalmiuksien parantamisen lisäksi tukea maahanmuuttajaa ja hänen perhettään yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimisessa, ja siten edistää kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta.

Koska maahanmuuttajien kohdalla voidaan suomalaisessa yhteiskunnassa selviytymistä ja elämänhallintaa tukevia toimia toteuttaa olemassa olevan järjestelmän puitteissa, ei ole tarkoituksenmukaista ulottaa ehdotettavaa kuntouttavaa työtoimintaa ja siihen liittyviä toimenpiteitä maahanmuuttajiin sinä aikana, kun he kuuluvat kotouttamistoimenpiteiden piiriin.

Sen sijaan on tarpeen turvata yhdenvertaisuus kantaväestön kanssa niiden maahanmuuttajien osalta, joiden kotouttamistoimenpiteet eivät mainitun kolmen vuoden ajanjakson aikana johda tulokseen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että 1 ja 2 momenteissa mainittuihin määräaikoihin luettaisiin myös ne päivät, joilta työmarkkinatukea tai toimeentulotukea on maksettu työttömälle maahanmuuttajalle maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun

lain mukaisena kotoutumistukena.

Tämän lain soveltamisesta maahanmuuttajaan ehdotetaan otettavaksi säännös pykälän 4 momentiksi.

4 §. *Suhde muuhun lainsäädäntöön.* Pykälän 1 momentissa viitattaisiin työmarkkinatuesta ja toimeentulotuesta annettuihin lakeihin. Ehdotuksen mukaan sovellettaisiin kuntouttavan työtoiminnan ajalta myönnettävään työmarkkinatukeen, ylläpitokorvaukseen, toimeentulotukeen ja niitä koskevaan asiaan mainittujen lakien säännöksiä, jollei kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa erikseen muuta säädetä. Lakiehdotuksen 5 ja 6 luvuissa ehdotetaan säädettäväksi kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan toimeentuloturvasta sekä työtoiminnasta kieltäytymisestä tai työtoiminnan keskeyttämisestä ja näiden vaikutuksesta etuuksiin. Lakiehdotukseen on informatiivisuuden lisäämiseksi otettu myös yksilöityjä viittaussäännöksiä työmarkkinatuesta ja toimeentulotuesta annettuihin lakeihin, kuten esimerkiksi muutoksenhakua koskeva 28 §. Pykälän 1 momenttiin otetun viittaussäännöksen perusteella tulisivat sovellettaviksi esimerkiksi etuuksien hakemista, maksamista ja takaisinperintää koskevat ja muut mainittujen lakien hallinnolliset säännökset.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi yleinen viittaussäännös, jonka mukaan, jos muualla lainsäädännössä tai muissa normeissa viitataan työmarkkinatuesta annetun lain mukaiseen työmarkkinatukeen tai ylläpitokorvaukseen, katsotaan viittauksen koskevan myös kuntouttavan työtoiminnan ajalta maksettavia vastaavia etuuksia. Yleisen viittaussäännöksen perusteella tulevat esimerkiksi etuuksien verotusta ja rahoitusta tai etuuksien yhteensovittamista muihin sosiaalietuuksiin koskevat säännökset sellaisenaan sovellettaviksi. Kuntouttavan työtoiminnan ajalta maksettava työmarkkinatuki on tämän mukaisesti veronalaista tuloa ja ylläpitokorvaus on verotonta tuloa. Sosiaalietuuksien yhteensovittuksesta voidaan esimerkkinä mainita kansaneläkelain 43 a §, jonka mukaan, jos kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla myönnetään takautuvasti työkyvyttömyyseläke samalle ajalle, jolta hän on saanut työmarkkinatukea kuntouttavan työtoiminnan perusteella, maksetaan takautuva

eläke kansaneläkelaitokselle siltä osin kuin se vastaa samalta ajalta maksetun työmarkkinatuen määrää.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaus sosiaalihuollon lainsäädäntöön ja työvoimapalvelulakiin (1005/1993).

Kuntouttava työtoiminta on tarkoitus sosiaalihuoltolakiin (710/1982) tehtävällä muutoksella määritellä kunnan järjestämisvelvollisuuteen kuuluvaksi sosiaalipalveluksi. Sosiaalihuoltolain 1 §:n 2 momentin mukaan sosiaalihuoltolain säännöksiä sovelletaan sosiaalihuoltoon siltä osin, kuin siitä ei lailla ole toisin säädetty. Viittaus sosiaalihuoltolakiin on tarpeellinen, jotta ei jää epäselväksi kuka huolehtii kuntouttavan työtoiminnan toimeenpanoon ja aktivointisuunnitelman laatimiseen kuuluvista tehtävistä kunnassa. Sosiaalihuoltolain 6 §:n mukaan näistä tehtävistä huolehtii kunnassa kunnan määräämä monijäseninen toimielin. Sosiaalihuoltolakiin sisältyvät myös tehtävien delegointia koskevat säännökset. Kuntouttavaa työtoimintaa koskevan lakiehdotuksen osalta ei ole katsottu tältä osin tarpeelliseksi tehdä muusta sosiaalihuollon lainsäädännöstä poikkeavia säännöksiä.

Tammikuun 1 päivänä 2001 tulee voimaan laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Tämä laki, kuten sosiaalihuoltolakikin, on yleislaki, jota noudatetaan, jollei laissa toisin säädetä. Lakia sovelletaan sekä viranomaisen että yksityisen järjestämään sosiaalihuoltoon, jollei laista muuta johdu. Sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia koskevaan lakiin sisältyvät sosiaalihuollon asiakkaan osallistumiseen, kohteluun ja oikeusturvaan liittyvät oikeudelliset periaatteet. Lailla selkiinnytetään asiakkaan ja sosiaalihuollon vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Sosiaalihuollon järjestämisen olisi perustuttava päätökseen. Lakiin sisältyy myös säännöksiä asiakkaan kanssa yhdessä tehtävästä suunnitelmasta sekä säännöksiä, jotka korostavat asiakkaan tiedonsaantia ja itsemääräämisoikeutta. Lakiin sisältyy myös salassapitoa ja salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevat säännökset, samoin kuin viranomaisten tietojensaantioikeutta ja virka-apua koskevia säännöksiä.

Kun sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia koskeva lainsäädäntö on uusi, on

tarkoituksenmukaista, että siihen viitataan, vaikka se ilman viittaustakin tulisi noudatettavaksi sosiaalihuoltoa järjestettäessä niiltä osin kuin erikseen ei muuta säädetä.

2 luku. Toimeenpano

5 §. *Aktivointisuunnitelman laatiminen.* Aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuvat henkilön itsensä lisäksi kunta ja työvoimatoimisto. Käytännössä tämä merkitsisi sitä, että suunnitelman laativat sosiaalityöntekijä sekä työvoimaneuvoja yhdessä henkilön kanssa. Suunnitelmaa valmisteltaessa voidaan muiden viranomaisten, esimerkiksi kunnan terveystoimen, asiantuntemusta käyttää hyväksi. Vaikka lailla ei säädeltäisikään ehdottomasti niiden viranomaisten määrää, jotka osallistuvat henkilön kanssa aktivointisuunnitelman laatimiseen, olisi pääsääntöisesti tarkoituksenmukaista, että läsnä olisivat henkilön lisäksi vain työvoimaneuvoja ja sosiaalityöntekijä.

Yksittäinen aktivointisuunnitelma laadittaisiin määrääjäksi. Suunnitelmaa muutettaisiin tarvittaessa noudattaen aktivointisuunnitelman laatimista koskevaa menettelyä. Aktivointisuunnitelman ja siihen sisältyvien toimenpiteiden tavoitteena on auttaa kyseistä henkilöä pääsemään vakiintuneesti työmarkkinoille. Työttömyysturvalainsäädäntöä sovellettaessa vakiintuneesti työmarkkinoilla olevana pidetään työssäoloehdon täyttäneitä henkilöitä. Tämän vuoksi 1 momentissa ehdotetaan, että aktivointisuunnitelman tulisi olla voimassa siihen saakka, kun henkilö täyttää ansioon suhteutetun työttömyyspäivärahan tai peruspäivärahan edellytyksenä olevan työssäoloehdon.

Henkilö, jolle aktivointisuunnitelma laaditaan, on työvoimatoimiston tai kunnan sosiaalitoimen asiakas. Se viranomainen, jonka asiakas henkilö on ollut, on velvollinen aloittamaan toimet aktivointisuunnitelman laatimiseksi.

Työmarkkinatukea saavien henkilöiden osalta työvoimatoimisto aloittaisi toimet aktivointisuunnitelman laatimiseksi viipymättä siitä ajankohdasta lähtien, kun työvoimatoimisto on saanut Kansaneläkelaitokselta tiedon tämän lain soveltamisedellytysten täytymisestä.

Toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan saavien henkilöiden osalta kunnan sosiaalitoimi seuraa laissa asetettujen aikamäärien täyttymistä. Edellytysten täytyttyä on kunnan sosiaalitoimi velvollinen viipymättä aloittamaan toimenpiteet aktivointisuunnitelman laatimiseksi.

Toimenpiteet aktivointisuunnitelman laatimiseksi tarkoittavat sitä, että vastuussa oleva viranomainen kutsuu toisen viranomaisen ja henkilön yhteiseen tapaamiseen suunnitelman laatimiseksi. Aloitteen tekevä viranomainen on myös velvollinen tarvittaessa etukäteen valmistelevaan asiaa toisen viranomaisen kanssa.

Suunnitelman tekemistä varten tarvittavasta viranomaisten välisestä tietojensaannista esitetään säädettäväksi 12 §:ssä.

Kunta ja työvoimatoimisto voivat luoda yleiset toimintaohjeet tämän pykälän mukaisen toiminnan käytännön toteuttamisesta. Aktivointisuunnitelmien tekemisen yleisiä periaatteita voidaan myös käsitellä kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annetun lain (604/1991) mukaisessa kuntoutuksen asiakaspalvelun yhteistyöryhmässä.

Ennen aktivointisuunnitelman laatimisen aloittamista työvoimatoimiston tai kunnan olisi varmistuttava siitä, että henkilölle on tehty työnhakuhaastattelu tai hänen kanssaan on laadittu työnhakusuunnitelma ehdotetun 3 §:n mukaisesti. Työnhakuhaastattelua tai työnhakusuunnitelmaa ei kuitenkaan ole käytännössä voitu tehdä tilanteissa, joissa toimeentulotukea työttömyyden johdosta saava henkilö ei ole rekisteröitynyt työttömäksi työnhakijaksi työvoimatoimistoon. Näissä tilanteissa kunnan olisi pääsäännöstä poiketen ryhdyttävä toimiin aktivointisuunnitelman laatimiseksi, vaikkei ensisijaisia haastatteluja tai suunnitelmia olekaan tehty. Asiasta ehdotetaan otettavaksi säännös pykälän 4 momenttiin.

Henkilön muu kuin satunnainen työllistyminen työssä tai yritystoiminnassa keskeyttäisi suunnitelman. Samoin henkilön aloitessa ammattiin tai tutkintoon johtavat päätösmiset opinnot hänen aktivointisuunnitelmansa keskeytyisi. Suunnitelman keskeyttämisestä olisi työvoimatoimiston tai kunnan annettava kirjallinen päätös henkilön vaatimuksesta. Jos työ tai opinnot loppuisivat tai

keskeytyisivät ennen kuin henkilö on 1 momentin mukaisesti vakiintuneesti työllistynyt työmarkkinoille, jatkettaisiin keskeytynyttä suunnitelmaa, jota luonnollisesti myös tarvittaessa muutettaisiin. Jatkamisesta olisi sovittava henkilön kanssa hänen ilmoittaututtuaan uudelleen työttömäksi työnhakijaksi tai hakiessaan toimeentulotukea.

6 §. *Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen.* Kunta voi järjestää kuntouttavaa työtoimintaa yhdessä muiden kuntien kanssa siten kuin kuntalain 10 luvussa säädetään kuntien välisestä yhteistoiminnasta.

Kuntouttava työtoiminta voidaan järjestää myös siten, että kunta sopii asiasta rekisteröidyn yhdistyksen tai rekisteröidyn säätiön tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan kanssa. Koska kuntouttavassa työtoiminnassa on kysymys toimenpiteestä, jota ei tehdä virkasuhteessa tai työsopimuslain mukaisessa työsuhteessa, ei ole tarkoituksenmukaista järjestää toimintaa yrityksessä, jonka toiminta perustuu taloudellisen voiton tuottamiseen. Säännös vastaa pääosin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetussa laissa (733/1992) olevaa kunnan järjestämisvelvollisuutta koskevaa säännöstä lukuun ottamatta sitä, että toimintaa ei voi hankkia yritykseltä.

Kunnan järjestämisvelvollisuuden toteuttaminen voidaan organisoida kunnissa eri tavoilla. Vaikka aktivointisuunnitelman laatiminen olisikin yleensä organisoitu kunnan sosiaalitoimen tehtäväksi ja vaikka kuntouttavasta työtoiminnasta aiheutuvia kustannuksia korvataan sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudella, on kuntouttavaa työtoimintaa perusteltua järjestää kunnan eri yksiköissä.

Kunnalla ei ole velvollisuutta järjestää kuntouttavaa työtoimintaa 20 §:n 1 momentin mukaisissa tilanteissa, joissa henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä toiminnasta tai keskeyttää se. Kuntouttavaa työtoimintaa ei olisi tarkoituksenmukaista järjestää, jos henkilö olisi työssä vähintään sen määrän, joka hänelle olisi järjestettävä kuntouttavana työtoimintana eli vähintään 8 tuntia viikossa. Samoin, jos henkilö olisi päätoiminen yrittäjä, opiskelija tai hän olisi työvoimapolitiisessa toimenpiteessä, kunta ei olisi velvollinen järjestämään kuntouttavaa työtoimintaa.

Kunnan ei myöskään tarvitse järjestää kuntouttavaa työtoimintaa 8 §:n 4 momentin mukaisessa tilanteessa, jos kunta arvioi, ettei henkilö voi toimintakykyyn tai terveydentilaan liittyvistä syistä osallistua välittömästi kuntouttavaan työtoimintaan.

7 §. *Aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuva työvoimatoimisto.* Pykälässä ehdotetaan, että aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuisi työvoimatoimisto, jonka toimialueeseen henkilön kotikunta kuuluu.

Ylivoimainen enemmistö työttömistä työnhakijoista rekisteröityy kotikuntansa työvoimatoimistoon. Henkilöasiakkaalla on kuitenkin vapaus valita, minkä työvoimatoimiston palveluja hän käyttää. Periaate on lausuttu julki työvoimapolitiisasetuksessa (1251/1993), jonka 16 §:n 1 momentin mukaan asiakas voi riippumatta työhallinnon toimintayksiköiden toiminta-alueesta saada palveluja toimipisteestä, missä niitä on tarjolla. Osa työnhakijoista on mainitun säännöksen perusteella eri syistä rekisteröitynyt muuhun kuin kotikuntansa työvoimatoimistoon. Ehdotuksen mukaan näissäkin tilanteissa aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuisi käytännön syistä hänen kotikuntansa työvoimatoimisto.

Suunnitelman laatiminen edellyttää, että sitä laadittaessa on käytettävissä riittävät tiedot kyseisestä henkilöasiakkaasta. Tämän vuoksi ehdotetaan, että salassapitoa koskevien säännösten estämättä henkilöä koskevat työnhakijatiedot siirrettäisiin siitä työvoimatoimistosta, jossa hän on työnhakijana, siihen työvoimatoimistoon, jonka toiminta-alueeseen hänen kotikuntansa kuuluu.

3 luku. Aktivointisuunnitelma

8 §. *Suunnitelman sisältö.* Aktivointisuunnitelman laatiminen perustuu henkilön, työvoimatoimiston sekä kunnan keskinäiseen yhteistyöhön. Käytännössä aktivointisuunnitelman tekemisessä kuntaa edustaa sosiaalityöntekijä ja työvoimatoimistoa työvoimaneuvoja.

Tarkoitus on, että aluksi kartoitetaan henkilön koulutusta ja työuraa koskevat tiedot sekä arvioidaan työnhakusuunnitelmien sekä mahdollisten muiden työllistymistä ja elämänhallintaa tukemaan tarkoitettujen suunnit-

telmien toteutuminen. Nämä merkitään aktivointisuunnitelmaan.

Tämän jälkeen arvioidaan mahdollisuudet sisällyttää työhallinnon työllistymistä edistäviä toimenpiteitä aktivointisuunnitelmaan. On huomattava, että mahdollisuus yhdistelmätukeen avautuu pitkäaikaistyöttömälle monessa tapauksessa samanaikaisesti, kun hänelle on laadittava aktivointisuunnitelma. Yhdistelmätuki ja muut työhallinnon työllistymistä edistävät toimenpiteet ovat ensisijaisia aktivointisuunnitelmaan sisällytettäviä toimenpiteitä kuntouttavaan työtoimintaan nähden.

Jos henkilölle ei ole välittömästi mahdollista tarjota työtä tai työllistymistä edistävää toimenpidettä, on hänelle tarjottava kuntouttavaa työtoimintaa. Jos katsotaan, että henkilö ei vielä voi sosiaalisista, terveydellisistä tai muista näihin rinnastettavista syistä johtuen osallistua kuntouttavaan työtoimintaan, on hänelle aktivointisuunnitelmassa tarjottava muita sosiaali- ja terveyspalveluja. Tarjottavat toimenpiteet ja palvelut merkitään aktivointisuunnitelmaan.

Muiden aiempien suunnitelmien mukaiset toimenpiteet jatkuvat tarvittaessa, vaikka henkilölle tehtäisiin aktivointisuunnitelma. Aiemmin päätetyt toimenpiteet voidaan lisätä osaksi aktivointisuunnitelmaa, mikäli toimenpiteiden katsotaan tukevan henkilön työllistymisen edellytyksiä.

Aktivointisuunnitelmaan voidaan työllistymistä edistävien toimien tai kuntouttavan työtoiminnan lisäksi samanaikaisesti sisällyttää muun lainsäädännön mukaisia sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluita. Näiden palveluiden järjestämisvastuusta ja rahoituksesta on voimassa, mitä kutakin palvelua koskevassa laissa on erikseen säädetty. Tällä lailla ei ole tarkoitus muuttaa kunnan järjestämisvelvollisuutta tai henkilön oikeutta kyseisiin palveluihin.

Aktivointisuunnitelmaan sisällytettäviä palveluita ja toimenpiteitä arvioitaessa on otettava huomioon tiedossa olevat henkilön työmarkkina-asemaan välittömästi vaikuttavat seikat. Jos aktivointisuunnitelman laatimisen yhteydessä todetaan, että henkilö kolmen kuukauden aikana aloittaa esimerkiksi varusmies- tai siviilipalveluksen, äitiysloman tai jää eläkkeelle, ei henkilölle tarjota kun-

touttavaa työtoimintaa, koska 13 §:n 2 momentin mukaan kuntouttavan työllistämisen jakson on kestävä vähintään kolme kuukautta.

Tarkoitus on, että aktivointisuunnitelman tekeminen perustuisi yhteisiin arvioihin ja yhteistyöhön. Tässä pykälässä on tarkoitus säätää siitä mikä taho viimekädessä arvioi käytetäänkö määrättyä toimenpidettä tai palvelua.

Lailla ei ole tarkoitus muuttaa työvoimahallinnon ja kunnan sosiaalitoimen keskinäistä toimivaltaa. Työvoimaviranomaiset päättävät nykyisen lainsäädännön mukaisesti omista toimenpiteistään, mikä tarkoittaa sitä, että toimenpiteitä tarjotaan niihin varattujen määrärahojen puitteissa. Toimenpiteiden saatavuuteen vaikuttaa myös se, löytyykö esimerkiksi yhdistelmätukeen oikeutetulle henkilölle työnantajaa, joka hänet palkkaa.

Kunta päättäisi kuntouttavan työtoiminnan tai sen järjestämisvastuulla olevien muiden sosiaalipalveluiden sekä terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluiden sisällyttämisestä aktivointisuunnitelmaan. Aktivointisuunnitelmaan sisältyvien muiden palvelujen tavoite on henkilön toimintakyvyn parantaminen niin, että hän voi osallistua työhallinnon järjestämään työllistymistä edistävään toimintaan tai kuntouttavaan työtoimintaan. Aktivointisuunnitelmaa tehtäessä voidaan henkilöä myös informoida muista mahdollisuuksista parantaa työllistymisedellytyksiä, kuten mahdollisuudesta hakea Kansaneläkelaitoksen rahoittamia kuntoutuspalveluja.

Hyvän aktivointisuunnitelman laatiminen edellyttää kunnan ja työvoimatoimiston säännönmukaista keskinäistä yhteistyötä sekä hyvää yhteistyötä asiakkaan kanssa. Tarkoitus on, että kunta, työvoimatoimisto ja henkilö allekirjoittavat aktivointisuunnitelman.

9 §. *Kuntouttava työtoiminta aktivointisuunnitelmassa.* Aktivointisuunnitelma voi sisältää kuntouttavaa työtoimintaa, jos henkilölle ei ole voitu tarjota työvoimahallinnon ensisijaisia toimenpiteitä.

Kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä säädetään tämän lain 4, 5 ja 6 luvuissa. Kuntouttavan työtoiminnan keskeiset yksityiskohdat on tarkoitus kirjata aktivointisuunnitelmaan.

Kuntouttavan työtoiminnan sisältö on ku-

vattava aktivointisuunnitelmassa tarkasti. Jos työtoimintaan kuuluu erityyppistä toimintaa, on sen sisältö kokonaisuudessaan kirjattava suunnitelmaan. Lisäksi on suunnitelmaan sisällytettävä toiminnan järjestämispaikka. Jos toiminta toteutetaan kunnassa, on tarkasti yksilöitävä, missä osassa kunnan organisaatiota se tapahtuu. Jos kuntouttava työtoiminta toteutetaan yhdistyksessä, säätiössä tai uskonnollisessa yhdyskunnassa, on tämä mainittava. Jos edellä mainittu toteuttajaorganisaatio koostuu useammasta eri yksiköstä, on tarkempi toimintapaikka sisällytettävä suunnitelmaan.

Kuntouttavan työtoiminnan kesto voitaisiin porrastaa aktivointisuunnitelmassa siten, että alkuvaiheessa työtoiminnan päiviä olisi vähemmän ja muita tarvittavia palveluja enemmän. Henkilön valmiuksien parantumisesta työtoiminnan päiviä voitaisiin lisätä. Suunnitelmaan voitaisiin sisällyttää työvoimahallinnon ensisijaisia työllistymistä edistäviä toimenpiteitä joko heti tai kuntouttavan työtoiminnan jälkeen.

Aktivointisuunnitelmaan on sisällytettävä työtoiminnan päivittäinen ja viikoittainen kesto, joka voi vaihdella kuntouttavan työtoiminnan jakson aikana. Kuntouttavan työtoiminnan sisältö voi vaihdella jakson aikana. Viikoittainen kesto voi vaihdella yhdestä viiteen päivään viikossa ja työtoiminnan vähimmäismäärä on neljä tuntia päivässä.

Kuntouttavan työtoiminnan alkamisajan kohta ja kokonaispituus on kirjattava aktivointisuunnitelmaan, jotta perusteet kunnan ja valtion velvollisuudelle maksaa etuuksia ja korvauksia voidaan kirjallisesti todentaa.

Aktivointisuunnitelmaan voidaan kirjata kuntouttavan työtoiminnan ohella muita sosiaalipalveluja sekä terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja.

Kuntouttavan työtoiminnan jakson tulee 13 §:n mukaan olla pituudeltaan vähintään kolme kuukautta ja enintään 24 kuukautta. Kuntouttavan työtoiminnan jaksoa ei ole tarkoituksenmukaista määritellä kolmea kuukautta lyhyemmäksi, koska toiminnan piiriin tulevat henkilöt tarvitsevat yleensä merkittävässä määrin ulkopuolista tukea työnhakuvalmiuksiensa parantamiseksi. Jakson tarkempi pituus on tarkoitus kirjata aktivointisuunnitelmaan. Pituutta määriteltäessä on

otettava huomioon henkilön koulutus, työura sekä mahdollisuudet tulevaisuudessa työllistyä tai osallistua työllistymistä edistävään toimenpiteeseen. Kuntouttavan työtoiminnan jakson päätyttyä on aktivointisuunnitelman laatijoiden kokoonnuttava arvioimaan toiminnan vaikutuksia sekä päättämään jatkosta. Jos suunnitelmassa työtoiminnan jaksoksi määritellään yli kolme kuukautta, on tarkoituksenmukaista määritellä useampia arviointiajankohtia, joissa henkilö pyritään sijoittamaan työvoimahallinnon ensisijaisten toimenpiteiden piiriin tai hänelle pyritään osoittamaan työtä.

Tarkoitus on velvoittaa työvoimatoimisto ja kunta informoimaan henkilöä kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta maksettavista etuuksista ja korvauksista. Tämän pykälän mukainen informointivelvoite tarkoittaa sitä, että henkilöä informoidaan niistä perusteista, millä etuuksia ja korvauksia suoritetaan. Matkakorvausten osalta tämä merkitsee sitä, että henkilölle on kerrottava, että kuntouttavasta työtoiminnasta syntyvät matkakustannukset korvataan halvimman matkustustavan mukaisesti.

Jos kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä on tarkoituksenmukaista poiketa siitä, mitä aktivointisuunnitelmaan on kirjattu, on laadittava uusi aktivointisuunnitelma. Jos kuntouttavan työtoiminnan päivittäiseen tai viikoittaiseen keston liittyvä muutos on vähäinen, eikä se muuta kuntouttavan työtoiminnan kokonaiskestoja koko jakson aikana, ei aktivointisuunnitelmaa tarvitse uudistaa. Myöskään kuntouttavan työtoiminnan sisällön vähäinen muuttaminen ei edellytä aktivointisuunnitelman uudistamista.

Kun kuntouttavan työtoiminnan jakso päättyy, on työvoimatoimiston, kunnan sekä henkilön kokoonnuttava arvioimaan työtoiminnan vaikutuksia henkilön työllistymismahdollisuuksille sekä päättämään jatkosta. Tämä merkitsee uuden aktivointisuunnitelman laatimista, jonka sisältöä koskevat samat määräykset kuin aiemmin laadittua aktivointisuunnitelmaa. Tarkoitus on pyrkiä siihen, että aktivointisuunnitelmaa uudistettaessa voitaisiin henkilölle tarjota työtä tai työhallinnon työllistymistä edistäviä toimenpiteitä, jotka ovat ensisijaisia kuntouttavaan työtoimintaan nähden. Lailla ei ole tarkoitus aset-

taa mitään ylärajaa sille, kuinka usein kuntouttavan työtoiminnan sisältävä aktivointisuunnitelma voidaan uudistaa.

10 §. *Velvollisuus osallistua aktivointisuunnitelman laatimiseen.* Koska aktivointisuunnitelmalla voidaan korvata työvoimapaikallain mukainen uudistettu työnhakusuunnitelma ja koska muutoinkin on tarkoitus soveltaa aktivointisuunnitelmaan samankaltaisia menettelyjä kuin työhallinnon suunnitelmiin, säädettäisiin tässä pykälässä henkilölle, joka täyttää lain soveltamisalan edellytykset, samankaltainen velvollisuus osallistua aktivointisuunnitelman laatimiseen kuin työtömällä työnhakijalla on velvollisuus osallistua työnhakusuunnitelman laatimiseen. Siksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös yhteistyövelvollisuutta koskevaa työvoimapaikallain 10 e §:ää.

Työmarkkinatuen saajalle, joka kieltäytyy aktivointisuunnitelman laatimisesta asetettaisiin kahden kuukauden korvaukseton määräaika. Kieltäytymisenä pidettäisiin säännöstä sovellettaessa suoranaisesti ilmaistun kieltäytymisen lisäksi tilanteita, joissa henkilö ei saavu sovittuun ja hänelle ilmoitettuun aktivointisuunnitelman laatimistilaisuuteen tai kieltäytyy antamasta suunnitelman laatimiseksi tarpeellisia tietoja taikka kieltäytyy alikirjoittamasta aktivointisuunnitelmaa. Kieltäytymisenä ei sen sijaan luonnollisestikaan pidettäisi tilannetta, jossa henkilö etukäteen ilmoittaa työvoimatoimistolle olevansa sairauden, työn, opiskelun taikka työnhakuun tai työmarkkinavalmiuksiensa parantamiseen liittyvän syyn johdosta estynyt osallistumasta suunnitelman laatimiseen ilmoitettuna ajankohtana. Tällöin suunnitelman laatimista lykättäisiin. Jos on aihetta epäillä henkilön esittämän syyn totuudenmukaisuutta, tai jos henkilö toistuvasti lykkää suunnitelman laatimista, työvoimatoimisto tai työvoimatoimikunta voisi edellyttää työmarkkinatuesta annetun lain 29 §:n ja työttömyysturvalain 28 §:n 4 momentin mukaisesti henkilöä esittämään mainituissa säännöksissä tarkoitetun selvityksen, esimerkiksi lääkärintodistuksen sairaudestaan.

Kieltäytymisen vaikutuksista työhaun voimassaoloon säädettäisiin työvoimapaikallain 10 b §:n 2 momentissa ja ehdotetussa 10 e §:ssä.

Toimeentulotuen osalta seuraamuksista säädettäisiin toimeentulotukilain 10 §:ssä, johon tässä pykälässä ehdotetaan viitattavaksi. Toimeentulotuesta annettua lakia esitetään muutettavaksi siten, että henkilön, joka kieltäytyy osallistumasta aktivointisuunnitelman laatimiseen, toimeentulotuen perusosan suuruutta voidaan alentaa hänen osaltaan enintään 20 prosenttia edellyttäen, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida muutenkaan pitää kohtuuttomana. Alentaminen voisi olla kestoaltaan enintään kaksi kuukautta kerrallaan.

11 §. *Aktivointisuunnitelman oikeusvaikutukset.* Henkilöllä on oikeus aktivointisuunnitelmaan sisällytettäviin palveluihin siten, kuin niitä koskevissa laeissa on erikseen säädetty. Tässä yhteydessä ei ole tarkoitus muuttaa muista laeista johtuvia kunnan järjestämisvelvollisuutta koskevia määräyksiä. Aktivointisuunnitelma ei myöskään vaikuta henkilön oikeuteen saada ja kunnan velvollisuuteen järjestää muihin suunnitelmiin sisältyviä palveluja.

Jos aktivointisuunnitelmaan sisältyy työllistymistä edistäviä toimenpiteitä, henkilöasiakkaalla olisi oikeus aktivointisuunnitelmasa soveltuihin 2 §:n 10 kohdassa määriteltyihin toimenpiteisiin työvoimatoimiston käytettäväksi osoitettujen määrärahojen ja niiden käyttöperusteiden rajoissa. Tarjolla olevien työvoimapaikallain ja muiden toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuus arvioitaisiin suunnitelmassa. Työvoimatoimistolla ei siten olisi mahdollisuutta evätä sellaista suunnitelmassa olevaa palvelua tai toimenpidettä, jonka edellytykset henkilöasiakas täyttää, jos työvoimatoimistolla on käytettävissä sen tarjoamiseen määrärahoja. Siten henkilöasiakkaan oikeus suunnitelmaan sisältyviin toimenpiteisiin määräytyisi samoin kuin työvoimapaikallain 10 c §:n 3 ja 4 momentissa uudistetusta työnhakusuunnitelmasta säädetään.

12 §. *Oikeus salassa pidettäviin tietoihin ja aktivointisuunnitelman tallentaminen.* Henkilötietolaki (523/1999) on henkilötietojen käsittelyä koskeva yleislaki. Henkilötietolain tarkoituksena on toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa

turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista. Henkilötietoja käsiteltäessä noudatetaan mitä henkilötietolaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) on niin ikään yleislaki, jota noudatetaan jollei erikseen toisin säädetä.

Sosiaalihuollossa samoin kuin terveydenhuollossa on useita arkaluonteisten ja salassa pidettävien tietojen käsittelyä koskevia erityissäännöksiä, jotka täydentävät tai joissa säädetään poikkeuksia edellä tarkoitettuihin yleislakeihin. Tammikuun 1 päivänä 2001 tulee voimaan sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia koskeva laki, jossa säädetään sosiaalihuollon tietojen salassapitovelvollisuudesta, vaitiolovelvollisuudesta, salassa pidettävien henkilötietojen luovuttamisesta sekä henkilötietojen rekisteröinnistä ja säilyttämisestä, informointivelvollisuudesta ja sosiaalihuollon asiakkaan tarkastusoi-keudesta.

Työvoimahallinnossa täydentäviä säännöksiä on työvoimapalvelulain 6 luvussa, jossa säädetään tietosuojasta. Lain 19 §:ssä on säännökset työvoimapalvelujen henkilörekistereistä ja 20 §:ssä salassapitovelvollisuudesta. Lisäksi työvoimapalvelujen tietojärjestelmästä annettuun asetukseen (1254/1993) sisältyy järjestelmää koskevia tarkempia säännöksiä.

Kun ehdotetussa laissa olevat toimenpiteet olisivat joko osa työvoimahallinnon tai kunnan sosiaalihuollon toimintaa, on tarkoituksenmukaista, että tietosuojan ja henkilötietojen käsittelyn ja niihin liittyvien asioiden osalta noudatetaan voimassa olevia sosiaalihuoltoa ja työvoimahallintoa koskevia säännöksiä. Luonnollisesti sovellettaviksi tulisivat myös henkilötietolaki ja viranomaistoiminnan julkisuutta koskevat lait siltä osin kuin edellä mainittuihin erityislakeihin ei sisälly poikkeuksia.

Kuntouttavaa työtoimintaa koskevassa laissa ehdotetaan säädettäväksi ainoastaan sellaisesta henkilötietojen käsittelystä ja tietosuojasta, joka on tarpeen lakiin ehdotettujen uusien toimenpiteiden vuoksi.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuvien

henkilöiden tietojensaannista ja tietojen luovuttamisesta. Laatimiseen osallistuu henkilön itsensä lisäksi työvoimatoimisto ja kunnan sosiaalitoimi. Asiantuntijana laatimiseen voi osallistua myös esimerkiksi lääkäri. Kun henkilö itse on mukana laatimisprosessissa, ei eri tahojen välisessä tietojenvaihdossa yhteisen aktivointisuunnitelman aikaansaamiseksi pitäisi olla ongelmia. Asiakas pääsääntöisesti kertoo itse tarvittavat tiedot.

Lakiin ehdotetaan kuitenkin säännöstä, jonka mukaan aktivointisuunnitelman laatimiseksi tarvittavat välttämättömät tiedot saadaan luovuttaa salassapitosäännösten estämättä. Näin sen vuoksi, ettei aktivointisuunnitelman laatimisen osalta synny vaikeuksia, jos henkilö ei halua tai tiedä kertoa seikkoja, jotka vaikuttavat aktivointisuunnitelman sisältöön. Säännös helpottaa myös laatimiseen osallistuvien henkilöiden välistä tietojenvaihtoa silloin, kun kyse on arkaluonteisten ja salassa pidettävien tietojen ilmaisemisesta tehtäessä arvioita niistä toimenpiteistä, joihin henkilö voisi osallistua.

Säännökseen ehdotetaan myös mainintaa allekirjoitettujen aktivointisuunnitelmien tallettamisesta. Kun aktivointisuunnitelma laaditaan yhteistyössä, on tarkoituksenmukaista, että se talletetaan sekä sosiaalihuollon henkilörekisteriin että työvoimapalvelujen henkilörekisteriin. Näiden rekistereiden osalta noudatetaan mitä niistä on erikseen säädetty.

4 luku. Kuntouttava työtoiminta

13 §. *Toteuttaminen.* Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen tavoitteena on parantaa henkilön elämänhallinnan mahdollisuuksia ja toimintakykyä, jotta hän voisi työllistyä, hakeutua koulutukseen tai osallistua työhallinnon järjestämään työllistymistä edistävään toimenpiteeseen.

Kuntouttavan työtoiminnan sisältöä määriteltäessä on otettava huomioon 1 momentin edellytykset eli toiminnan on kaikin tavoin tuettava henkilön työmarkkinoille pääsyä. Kuntouttavan työtoiminnan sisällön kuvaaminen tarkasti aktivointisuunnitelmassa tarkoittaa sitä, että toiminnan sisällön yksityiskohtainen suunnittelu jää paikallistasolle eli käytännössä sosiaalitoimelle, työvoimatoimistolle ja henkilölle itselleen. Tämä mah-

dollistaa toiminnan sisällön räätälöinnin yksilökohtaisesti ja tavoitteellisesti siten, että tämän lain tarkoitus toteutuisi. Lakitasolla ei ole mahdollista määritellä kaikkia niitä toimintamuotoja, joita paikallisella tasolla on mahdollisuus toteuttaa. Nykyisten hyvien käytäntöjen mukaisesti kuntouttavan työtoiminnan tehtävät voisivat olla esimerkiksi sairaaloiden, vanhustenhuoltolaitosten ja päiväkotien avustavissa tehtävissä, kuten esimerkiksi ruokailussa, ulkoilussa ja viriketoiminnassa; kotipalvelun avustavissa tehtävissä, kuten kotipalveluasiakkaiden kotien suursiivouksessa; kiinteistöhuollon avustavissa tehtävissä, kuten kunnan virastojen ja laitosten rakennusten, niiden piha-alueiden, puistojen ja metsien kunnostuksessa ja viihtyisyyden parantamisessa; sekä biojätteen erilliskeräilyssä ja kompostointitoiminnassa.

Päivittäistä, viikoittaista sekä vuosittaista kestoja koskevat määrälliset rajoitukset olisi lakitasolla määritelty mahdollisimman joustavasti, jotta kuntouttava työtoiminta voitaisiin räätälöidä sopivaksi henkilölle, jolla on suuria vaikeuksia selviytyä jokapäiväisistä askareistaan, kuin myös henkilölle, joka aiemmasta pitkästään työhistoriastaan huolimatta on työttömyydestä johtuen syrjäytymisvaarassa.

2 momentissa ehdotettu kuntouttavan työtoiminnan jakson enimmäis- ja vähimmäispituus määritellään sen mukaisesti, kuinka pian katsotaan perustelluksi uudelleen arvioida henkilön elämäntilanne. Jotta kuntouttavalla työtoiminnalla on jotain merkitystä henkilön työllistymisedellytysten parantumisessa, ei kuntouttavan työtoiminnan jakso saa olla alle kolme kuukautta. Koska kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus on parantaa henkilön tilannetta, ja luoda edellytyksiä hänen siirtymiselle työhön tai työllistymistä edistävään toimenpiteeseen, on kuntouttavan työtoiminnan jakson enimmäispituus rajattu 24 kuukauteen, jotta säännöllisin aikavälein voidaan arvioida kuntouttavan työtoiminnan vaikutavuus.

Päivittäiselle toiminnalle ehdotetaan säädettyväksi 4 tunnin vähimmäiskesto. Jotta kuntouttava työtoiminta täyttäisi laissa määritellyt tavoitteet, ei toiminnan järjestämistä lyhyinä päivittäisinä jaksoina voida pitää riittävänä.

14 §. *Kuntouttavan työtoiminnan rajoitukset.* Kuntouttavaa työtoimintaa ei ole tarkoitusten järjestää siten, että henkilö koko jakson ajan osallistuu viitenä päivänä viikossa toimintaan. Koska yhtäjaksoiset tauot kuntouttavassa työtoiminnassa voivat olla kuntoutuksen tavoitteiden vastaisia, olisi tarkoituksenmukaista säätää osallistumisen enimmäismääräksi 230 päivää 12 kuukauden aikana. Tällä estetään kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen pitkään viitenä päivänä viikossa. Kysymys on loman kaltaisen vapaan mahdollistamisesta henkilölle, joka osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan.

Kuntouttavan työtoiminnan päivittäiseen keston sovelletaan työaikalain 6 §:n 1 momentin mukaista yleissäännöstä säännöllisestä työajasta. Kyseisen pykälän mukaan säännöllinen työaika on enintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa ja 40 tuntia viikossa. Päivittäiseen keston ei lasketa sitä aikaa, mikä henkilöltä kuluu kotinsa ja kuntouttavan työtoiminnan suorituspaikan väliseen matkustamiseen.

2 momentin kielto korvata kunnassa virkasuhteessa tai työsopimuslain mukaisessa työsuhteessa tehtävää työtä koskee niin tilanteita, jossa kuntouttava työtoiminta toteutetaan kunnassa kuin myös tilanteita, joissa kuntouttava työtoiminta toteutetaan muualla, esimerkiksi rekisteröidyssä yhdistyksessä. Kuntouttava työtoiminta ei saa korvata virkai- tai työsuhteita eikä vähentää virka tai työsuhteessa tehtävää työtä.

Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan 3 momentin mukaan järjestää ilman henkilön suostumusta vain hänen työssäkäyntialueellaan. Tämän lain mukaisena työssäkäyntialueena pidetään työttömyysturvalain mukaista työssäkäyntialuetta. Työttömyysturvalain 10 §:n 1 momentin mukaan työssäkäyntialueena pidetään, jollei erityisistä syistä muuta johdu, henkilön asuinpaikkakuntaa sekä paikkakuntaa, joilla henkilön asuinpaikkakunnalta yleisesti käydään töissä tai joissa henkilön asuinpaikkakunnalta tavanomainen päivittäinen työssäkäynti on vastaavassa ajassa ja vastaavin kustannuksin mahdollista. Työministeriö vahvistaa vuosittain työvoimatoimikuntien valmistelun pohjalta yhtenäisen käytännön aikaansaamiseksi määräykset työssäkäyntialueista.

15 §. *Kuntouttava työtoiminta eräissä tapauksissa.* Työttömälle työnhakijalle annettaisiin oikeus, ennen kuin työttömyys on kestänyt 3 §:n mukaisen ajan, ilmoittautua työvoimatoimistoon tai kuntaan kuntouttavaan työtoimintaan osallistumista varten. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään vain siinä tapauksessa, että työvoimatoimisto ja kunta katsovat sen yhdessä perustelluksi.

Tässä arvioissa on otettava huomioon henkilön työttömyyden kesto sekä se, voidaanko henkilölle työvoimatoimiston näkemyksen perusteella tarjota ennen tämän lain 3 §:ssä määrättyjen aktivointisuunnitelman tekemisen aikarajoja, työtä tai työllistymistä edistäviä toimenpiteitä. Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen ei olisi perusteltua, jos henkilön työttömyys on kestänyt vain lyhyen ajan tai henkilölle olisi kohtuullisessa ajassa tarjottavissa työtä tai työllistymistä edistäviä toimenpiteitä.

16 §. *Ilmoitus kuntouttavan työtoiminnan alkamisesta.* Pykälässä säädettäisiin ilmoituksen tekemisestä pääluottamusmiehelle aktivointisuunnitelman mukaisen kuntouttavan työtoiminnan aloittamisesta. Kun kuntouttavaa työtoimintaa ei tehdä virka- eikä työsuhteessa eikä se voi korvata myöskään virkai- tai työsuhteessa tehtävää työtä, on tarpeen, että pääluottamusmiehellä on mahdollisuus seurata toiminnan toteuttamista. Säännös vastaisi tavoitteiltaan työmarkkinatuesta annetun asetuksen 10 §:ää, jonka mukaan työharjoittelusopimuksesta on annettava jäljennös työharjoittelupaikan luottamusmiehelle tai muulle työntekijöiden edustajalle.

Pykälässä ei kuitenkaan ehdoteta aktivointisuunnitelman jäljennöksen toimittamista pääluottamusmiehelle, koska aktivointisuunnitelmaan saattaa sisältyä myös sellaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita koskevia tietoja, jotka ovat arkaluonteisia ja salassa pidettäviä. Ehdotuksen 2 momentin mukaan ilmoitus tehdään ennen kuin henkilö aloittaa kuntouttavan työtoiminnan. Kunta saisi ilmoittaa toiminnan aloittavan henkilön nimen, toiminnan sisällön aktivointisuunnitelmaan kirjatun mukaisesti ja järjestämispaikan sekä aloittamisajankohdan ja jakson pituuden. Nämä tiedot kunta saisi ilmoittaa salassapitosäännösten estämättä, koska ne ovat pääluottamusmiehelle toiminnan toteut-

tamisen seuraamiseksi tarpeellisia. Koska ilmoitusmenettelyyn pääluottamusmiehelle ja erityisesti siihen, mitkä seuraukset tällä ilmoitusmenettelyllä on, liittyy monia käytännön haasteita, on näiden kysymysten toteutumista tarkoitus seurata erityisen tarkasti yhdessä tietosuojaviranomaisten ja työmarkkinaosapuolten kanssa.

Lisäksi 3 momentissa säädettäisiin siitä, kenelle pääluottamusmiehelle ilmoitus tehtäisiin siinä tapauksessa, että on epäselvää, kuka edustaa kuntouttavan työtoiminnan järjestämispaikassa työskenteleviä henkilöitä.

5 luku. **Etuudet ja korvaukset**

17 §. *Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan toimeentuloturva.* Lähtökohtaisesti kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan toimeentulo turvattaisiin siitä etuusjärjestelmästä, jonka piirissä hän on ollut välittömästi ennen kuntouttavan työtoiminnan aloittamista. Työmarkkinatukea saavan samoin kuin muun siihen oikeutetun henkilön toimeentulo turvattaisiin siten työmarkkinatuella. Asiaa koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi pykälän 1 momenttiin. Työmarkkinatukeen oikeutettu henkilö ehdotetaan määriteltäväksi 2 §:n 5 kohdassa. Määrittelyn mukaan ei esimerkiksi toistuvan työstä kieltäytymisen tai vastaavan menettelyn johdosta kolmen kuukauden työssäolovelvoitteen saanutta henkilöä pidettäisi työmarkkinatukeen oikeutettuna, kuten ei myöskään alle 25-vuotiaista, jolla ei ole oikeutta työmarkkinatukeen laiminlyötyään hakeutua ammatilliseen koulutukseen. Heidän oikeutensa etuuksiin määräytyisi toimeentulotukea koskevan lainsäädännön mukaisesti myös kuntouttavan työtoiminnan ajalta.

Työmarkkinatuki maksettaisiin samojen periaatteiden mukaisesti kuin työmarkkinatuesta annetussa laissa säädetään työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen, työharjoitteluun sekä ammatinvalinnanohjaus- ja kuntoutustoimenpiteisiin osallistuvalla maksettavasta työmarkkinatuesta. Siten kuntouttavan työtoiminnan ajalta ei sovellettaisi työmarkkinatuesta annetun lain 24 §:ssä tarkoitettua tarveharkintaa. Samoin työmarkkinatuki maksettaisiin kuntouttavan työtoiminnan ajalta omavastuuta ja eräitä korvauksettomia mää-

räaikoja koskevien säännösten estämättä. Säännöstä sovellettaessa kuntouttavan työtoiminnan aikana pidettäisiin koko aktivointisuunnitelmassa määriteltyä kuntouttavan työtoiminnan jaksoa, eikä ainoastaan tosiasiallisia osallistumispäiviä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ylläpitokorvauksesta. Työmarkkinatukea saavalla olisi oikeus 30 markan ylläpitokorvaukseen niiltä päiviltä, joina hän tosiasiallisesti osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan.

Ylläpitokorvauksen maksaminen edellyttäisi, että henkilö saa työmarkkinatukea. Siten ylläpitokorvausta ei maksettaisi, jos henkilön saama työtulo tai sosiaalietuus on niin suuri, ettei työmarkkinatukea jää lainkaan maksettavaksi. Samoin ylläpitokorvaukseen ei olisi oikeutta, jos kuntouttavan työtoiminnan aikainen toimeentulo turvataan toimeentulotuella taikka 15 §:n ja ehdotettavan työtömyysturvalain 4 a §:n 3 momentin mukaisesti työttömyyspäivärahalla. Ylläpitokorvaus maksettaisiin myös henkilölle, joka saa työmarkkinatukea vähennettynä tai soviteltuna. Tältä osin ehdotus vastaa hallituksen erikseen eduskunnalle antamia esityksiä laiksi työvoimapolitiitisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta (HE 158/2000 vp) ja laiksi työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta (HE 159/2000 vp), joissa vastaavaa säännöstä ehdotetaan työvoimapolitiitisen aikuiskoulutuksen ja työmarkkinatuen työharjoittelun ajalta.

Ehdotetun 4 §:n 2 momentin mukaan ylläpitokorvaukseen ja sitä koskevaan asiaan sovelletaan mitä työmarkkinatuesta annetussa laissa säädetään, jollei tästä laista muuta johdu. Työmarkkinatuesta annetun lain 10 §:n 2 momentin ja 11 a §:n viittaussäännösten mukaan ylläpitokorvaukseen sovellettaisiin tällöin myös työvoimapolitiitisesta aikuiskoulutuksesta annettua lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä. Työvoimapolitiitista toimenpiteistä poiketen kuntouttavan työtoiminnan aikaisella ylläpitokorvauksella korvattaisiin ainoastaan muita kuin matkoista aiheutuvia ylläpitokustannuksia. Matkakustannuksista kuntouttavaan työtoimintaan osallistuva olisi oikeutettu saamaan korvausta erikseen. Matkakorvauksista säädettäisiin 18 §:ssä ja toimeentulotuesta annetussa laissa.

Toimeentulotuesta annetun lain 10 a §:ään

esitettävän lisäyksen mukaan toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan saavalle maksetaan kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta toimintarahaa 30 markkaa päivää kohti.

18 §. *Matkakorvaukset.* Matkakorvauksista säädettäisiin tähän esitykseen sisältyvässä toimeentulotuesta annetun lain 10 a §:n muutosehdotuksessa.

Muutosehdotuksen mukaan kunta korvaa kuntouttavasta työtoiminnasta aiheutuvat matkakustannukset toimeentulotukena henkilölle, joka osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan riippumatta siitä, toteutetaanko työtoiminta kunnan organisaation ulkopuolella ja riippumatta siitä, maksetaanko henkilölle osallistumisesta työhallinnon toimesta ylläpitokorvausta tai kunnan toimesta toimintarahaa.

Matkakorvausten maksaminen toimeentulotukena on perusteltua sen takia, että kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään osana sosiaalitointa ja myös siksi, että usea kuntouttavaan työtoimintaan osallistuva saa jo ennestään tai on aiemmin saanut toimeentulotukea. Matkakorvausten myöntäminen toimeentulotukena on rinnastettavissa ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseen. Toimeentulotukena myönnettävä matkakorvaus olisi muun toimeentulotuen tapaan verotonta.

Matkakorvaukset suoritettaisiin toimeentulotuesta annetun lain mukaan halvimman matkustustavan perusteella.

6 luku. **Kieltäytyminen ja keskeyttäminen sekä niiden seuraukset**

19 §. *Kieltäytyminen ja keskeyttäminen.* Pykälässä säädettäisiin kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymisen tai sen keskeyttämisen vaikutuksista henkilön oikeuteen saada työmarkkinatukea tai toimeentulotukea. Alle 25-vuotias henkilö, joka ilman pätevää syytä kieltäytyy kuntouttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää sen, menettäisi määräjäksi oikeutensa työmarkkinatukeen 1 momentin mukaisesti, ja hänelle maksettavaa toimeentulotuen perusosaa voitaisiin alentaa 2 momentin mukaisesti. Pätevästä syystä kieltäytyä tai keskeyttää kuntouttava työtoiminta ehdotetaan säädettäväksi 20 §:ssä.

Seuraamuksia mainittuihin etuuksiin olisi

siten ainoastaan niissä tilanteissa, joissa henkilö kieltäytyy kuntouttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää sen ennen kuin hän on täyttänyt 25 vuotta.

Kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytyminen tai sen keskeyttäminen ilman pätevää syytä johtaisi 1 momentin mukaan kahden kuukauden korvauksettomaan määräaikaan, joka laskettaisiin kieltäytymisestä tai keskeyttämisestä lukien. Ehdotettu seuraamus on sama kuin työmarkkinatuesta annetun lain 17 §:n 2 momentin, 18 §:n ja 19 §:n 1 momentin mukaan aiheutuu vastaavasta menettelyssä silloin, kun kyse on työvoimapolitiisesta toimenpiteestä, jonka ajalta on oikeus saada ylläpitokorvausta.

Kuntouttavassa työtoiminnassa ei ole kyse työmarkkinatuesta annetussa laissa tarkoitetusta työstä, koulutuksesta tai työvoimapolitiisesta toimenpiteestä. Siten kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymiseen tai sen keskeyttämiseen ei sovellettaisi mainitun lain 15 §:ää siltä osin, kuin siinä säädetään työmarkkinoiden käytettävissä olon lakkaamisesta tai 18—24-vuotiaan, ammatillista koulutusta vailla oleva koskevista erityisedellytyksistä. Sen sijaan työmarkkinatuesta annetun lain 20 §:n 3 momenttia sovellettaessa kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymistä tai keskeyttämistä voidaan pitää yhdessä muiden työmarkkinarikkeiden kanssa sellaisena menettelynä, joka osaltaan osoittaa, ettei henkilö halua työtä tai osallistua koulutukseen.

Kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymisenä tai sen keskeyttämisenä pidettäisiin eräitä muitakin menettelyjä kuin henkilön nimenomaista ilmoitusta, ettei hän halua osallistua kuntouttavaan työtoimintaan. Kieltäytymisenä tai keskeyttämisenä pidettäisiin myös tilanteita, joissa henkilö osallistumispäivänä jättää saapumatta tai ei suorita sovituja tehtäviä taikka muutoin menettelee tavalla, ettei kunnan tai muun työtoiminnan järjestäjän voida kohtuudella edellyttää järjestävän sellaista toimintaa kuin aktivointisuunnitelmassa kuvataan. Sairaudesta johtuvaa poissaoloa tai vastaavaa ei luonnollisestikaan voitaisi pykälää sovellettaessa pitää kuntouttavan työtoiminnan keskeyttämisenä. Tämän vuoksi säännöksessä ehdotetaan nimenomaisesti todettavaksi, että keskeytymi-

sen on johduttava henkilön omasta syystä.

Toimeentulotuen osalta seuraamuksista säädettäisiin toimeentulotuesta annetun lain 10 §:ssä, johon tässä laissa viitattaisiin. Toimeentulotuesta annetun lain 10 §:ssä olisi tarkoitus säätää, että alle 25-vuotiaan henkilön toimeentulotuen perusosan suuruutta voidaan hänen osaltaan alentaa enintään 20 prosenttia, jos hän täyttää kuntouttavasta työtoiminnasta annettavan lain 3 §:n 1 momentin edellytykset ja ilman pätevää syytä kieltäytyy kuntouttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää kuntouttavan työtoiminnan. Alentamisen edellytyksenä on lisäksi se, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida muutenkaan pitää kohtuuttomana. Alentaminen voi olla kestoaltaan enintään kaksi kuukautta kerrallaan.

20 §. *Pätevä syy kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymiseen tai sen keskeyttämiseen.* Pykälässä säädettäisiin pätevästä syystä kieltäytyä kuntouttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää se menettämättä oikeutta työmarkkinatukeen. Pykälän 5 momentin mukaan ehdotetut syyt kieltäytymis- tai keskeyttämisperusteina eivät johtaisi myöskään toimeentulotuen perusosan alentamiseen.

Kuntouttavan työtoiminnan keskeinen tavoite on parantaa työttömän valmiuksia päästä työmarkkinoille tai osallistua työllistymistään edistäviin työvoimatoimiston tarjoamiin toimenpiteisiin. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tilanteista, joissa henkilö on työmarkkinoilla tai osallistuu muihin ensisijaisiin toimenpiteisiin siinä määrin, ettei ole tarkoituksenmukaista edellyttää häneltä osallistumista kuntouttavaan työtoimintaan. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään vähintään yksi päivä viikossa. Henkilön, joka säännöllisesti työskentelee palkkatyössä tätä enemmän, ei ole perusteltua edellyttää työnsä ohella osallistuvan kuntouttavaan työtoimintaan. Tämän vuoksi 1 momentin 1 kohdassa ehdotetaan, että muutoin kuin satunnaisesti yli kahdeksan tuntia viikossa palkkatyössä olevalla olisi kieltäytymisoikeus menettämättä oikeuttaan etuuksiin. Satunnaisena pidettäisiin säännöstä sovellettaessa vähemmän kuin kuukauden kestävää työtä. Momentin 2—4 kohdissa säädettäisiin päteväksi syyksi

päätoiminen yritystoiminta, päätoiminen opiskelu ja osallistuminen työharjoitteluun, työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen sekä ammatinvalinnanohjaus- ja kuntoutustoimenpiteeseen. Säännös koskisi paitsi jo aloitettua yritystoimintaa, myös sen valmistelua. Sekä palkkatyön että muiden momentissa mainittujen syiden osalta jo aloitettuun toimintaan rinnastettaisiin tilanne, jossa henkilö on tullut hyväksytyksi tai valituksi työhön, koulutukseen tai toimenpiteeseen, joka ei vielä ole henkilöstä riippumattomista syistä alkanut. Tällöin edellytettäisiin kuitenkin, että se alkaa lähitulevaisuudessa.

Pykälän 2 momentin mukaan pätevä syy olisi olemassa, jos kuntouttava työtoiminta on luonteeltaan tai järjestelyiltään sellaista, ettei henkilön kohtuudella voi edellyttää siihen osallistuvan. Momentin 1 kohdan mukaan peruste kieltäytymiselle tai keskeyttämiselle olisi, että työtoimintaan liittyvät tehtävät olisivat henkilön terveydentila huomioiden ottaen hänelle sopimattomia. Aktivointisuunnitelman ja kuntouttavan työtoiminnan lähtökohtana on, että työtön henkilö yhdessä viranomaisten kanssa pyrkii löytämään parhaat käytettävissä olevat keinot, joiden avulla hän pääsisi työmarkkinoille. Tällöin on selvää, että kunnan tai muun työtoiminnan järjestäjän tulee toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa aktivointisuunnitelman ja lainsäädännön mukaisesti. Jos työtoiminnan järjestäjä olennaisesti laiminlyö tämän velvollisuutensa, henkilöllä olisi pätevä syy kieltäytyä osallistumasta toimintaan tai keskeyttää se.

Kuntouttava työtoiminta voitaisiin 14 §:n 3 momentin mukaan järjestää henkilön työssäkäyntialueen ulkopuolella vain hänen suostumuksellaan. Henkilöllä olisi oikeus peruuttaa tämä suostumus työtoiminnan jo alettua ja keskeyttää työtoiminta menettämättä oikeuttaan työmarkkinatukeen. Säännös asiasta ehdotetaan otettavaksi 20 §:n 3 momenttiin.

Päteviä syitä ei ole mahdollista luetella lainsäädännössä tyhjentävästi. Tämän vuoksi pykälän 4 momentin mukaan pätevänä syynä voitaisiin pitää muutakin syytä, edellyttäen että se on pätevyydeltään rinnastettavissa 1—3 momenteissa lueteltuihin syihin. Lähtökohtana arvioitaessa pätevää syytä ehdotetun momentin puitteissa on työvoimapolitiittinen harkinta. Henkilö voisi kieltäytyä kun-

touttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää se, jos hän osallistuu muuhun kuin 1 momentissa mainittuun toimintaan, jonka arvioidaan edistävän hänen työmarkkinavalmiuksiaan paremmin kuin kuntouttava työtoiminta. Samoin pätevänä syynä voitaisiin pitää tilannetta, jossa henkilö osoittaa, ettei kuntouttava työtoiminta edistä lainkaan hänen työmarkkinoille pääsyään tai paluutaan. Sen sijaan henkilökohtaisiin olosuhteisiin liittyviä syitä, kuten lastenhoidon järjestämistä tai kulkuvaiveuksia ei pidettäisi 1—3 momentteihin rinnastettavina pätevinä syinä. Tältä osin esitys vastaa työttömyysturvallainsäädännössä omaksuttuja periaatteita. Korvauksettoman määrärajan asettaminen edellyttäisi kuitenkin, että mainittujen esteiden poistamiseksi on varattu henkilölle kohtuullinen aika.

21 §. *Toistuva aktivointisuunnitelmasta ja kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytyminen.* Työttömyysturvallainsäädännön mukaan toistuvista työmarkkinarikkeistä, jotka osoittavat haluttomuutta ottaa vastaan työtä tai työllistymistä edistäviä toimenpiteitä voidaan asettaa työssäolovelvoite. Työttömyysturvallain 11 §:n ja työmarkkinatuesta annetun lain 20 §:n 2 ja 3 momenttien periaatteita vastaava säännös ehdotetaan tämän lain mukaisten toimenpiteiden osalta otettavaksi 21 §:n 1 momenttiin.

Jos henkilö toistuvasti kieltäytyy aktivointisuunnitelman laatimisesta tai toistuvasti alle 25-vuotiaana kieltäytyy kuntouttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää sen, hänellä ei olisi oikeutta työmarkkinatukeen ennen kuin hän on ollut työssä tai työmarkkinatuesta annetun lain 10 §:ssä määritellyssä koulutuksessa vähintään kolme kuukautta. Työssäolovelvoitteen asettaminen edellyttää, ettei henkilöllä ole ollut 20 §:ssä tarkoitettua pätevää syytä menettelylleen. Yhdenmukaisesti työttömyysturvaan liittyvän soveltamiskäytännön kanssa menettelyä voitaisiin ainoastaan poikkeuksellisissa tapauksissa pitää toistuvana, jos kieltäytymisten tai vastaavien menettelyjen välillä on kulunut aikaa enemmän kuin vuosi.

Lisäedellytyksenä työssäolovelvoitteen asettamiselle on, että henkilön toistuvasta 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua menettelyä tai muutoin on pääteltävissä, ettei hän halua osallistua tämän lain mukaisiin

työmarkkinavalmiuksia edistäviin toimenpiteisiin (aktivointisuunnitelma, kuntouttava työtoiminta). Henkilön menettelystä hänen haluttomuutensa olisi pääteltävissä lainkohdassa tarkoitettulla tavalla muutoin, jos hänellä on esimerkiksi yksittäinen kieltäytyminen aktivointisuunnitelman laatimisesta ja lisäksi kieltäytyminen kuntouttavasta työtoiminnasta. Samoin työssäolovelvoite voitaisiin asettaa ensimmäisestä kieltäytymisestä tai keskeyttämisestä, jos henkilö on aiemmin kieltäytynyt tai eronnut työstä taikka työllistymistä edistävästä toimenpiteestä.

2 momentin mukaan alle 25-vuotiaan henkilön toimeentulotuen perusosan suuruutta voidaan alentaa hänen osaltaan yhteensä enintään 40 prosenttia, jos hän toistuvasti ilman pätevää syytä kieltäytyy aktivointisuunnitelman laatimisesta tai toistuvasti kieltäytyy kuntouttavasta työtoiminnasta. Alentamisen edellytyksenä on lisäksi se, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida muutenkaan pitää kohtuuttomana. Alentaminen voi olla kestoltaan enintään kaksi kuukautta kerrallaan.

7 luku. Kuntouttavan työtoiminnan ehdot

22 §. *Työturvallisuus ja työterveyshuolto.* Koska kuntouttavaa työtoimintaa ei tehdä työ- eikä virkasuhteessa, on toimintaa liittyvistä turvallisuusmääräyksistä säädettävä erikseen. Pykälässä ehdotetaan, että kuntouttavaan työtoimintaan sovellettaisiin työturvallisuuslakia (299/1958).

Työsuojelun valvontaan ja muutoksenhaakuun sovellettaisiin virka- tai työsuhdetta vailla olevien henkilöiden työsuojelun valvonnasta annettua asetusta, jonka 1 §:n mukaan henkilöihin, jotka eivät ole virka- tai työsopimussuhteessa, sovelletaan työsuojelun valvonnasta annettua lakia siten kuin kyseisessä asetuksessa säädetään.

Henkilöt ovat kuntouttavaan työtoimintaan osallistuessaan kunnallisen terveydenhuollon piirissä. Heihin ei ole tarkoitus soveltaa työterveyshuoltolakia (743/1978). Koska kyseisen lain 1 §:n soveltamisalassa säädetään työnantajan velvollisuudeksi järjestää työter-

veydenhuolto tilanteissa, joihin sovelletaan työsuojelulakia, olisi tässä laissa erikseen säädettävä, että kuntouttavaan työtoimintaan ei sovellettaisi työterveyshuoltolakia.

23 §. *Tapaturmavakuutus.* Koska kuntouttavaa työtoimintaa ei tehdä työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa, jota koskee lakisääteinen tapaturmavakuutuslain (608/1984) mukaisesti määräytyvä tapaturmasuoja, lakiin ehdotetaan otettavaksi erityinen säännös tapaturmavakuutuksen järjestämisestä. Ehdotuksen mukaan kunnan olisi järjestettävä tapaturmavakuutuslain 57 §:n 1 momentissa tarkoitettu vakuutus kuntouttavassa työtoiminnassa sattuvan tapaturman varalta siltä osin kuin työtoimintaan osallistuvalla ei ole muulla perusteella oikeutta tapaturmavakuutuslain mukaiseen korvaukseen. Siten kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien tapaturmasuoja olisi yhtä kattava kuin lakisääteinen työtapaturmasuoja. Vakuutus korvaisi varsinaisessa työtoiminnassa sattuneiden tapaturmien lisäksi työtoimintaa koskevilla matkoilla sattuneet tapaturmat.

Myös vakuutuksen perusteella myönnettävät etuudet vastaisivat lakisääteisen työtapaturmavakuutuksen etuja. Vakuutuksen perusteella olisi siten oikeus saada ansionmenetyskorvauksina muun muassa päivärahaa ja tapaturmaeläkettä ja kustannusten korvauksina tarpeellisen hoidon kustannukset kokonaisuudessaan. Myös tapaturman vuoksi tarpeellinen kuntoutus sekä pysyvästä haitasta maksettava haittaraha tulisivat tapaturman perusteella korvattaviksi.

Tapaturmavakuutuksessa ansiomenetyskorvauksena maksettavien päivärahojen ja tapaturmaeläkkeiden suuruus määräytyy vuosityöansion perusteella. Tapaturmavakuutuslain 28 §:n mukaan vuosityöansiona pidetään työntekijän työansiota, jonka hän tapaturman sattuessa saamansa työansion mukaan olisi vuoden pituisen ajanjakson kuluessa todennäköisesti saanut. Mainitun pykälän 6 momentissa säädetään vähimmäisvuosityöansiota, jonka perusteella etuudet maksetaan, jos henkilön saama työansio jää tätä alhaisemmaksi. Tämä vähimmäisvuosityöansio on vuoden 2000 tasossa 48 500 markkaa. Tapaturmavakuutuslain 57 §:n mukaisessa vakuutuksessa vuosityöansiota sovitaan vakuutusta haettaessa. Koska kuntouttavassa

työtoiminnassa olevien etuudet jäävät säännönmukaisesti alhaisemmiksi kuin edellä tarkoitettu vähimmäisvuosityöansio, pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että vuosityöansiona käytettäisiin tapaturmavakuutuslain 28 §:n 6 momentin mukaista vähimmäisvuosityöansiota.

8 luku. Rahoitus

24 §. *Valtion korvaus.* Valtio korvaisi kunnalle 50 markkaa kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvaa kohti jokaiselta kuntouttavan työtoiminnan päivästä. Korvaus suoritettaisiin työministeriön työllisyysmäärärahoista. Korvaus suoritettaisiin jälkikäteen niiltä päiviltä, jolloin henkilö on osallistunut kuntouttavaan työtoimintaan. Kunta hakee korvauksen työvoimaviranomaisilta.

Pykälän 2 momentin mukaan valtion korvauksen myöntämisestä ja maksamisesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Asetuksella määriteltäisiin hakemusmenettely, korvauksen myöntävä ja maksava työvoimaviranomainen, kunnalta vaadittavat selvitykset sekä tilanteet, joissa maksaminen keskeytettäisiin tai perusteettomasti maksettu korvaus perittäisiin takaisin. Tarkoituksena on, että menettelyt olisivat yhdenmukaiset työllisyyslain ja -asetuksen mukaisen työllistämistuen myöntämisen ja maksamisen kanssa. Vakiintuneen tulkinnan mukaan velvollisuudesta maksaa korkoa ja viivästyskorkoa tulee säätää laissa. Tämän johdosta momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan myös perusteettomasti maksetun valtion korvauksen takaisin perinnässä sovellettaisiin koron ja viivästyskoron perimiseen samoja säännöksiä kuin työllistämistukien osalta.

25 §. *Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuus.* Aktivointisuunnitelmien tekemisestä ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä kunnille aiheutuvat kustannukset vähennettynä 24 §:ssä tarkoitettulla työministeriön työllisyysmäärärahoista suoritettavalla korvauksella ovat ne kuntien menot, joiden perusteella valtionosuus lasketaan. Tämän perusteella sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuteen lisätään vuositasona 21 miljoonaa markkaa korottamalla kunnan 7—64-vuotiaiden ikäryhmän sosiaalihuollon laskennallisia kustannuksia 22 markalla asukas-

ta kohden.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuus suoritetaan kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä myös niissä tapauksissa kun itse toiminta on toteutettu muualla kunnan organisaatiossa kuin sosiaali- ja terveydenhuollossa.

9 luku. Erinäiset säännökset

26 §. *Työvoimapolitiittinen lausunto.* Työmarkkinatuesta annetun lain 3 §:n 3 momentin ja 34 §:n mukaan työvoimatoimisto tai työvoimatoimikunta antaa sitovan lausunnon kansaneläkelaitokselle etuuden työvoimapolitiittisista edellytyksistä. Lausunto annettaisiin 4 §:n 2 momentin mukaan vastaavasti myös kuntouttavan työtoiminnan ajalta maksettavasta työmarkkinatuesta. Lisäksi ehdotetaan, että työvoimatoimisto tai -toimikunta antaisivat tässä laissa säädetyistä edellytyksistä sitovan lausunnon aktivointisuunnitelman laatimisesta kieltäytymisestä (10 §:n 2 momentti), työtoimintajakson alkamisesta ja päättymisestä (17 §:n 1 momentti), työtoiminnasta kieltäytymisen ja keskeyttämisen vaikutuksista (19 §:n 1 momentti), pätevistä syistä kieltäytyä kuntouttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää se (20 §:n 1—4 momentti) ja toistuvasta aktivointisuunnitelmasta tai kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymisestä (21 §:n 1 momentti). Tehtävänjaosta työvoimatoimiston ja -toimikunnan välillä ja lausunnon toimittamisesta säädettäisiin työvoimatoimikunnasta annetussa asetuksessa (1681/1993).

27 §. *Kansaneläkelaitoksen tietojenantovelvollisuus.* Pykälässä säädettäisiin kansaneläkelaitoksen tietojenantovelvollisuudesta. Kansaneläkelaitoksen tulisi toimittaa työvoimatoimistoille tiedot sellaisista henkilöistä, jotka ovat tulleet lain soveltamisalan piiriin työttömyysetuuksien maksupäivien perusteella. Koska aktivointisuunnitelma olisi lain 5 §:n 2 momentin mukaan laadittava viivymättä, pykälässä säädettäisiin paitsi tiedonantovelvollisuuden sisällöstä, myös siitä ajasta, jonka kuluessa kansaneläkelaitoksen olisi tiedot työvoimatoimistoille viimeistään toimitettava.

28 §. *Muutoksenhaku.* Pykälässä esitetään, että henkilöllä olisi muutoksenhakumahdolli-

suus aktivointisuunnitelman laatimiseen liittyvien sanktioiden, kuntouttavaan työtoimintaan liittyvän toimeentuloturvan, matkakorvausten, kuntouttavan työtoiminnan keskeyttämiseen ja siitä kieltäytymiseen liittyvän seuraamuksen osalta.

Toimeentulotuen perusosan alentamisen, toimintarahan ja matkakorvausten osalta, muutoksenhakumenettely olisi sama kuin toimeentulotukipäätöksissä. Muutoksenhaakuun sovelletaan sosiaalihuoltolain 7. lukua, jonka mukaan kunnan päätöksestä voidaan valittaa lääninoikeuteen, joka nykyään on korvattu hallinto-oikeudella. Hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Työmarkkinatuen kahden kuukauden korvauksettoman määräajan sekä ylläpitokorvauksen muutoksenhakumenettelyssä sovelletaan työmarkkinatuesta annetun lain 6. luvun mukaista menettelyä. Tämän mukaan henkilöllä on oikeus valittaa kansaneläkelaitoksen asiaa koskevasta päätöksestä työttömyysturvalautakunnalle, jonka päätöksestä voi edelleen hakea muutosta vakuutus-oikeudelta. Vakuutus-oikeuden päätöksestä ei saa hakea muutosta valittamalla.

Edellä 24 §:ssä tarkoitetun valtion korvauksen osalta tavoitteena on soveltaa siihen mahdollisimman yhdenmukaisia menettelytapoja työllistämistuen kanssa. Tämän vuoksi pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että muutoksenhaunkin osalta sovelletaan työllisyyslain säännöstä.

29 §. *Tekninen käyttöyhteys.* Pykälässä säädettäisiin teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvan tietojen luovuttamisen edellytyksistä. Ehdotetun säännöksen mukaan työvoimatoimiston tai työvoimatoimikunnan kansaneläkelaitokselle työmarkkinatuen edellytysten täyttymisestä annettava 26 §:ssä tarkoitettu lausunto sekä kansaneläkelaitoksen työvoimatoimistolle 27 §:n mukaisesti annettavat aktivointisuunnitelman tekemisen edellytysten täyttymistä koskevat tiedot voitaisiin luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla, jos tietojen luovuttamiselle asetetut edellytykset muuten täytyvät ja jos tietojen saaja esittää selvityksen siitä, että tietojen käytöstä ja suojaamisesta voidaan huolehtia henkilötietolain (523/1999) edellyttämällä tavalla. Samoin edellytyksin voitaisiin ehdotuksen mukaan

luovuttaa tietoja 3 luvussa tarkoitettua aktivointisuunnitelmaa varten. Säännös täydentäisi muussa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä työvoimahallinnon lainsäädännössä olevia ja sosiaaliturvan lainsäädäntöön valmisteilla olevia teknistä käyttöyhteyttä koskevia säännöksiä.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 29 §:n 3 momentin mukaan viranomainen voi avata toiselle viranomaiselle teknisen käyttöyhteyden henkilökisterinsä sellaisiin tietoihin, jotka toisen viranomaisen on laissa erikseen säädetyn velvollisuuden mukaan otettava päätöksenteossa huomioon. Jos henkilötiedot on säädetty salassa pidettäväksi, käyttöyhteyden avulla saa hakea tietoja vain henkilöistä, jotka ovat antaneet siihen suostumuksensa, jollei salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta nimennomaan erikseen säädetä toisin.

30 §. *Tarkeimmat säännökset.* Tässä pykälässä esitetään asetuksenantovaltuutusta, joka on aiemmin tässä laissa yksilöity koskemaan aktivointisuunnitelman laatimista ja valtion korvausta.

31 §. *Voimaantulo.* Tähän pykälään on otettu tavanomainen voimaantulosäännös. Jotta kunnilla ja työvoimaviranomaisilla olisi riittävä aika valmistautua lain toimeenpanoon, esitetään voimaantuloajankohdaksi syyskuun ensimmäistä päivää 2001.

32 §. *Siirtymäsäännökset.* Tarkoitus on, että lakia ryhdytään välittömästi soveltamaan henkilöihin, jotka täyttävän tämän lain 3 §:n edellytykset aikaisintaan lain voimaantulopäivänä.

Henkilöihin, jotka täyttävät tämän lain 3 §:n mukaiset edellytykset 31 päivänä elokuuta 2001, sovelletaan tämän pykälän mukaista siirtymäsäännöstä. Jos henkilö on ennen 31 päivää elokuuta 2001 täyttänyt tämän lain mukaiset edellytykset, mutta ei täytä niitä enää kyseisenä päivänä, ei häneen sovelleta tämän pykälän mukaista siirtymäsäännöstä, vaan häneen sovelletaan 31 §:n mukaista voimaantulosäännöstä, jos hän myöhemmin uudelleen täyttää 3 §:n mukaiset edellytykset.

Siirtymäsäännöksen mukaan kuntien ja työvoimatoimistojen on tehtävä tämän lain mukaiset aktivointisuunnitelmat kaikille siirtymäsäännöksen piirissä oleville viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2002 mennessä. Tä-

mä edellytys täyttyy, kun aktivointisuunnitelma on allekirjoitettu. Aktivointisuunnitelmaan mahdollisesti sisältyvä kuntouttava työtoiminta voi tämän siirtymäsäännöksen piirissä olevien osalta alkaa viimeistään vuoden 2003 ensimmäisten viikkojen aikana.

Tässä pykälässä lisäksi velvoitettaisiin Kansaneläkelaitos ilmoittamaan työvoimaviranomaisille henkilöt, jotka täyttävät tämän lain 3 §:n edellytykset 31 päivänä elokuuta 2001. Kyseinen ilmoitus on tehtävä viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2001 mennessä.

5 momentin mukaan lain soveltamisalan edellytyksistä otettaisiin huomioon työmarkkinatuen ja toimeentulotuen saantiin liittyvät säännökset. Siirtymäsäännöstä sovellettaessa ei otettaisi huomioon sitä, onko henkilölle mahdollisesti tehty työnhakusuunnitelma.

1.2. Sosiaalihuoltolaki

17 §. 2 momentti. Kuntouttavan työtoiminnan toteuttamisessa lähdetään siitä, että kunnan rooli vahvistuu. Kunnan sosiaalitoimen vastuu lisääntyy alle 25-vuotiaiden osalta, sekä niiden työttömien osalta, jotka eivät työllisty vapailla työmarkkinoilla ja joilla on suuria vaikeuksia osallistua työvoimahallinnon tarjoamiin aktiivitoimenpiteisiin. Nämä henkilöt ovat usein myös toimeentulotuen saajia.

Koska kuntouttava työtoiminta on tarkoitus toteuttaa kunnan sosiaalihuoltoon kuuluvana toimintana ja se on uusi toimintamuoto, tulisi sosiaalihuoltolakia muuttaa siten, että kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen säädetään sosiaalihuoltolaissa (710/1982) kunnan tehtäväksi.

Sosiaalihuoltolain 17 §:n 2 momentin sosiaalipalvelujen luetteloon ehdotetaan lisättäväksi kuntouttavasta työtoiminnasta annettavaksi esitetystä laissa (/) säädetyt tehtävät. Kunnan olisi huolehdittava kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä asukkaalleen sekä kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa kunnalle säädettävistä muista tehtävistä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään.

1.3. Laki toimeentulotuesta

1 §. 3 momentti. Pykälään ehdotetaan lisät-

täväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan 1 ja 2 momenteissa tarkoitettujen toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen lisäksi kuntouttavasta työtoiminnasta annettavan lain mukaiseen kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla henkilölle suoritettaisiin matkakorvaus toimeentulotukena. Matkakorvausten suorittaminen ei ole sidottu toimeentulotuen myöntämisen yleisiin edellytyksiin. Tarkoituksena on tukea pitkään työttömänä olleen työmarkkinatukeen oikeutetun henkilön osallistumista kuntouttavaan työtoimintaan. Tämän vuoksi osallistumisesta syntyvät matkakustannukset korvattaisiin 10 a §:n perusteella halvimman matkustustavan mukaisesti.

Sosiaalihuoltolain 17 §:ään esitetyn lisäyksen mukaan kuntouttava työtoiminta olisi uusi sosiaalipalvelun muoto. Tämän vuoksi olisi tarkoituksenmukaista suorittaa matkakorvaus toimeentulotukena.

2 a §. *Velvollisuus ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi.* Ehdotettavien lainsäädäntöuudistusten tavoitteena on kannustaa asiakasta osallistumaan työvoimahallinnon ensisijaisiin aktiivitoimenpiteisiin ja työllistymään yleisillä työmarkkinoilla.

Henkilön hakiessa ensimmäistä kertaa toimeentulotukea, selvitetään yleisesti vallitsevan käytännön mukaan hänen mahdollisuutensa saada toimeentulotukeen nähden ensisijaisia etuuksia, kuten asumistukea ja työmarkkinatukea. Henkilöä kehoitetaan hakemaan näitä etuuksia ja esimerkiksi ilmoittautumaan työttömäksi työnhakijaksi työvoimatoimistoon.

Nykyisen toimeentulotuesta annetun lain soveltamiskäytännön mukaan toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa, jos toimeentulotuen hakija ei ilmoittaudu työvoimatoimistoon työnhakijaksi. Ilmoittautumatta jättäminen voidaan tulkita lain 10 §:ssä tarkoitetuksi laiminlyönniksi, joka on aiheuttanut sen, ettei henkilölle ole voitu tarjota työtä tai työvoimapoliittista toimenpidettä. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan sosiaaliviranomaisilla ei ole kuitenkaan yksiselitteistä oikeutta velvoittaa työtöntä toimeentulotuen hakijaa ilmoittautumaan työttömäksi työnhakijaksi täysimääräisen toimeentulotuen saannin ehdonä.

Ehdotetun 2 a §:n mukaan toimeentulotu-

kea hakevalla olisi velvollisuus ilmoittautua työnhakijaksi työvoimatoimistoon. Toimeentulotukea hakeva 17—64-vuotias henkilö olisi velvollinen ilmoittautumaan työnhakijaksi työvoimatoimistoon, jos hän ei ole työssä palkansaajana tai yrittäjänä taikka opiskele päätoimisesti, tai jos hän ei osallistu koulutukseen tai työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen eikä ole työttömyysturvalain 5 §:n 1 momentin 4—7, 9, 11 tai 12 kohdassa tarkoitettua syytä oikeutettu työttömyyspäivärahaan, taikka laitoshoidon, lääkärin toteaman sairauden tai muun näihin verrattavan hyväksyttävän syyn vuoksi esteellinen vastaanottamaan työtä.

Työttömyysturvalain 5 §:n 1 momentin 4—7, 9 ja 12 kohdissa on säädetty, että työttömyyspäivärahaan ei ole oikeutta henkilöllä:

- joka saa kansaneläkelain (347/56) tai työeläkelakien mukaista varhennettua vanhuuseläkettä tai yksilöllistä varhaiseläkettä taikka täyteen eläkkeeseen oikeuttavien palveluvuosien perusteella vanhuuseläkettä (4 kohta);

- joka saa työttömyyseläkettä tai rintamaveteraanien varhaiseläkkeestä annetun lain (13/82) mukaista eläkettä (5);

- joka sairauden, vian tai vamman vuoksi on työkyvytön (6);

- jolla on oikeus saada sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa taikka jolle on myönnetty lomaa raskauden ja synnytyksen tai lapsen hoidon vuoksi taikka joka saa erityishoitorahaa (7);

- siltä ajalta, jolta hän saa maatalousyrittäjien eläkelain (467/69) tai maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain (1317/90) mukaista sukupolvenvaihdoseläkettä taikka maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/94) mukaista luopumistukea (9); tai

- joka saa kuntoutusrahain (611/91) tai työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettujen lakien, eläkeohjessaännön tai eläkesääntöjen mukaista kuntoutusrahaa taikka ansionmenetyskorvausta tapaturmavakuutuksen, liikennevakuutuksen tai sotilasvammalain (404/48) kuntoutusta koskevien säännösten perusteella (12).

Lainkohdassa tarkoitettu muu hyväksyttävä syy olla ilmoittautumatta työvoimatoimistoon olisi esimerkiksi se, että henkilö toimii

perhehoitajalaissa (312/1992) tarkoitettuna perhehoitajana, tai että henkilö hoitaa vanhusta, vammaista tai sairasta henkilöä sosiaalihuoltolain 27 b §:ssä tarkoitettuna omaishoidon tuesta tehdyn sopimuksen nojalla vähintään neljä tuntia päivässä. Hyväksyttävää syytä arvioitaessa voidaan ottaa huomioon myös se, että henkilö hoitaa alle kouluikäistä lastaan kotona tai on oikeutettu lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 3 §:n nojalla kotihoidon tukeen. Lisäksi hyväksyttäviä syitä olisivat esimerkiksi asevelvollisuuden tai siviilipalveluksen suorittaminen.

Mikäli toimeentulotuen hakija ei ilmoittautuisi työvoimatoimistoon työttömäksi työnhakijaksi, toimeentulotuen perusosan suuruutta voitaisiin alentaa hänen osaltaan siten kuin toimeentulotukilain 10 §:ssä säädetään.

10 §. *Alennettu perusosa.* Nykyisen toimeentulotuesta annetun lain 10 §:ssä on säädetty perusteista, joilla hakijan toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa.

Kuntouttavasta työtoiminnasta annettavaksi esitetyn lain tarkoituksena on kannustaa ja auttaa pitkään työttömänä ollutta henkilöä osallistumaan aktiiviseen toimintaan ja siten parantamaan mahdollisuuksiaan työllistyä työmarkkinoilla. On tärkeää, että henkilö on mukana jo aktivointisuunnitelmaa tehtäessä. Tämän johdosta toimeentulotuesta annetun lain 10 §:ää esitetään muutettavaksi siten, että toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa, jos kuntouttavasta työtoiminnasta annettavaksi esitetyn lain mukaiseen kuntouttavaan työtoimintaan oikeutettu henkilö ei osallistu mainitussa laissa tarkoitettuna aktivointisuunnitelman tekemiseen.

Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on kannustaa erityisesti nuoria, alle 25-vuotiaita valitsemaan työ tai koulutus passiivisen toimeentulotuen sijaan. Tarkoituksena on poistaa yhä korkeana pysynyt nuorisotyöttömyyttä. Ehdotuksessa laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta esitetään alle 25-vuotiaalle asetettavaksi velvollisuus osallistua kuntouttavaan työtoimintaan, toisin kuin sitä vanhemmille, joille osallistuminen olisi vapaaehtoista. Esityksen mukaan alle 25-vuotiaan toimeentulotuen saajan perusosaa voidaan alentaa toimeentulotukilain 10 §:n mukaisesti, jos hän ilman perusteltua syytä on kieltäy-

tynyt osallistumasta kuntouttavaan työtoimintaan.

Kuntouttavasta työtoiminnasta annettavaksi esitetyn lain 10 §:n 3 momentin mukaan, jos aktivointisuunnitelmaan oikeutettu henkilö laiminlyö velvollisuutensa osallistua suunnitelman tekemiseen, toimeentulotuen perusosan suuruutta voidaan hänen osaltaan alentaa enintään 20 prosenttia siten kuin toimeentulotukilain 10 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään. Samoin voidaan menetellä, jos kuntouttavasta työtoiminnasta annettavaksi esitetyn lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu alle 25-vuotias henkilö ilman pätevää syytä kieltäytyy tai keskeyttää kuntouttavan työtoiminnan.

Kuntouttavasta työtoiminnasta annettavaksi esitetyn lain 21 §:ssä todetaan, että jos henkilö toistuvasti kieltäytyy kuntouttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää kuntouttavan työtoiminnan, tai jos hänen menettelystään tai muutoin on pääteltävissä, ettei hän halua osallistua mainitussa laissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin, toimeentulotuen perusosan suuruutta voidaan hänen osaltaan alentaa yhteensä enintään 40 prosenttia siten kuin toimeentulosta annetun lain 10 §:n 3 ja 4 momentissa säädetään.

Toimeentulosta annetun lain 10 §:n 1 momentin loppuun esitetään lisättäväksi virke, jossa todetaan, että toimeentulotuen perusosan suuruutta voidaan hänen osaltaan alentaa enintään 20 prosenttia myös tapauksissa, joissa henkilö, johon sovelletaan kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia, toimii mainitun lain 10 §:n 3 momentissa tai 19 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Vastaavasti toimeentulotuesta annetun lain 10 §:n 3 momentin loppuun esitetään lisättäväksi virke, jonka mukaan toimeentulotuen perusosan suuruutta voidaan hänen osaltaan alentaa yhteensä enintään 40 prosenttia myös tapauksissa, joissa henkilö, johon sovelletaan kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia, menettelee mainitun lain 21 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

10 a §. *Toimintarahaa ja matkakorvaus.* Pykälässä säädettäisiin kuntouttavasta työtoiminnasta annettavaksi esitetyn lain mukaiseen kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla toimeentulotuen saajalle suoritettavasta toimintarahasta. Toimintarahan suuruus olisi

30 markkaa osallistumispäivältä. Lisä olisi siten samansuuruinen kuin työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) mukainen ylläpitokorvaus.

Toimintarahan tarkoitus on olla toimeentulotuen lisäksi maksettavaa ylimääräistä kannustavaa tukea, jota ei oteta toimintarahan saajan tulona huomioon. Henkilö ei voisi saada samanaikaisesti sekä ylläpitokorvausta että toimintarahaa.

Toimintarahaa olisi toimeentulotuen tavoin verotonta tuloa. Toimintarahan määrää tarkistettaisiin ehdotetun 10 a §:n 3 momentin mukaan samasta ajankohdasta ja samassa suhteessa kuin työmarkkinatuesta annetun lain mukaista ylläpitokorvausta.

Kaikilla kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvilla henkilöillä olisi oikeus saada työtoimintaan osallistumisesta aiheutuvista matkamennoista toimeentulotukena maksettavaa matkakorvausta.

Matkakorvaus maksettaisiin halvimman matkustustavan mukaisesti. Oman kulkuneuvon käyttämisestä aiheutuvat menot voitaisiin ottaa huomioon silloin, kun oman kulkuneuvon käyttö on välttämätöntä esimerkiksi puuttuvien tai hankalien joukkoliikenneyhteyksien vuoksi. Oman auton käytön osalta voidaan noudattaa niitä periaatteita, joita noudatetaan korvattaessa sairausvakuutuslain (364/1963) nojalla vakuutetulle sairauden takia tehdyn matkan kustannuksia.

Kuntouttavaa työtoimintaa olisi kuntouttavasta työtoiminnasta annettavaksi esitetyn lain mukaan järjestettävä henkilön työttömyysturvalain (602/1984) 10 §:n 1 momentissa tarkoitettulla työssäkäyntialueella. Henkilön suostumuksella kuntouttava työtoiminta voitaisiin järjestää myös työssäkäyntialueen ulkopuolella, millä voi olla vaikutusta matkakorvauksen määrään.

11 §. *Huomioon otettavat tulot.* Hallinto-oikeuskäytännössä on katsottu, että työllisyys- ja työvoimalainsäädännön ylläpitokorvaukset ovat sellaista vähäistä tuloa, jota ei tule pääsääntöisesti ottaa huomioon toimeentulotukea myönnettäessä.

Toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 kohta, jolloin nykyiset 5 ja 6 kohta siirtyvät 6 ja 7 kohdiksi. Uudessa 5 kohdassa todettaisiin, että tuloina ei oteta huomioon työmark-

kinatuesta annetussa laissa (1542/1993) tarkoitettua ylläpitokorvausta, työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (763/1990) tai maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa (493/1999) tarkoitettua ylläpitokorvausta ja majoituskorvausta, kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lakiesityksessä tarkoitettua ylläpitokorvausta, kuntoutusrahalain (611/1991) 24 a §:ssä tarkoitettua ylläpitokorvausta, työvoimapolitiisesta (1005/1993) ja sen nojalla ylläpitokorvauksesta annetussa asetuksessa (1253/1993) tarkoitettua ylläpitokorvausta ja muuta kuin viimeksi mainitun asetuksen 12 §:ssä mainittua etuutta.

1.4. Laki työmarkkinatuesta

1 §. Työmarkkinatuki. Työmarkkinatuesta annetun lain 1 §:ssä säädetään työmarkkinatuen tarkoituksesta. Pykälän mukaan työmarkkinatuki on työttömälle työnhauun ja työvoimapolitiisten toimenpiteiden aikaisen toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki, jonka avulla edistetään ja parannetaan tuen saajan työmarkkinoille hakeutumisen tai palaamisen edellytyksiä.

Kuntouttavaa työtoimintaa koskevan lakiesityksen lähtökohtana on, että kyseisessä laissa säädettäisiin myös oikeudesta saada työmarkkinatukea kuntouttavan työtoiminnan aikana sekä muun muassa aktivointisuunnitelmasta ja kuntouttavasta työtoiminnasta kiellettyjen vaikutuksesta oikeuteen saada työmarkkinatukea. Vastaava toimintamalli on aiemmin omaksuttu maahanmuuttajien kotoittamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa (493/1999), jossa säädetään työmarkkinatuen maksamisesta kotoutumistukena.

Lainsäädännön informatiivisuuden lisäämiseksi ehdotetaan työmarkkinatuesta annetun lain 1 §:ään lisättäväksi viittaukset siten, että pykälän uudessa 2 momentissa viitattaisiin työmarkkinatukeen kotoutumistukena ja työmarkkinatukeen kuntouttavan työtoimintaan liittyvänä tukena.

1.5. Työvoimapolitiikalaki

10 a §. Henkilöasiakkaan rekisteröinti ja

informointi. Vuoden 1998 alusta toteutetun työvoimapolitiikan uudistuksen yksi keskeinen tavoite oli lisätä varsinkin työttömän työnhakijan oikeuksien ja velvollisuuksien läpinäkyvyyttä. Periaatteena on, että työttömyys yksilön ja valtion välisenä suhteena on päätoimista työnhakua. Päätoiminen työnhaku edellyttää työnhakijalta jatkuvaa aktiivista soveltuvan työn ja koulutuksen etsintää ja omien työllistymisedellytysten kehittämistä sekä lisäksi riittävää tietoa hänelle tarjolla olevasta työvoimatoimiston tuesta. Työvoimapolitiikkaa koskevaan lainsäädäntöön ei kuitenkaan sisälly säännöstä, jossa olisi säädetty henkilöasiakkaalle annettavasta informaatiosta ja sen sisällöstä, vaan työvoimatoimiston velvollisuus on perustunut yleisiin hallinto-oikeudellisiin säännöksiin ja työikäntöihin. Tämän johdosta 10 a §:ään ehdotetaan otettavaksi työnhakijan informointia koskeva säännös. Samalla pykälän otsikko muutettaisiin. Ehdotettu säännös koskisi työttömien työnhakijoiden lisäksi kaikkia muitakin työvoimapolitiikan henkilökisteriä merkitäviä henkilöasiakkaita, ei sen sijaan henkilöä, joka työnhakijaksi rekisteröitymättä käyttää työvoimatoimiston palveluja.

Koska pääsääntö työnhakijaksi ilmoittautumisessa 10 a §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan on henkilökohtainen käynti työvoimatoimistossa, informaatio annettaisiin jo tässä yhteydessä kirjallisesti tai suullisesti. Asiakkaaksi ilmoittautuminen on jo nykyisin perustellusta syystä mahdollista tehdä muuten kuin henkilökohtaisen käynnin yhteydessä ja lähitulevaisuudessa sähköiset asiointipalvelut tulevat lisäämään muun kuin henkilökohtaisen asioinnin määrää. Vuosien 2000-2001 aikana työhallinnon sähköisiä asiointipalveluja kehitetään siten, että henkilöasiakkaalla on mahdollisuus rekisteröityä työnhakijaksi myös verkkopalvelujen avulla. Jollei palveluihin, työnhakuun sekä oikeuksien ja velvollisuuksiin liittyvän informaation antaminen ole mahdollista työnhakijaksi rekisteröimisen yhteydessä, se voitaisiin antaa myöhemmin esimerkiksi erillisessä informaatiotilaisuudessa. Informaatio olisi joka tapauksessa annettava viipymättä.

Työttömällä henkilöasiakkaalla olisi siten mahdollisuus saada ennen ensimmäistä työnhakuhaastattelua ja työnhakusuunnitelman

laatimista selkeä käsitys omatoimisen työnhakunsa merkityksestä ja tieto niistä työvoimatoimiston palveluista, joilla hänen työnhakuaan voidaan tukea. Lähtökohtaisesti työnhauksen alkuvaiheessa työvoimatoimisto informoisi työvoimapalvelulaissa tarkoitetuista työvoimapalveluista ja koulutusmahdollisuuksista. Jos kyseessä on työtön työnhakija ja jo työnhauksen alkuvaiheessa on todennäköistä, että työtön henkilö työmarkkinoille päästäkseen tai palatakseen tarvitsee muuta tukea, annettaisiin tietoa työllistymisen tuista ja tarvittaessa myös esimerkiksi mahdollisuuksista päästä kuntouttavaan työtoimintaan jo tällöin.

Jos henkilöasiakas on rekisteröitynyt työtömäksi työnhakijaksi, on hänelle lisäksi tiedotettava työttömyyspäivärahan ja työmarkkinatuen saamiseen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista, erityisesti työnhauksen pitämisestä voimassa ja sen laiminlyönnistä aiheutuvista seurauksista oikeuteen saada työttömyysetuuksia. Koska työvoimaviranomaisen tehtäviin kuuluu tutkia työttömyysturvalain 3 §:n 3 momentissa ja työmarkkinatuesta annetun lain 34 §:ssä luetellut etuuksien saamisen työvoimapolittiset edellytykset, työvoimatoimiston informaatiovelvollisuus rajoittuu niihin. Mainittujen etuuksien muiden saamisedellytysten osalta, samoin kuin muiden työttömyyteen liittyvien etuusjärjestelmien (esimerkiksi koulutus- ja erorahaston etuudet, työttömyyseläke, palkkaturva, työtömän omaehtoisen opiskelun tukijärjestelmät) osalta työvoimatoimisto on velvollinen neuvomaan asian vireillepanoon liittyvistä seikoista.

10 c §. *Oikeus työnhakusuunnitelmaan.* Määräaikaisista työnhakuhaastatteluista, työnhakusuunnitelmasta ja sen uudistamisesta muodostuvan työttömän työnhakija-asiakkaan palveluprosessin periaatteisiin ei ehdoteta muutoksia. Sen sijaan työnhakusuunnitelmaa koskevan pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi täsmennyksiä. Pykälän 3 momentin mukaisen uudistetun työnhakusuunnitelman ja ehdotetussa kuntouttavaa työtoimintaa koskevassa laissa tarkoitettua aktivointisuunnitelman yhteensovituksessa ehdotetaan säädettäväksi uudessa 5 momentissa. Pykälän 2—4 momentti vastaisi nykyistä 2—4 momenttia.

Työvoimapalveluasetuksen (1251/1993) 15 a §:n 1 momentin mukaan työnhakusuunnitelman allekirjoittavat asiakas ja työvoimatoimisto. Säännös ehdotetaan otettavaksi lakiin. Samoin pykälän 1 momentissa todettaisiin, että työnhakusuunnitelma sisältää asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin. Pohjan palvelutarpeen arvioinnille muodostavat osamiskartoitukset, koulutustarpeen arviointi ja työllistymisesteiden sekä -edellytysten selvittäminen.

Henkilöllä, jonka oikeus työttömyyspäivärahaan on päättynyt enimmäismaksuajan täyttyminen johdosta, tai joka on saanut työmarkkinatukea vähintään 500 päivältä, on 10 c §:n 3 momentin nojalla oikeus uudistettuun työnhakusuunnitelmaan. Pykälän 4 momentin mukaan henkilölle syntyy uudistettussa työnhakusuunnitelmassa yksilöityihin palveluihin ja muihin toimenpiteisiin oikeus työvoimatoimiston käytettäväksi osoitettujen määrärahojen rajoissa. Toimenpiteitä, jotka ovat käytettävissä vain uudistetun työnhakusuunnitelman piirissä oleville, ovat työmarkkinatuesta annetun lain 11 a §:ssä tarkoitettu ylläpitokorvauksin tuettu työharjoittelu sekä 2 a luvussa tarkoitettu yhdistelmäetuki. Kuntouttavaa työtoimintaa koskevan lakiehdotuksen mukaan aktivointisuunnitelma on eräissä tapauksissa tehtävä samanaikaisesti kuin henkilölle syntyy oikeus uudistettuun työnhakusuunnitelmaan. Mainitun ehdotuksen mukaan alle 25-vuotiaalle aktivointisuunnitelma on tehtävä ennen uudistetulle työnhakusuunnitelmalle asetettua määräaikaa, jollei kyseisellä nuorella ole oikeutta työttömyyspäivärahaan.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että henkilölle, jolle on jo syntynyt oikeus aktivointisuunnitelmaan, ei tarvitsisi tehdä erikseen uudistettua työnhakusuunnitelmaa. Oikeudesta aktivointisuunnitelmaan sisältyviin toimenpiteisiin säädettäisiin laissa kuntouttavasta työtoiminnasta. Tarkoitus ei ole poiketa periaatteesta, jonka mukaan työvoimapolitiikan keinovalikoima on ensisijainen verrattuna kuntouttavaan työtoimintaan. Ehdotettu säännös ei estäisi työvoimatoimistoa tarkistamasta työnhakusuunnitelmaa tai tekemästä uudistettua työnhakusuunnitelmaa näissäkään tilanteissa, jos sen avulla olisi mahdollista työllistää henkilö välittömästi esimerkiksi

yhdistelmätuen avulla.

10 d §. *Määräaikaiset työnhakuhaastattelut.* Työvoimapalveluasetuksen 15 §:n 2 momentin mukaan määräaikaishaastattelut järjestetään siten kuin työministeriö vuosittain määrää. Työministeriö on määrännyt haastattelujen aikataulun työhallinnon tulosohtausprosessin yhteydessä. Mainittu asetustasoinen säädös ehdotetaan otettavaksi lakiin 10 d §:n 1 momenttiin. Työnhakuhaastattelujen sisältöä koskevat mainitun asetuksen 15 §:n säännökset otettaisiin lakiin nykytilaa vastaavina pykälän uudeksi 2 ja 3 momentiksi.

Ensimmäiseen työnhakuhaastatteluun henkilöasiakas tulisi lähtökohtaisesti kutsua kuukauden kuluessa työnhakijaksi rekisteröinnistä. Työmarkkinoiden dynamiikka on nykyisessä työllisyystilanteessa voimakas ja työttömyysjaksoista enemmistö päättyy työttömyyden alkuvaiheessa. Siten ottaen huomioon henkilöasiakkaiden palvelutarpeen erilaisuus kuukauden määräaika ei esitetä ehdottomaksi, vaan ensimmäinen työnhakuhaastattelu tehtäisiin pääsääntöisesti sen kuluessa. Tavoitteena on kuitenkin kutsua alle 25-vuotias työtön haastatteluun mainitussa ajassa, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta esimerkiksi sen johdosta, että hänet on valittu työ- tai opiskelupaikkaan, jossa työ tai opiskelu alkaa lähitulevaisuudessa.

Palveluprosessin tuloksellisuuden kannalta on tärkeää, että jo työhaun alkuvaiheessa työvoimatoimistolla on riittävät tiedot henkilön työmarkkina- ja elämäntilanteesta ja niiden kehittämistarpeesta. Tämän vuoksi ensimmäisessä työnhakuhaastattelussa (nykyisin alkuhaastattelu) laadittaisiin osaamiskartoitus sekä kartoitettaisiin koulutustarve, työharjoittelun tai tukityön tarve ja mahdollinen kuntoutuksen tarve. Osaamiskartoituksesta ja sen sisällöstä säädettäisiin edelleen työvoimapalveluasetuksen 15 a §:ssä. Syrjäytymisen ehkäisy edellyttää mahdollisimman varhaista puuttumista henkilöasiakkaan mahdollisiin työllistymisen esteisiin. Tämän vuoksi osana ensimmäistä työnhakuhaastattelua asiakkaan palvelutarpeen mukaan kiinnitettäisiin huomiota ohjauksellisten palveluiden, erityisen neuvonnan ja muiden viranomaisten toimenpiteiden tarpeeseen ja mahdollisuuksiin.

10 e §. *Yhteistyövelvollisuus.* 17 §. *Viran-*

omaisyhteistyö ja muihin palveluihin ohjaaminen. 20 §. *Salassapitovelvollisuus.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi teknisluontoisia muutoksia. Ehdotetuissa 10 e §:ssä ja 17 §:n 1 momentissa ja 20 §:n 1 momentissa otettaisiin huomioon laki kuntouttavasta työtoiminnasta. Lisäksi 20 §:n 1 momentin viittaus säännöstä muutettaisiin, koska henkilörekisterilaki on kumottu henkilötietolailla.

1.6. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta

4 a §. *Oikeus päivärahaan vapaaehtois- ja talkootyön sekä kuntouttavan työtoiminnan aikana.* Kuntouttavasta työtoiminnasta ehdotettavan lain 15 §:n mukaan kuntouttavaan työtoimintaan olisi oikeus myös työttömyyspäivärahaa saavalla ennen lakiehdotuksen 3 §:ssä säädettyjä määräaikoja, jos kunta ja työvoimatoimisto arvioivat kuntouttavan työtoiminnan tukevan henkilön työllistymisedellytyksiä. Työttömyysturvalain työttömyyspäivärahan saamisen yleisiä edellytyksiä koskeviin säännöksiin on tämän vuoksi lisättävä säännös siitä, ettei osallistuminen kuntouttavaan työtoimintaan estä työttömyyspäivärahan maksamista. Työttömyyspäivärahaa saavalla olisi siten osallistuessaan kuntouttavaan työtoimintaan oikeus edelleen saada peruspäivärahaa tai ansioon suhteutettua päivärahaa työttömyysturvalain 26 §:ssä säädetyn enimmäiskeston mukaisesti. Päivärahan saajalle maksettaisiin 1. lakiehdotuksen perusteella myös kuntouttavasta työtoiminnasta aiheutuvat matkakustannukset, mutta ei sen sijaan työmarkkinatukeen liittyvää ylläpitokorvausta tai toimeentulotukeen liittyvää toimintarahaa.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan pykälän otsikko muutettavaksi ja pykälään lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan päivärahaan olisi oikeus työttömyysturvalain mukaisesti myös siltä ajalta, kun henkilö osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan.

1.7. Kuntoutusrahalaki

2 §. *Etuudet.* Ylläpitokorvaus olisi uusi, harkinnanvarainen etuus kuntoutusrahalaisissa. Tämän johdosta 2 §:n 4 momenttia täyden-

nettäisiin siltä osin.

17 §. *Kuntoutusrahan määrä ammatillisessa kuntoutuksessa.* Nykyisessä 17 §:ssä säännellään kuntoutusrahan määrä ammatillisessa koulutuksessa. Koska kuntoutusrahaan esitetään tasokorotus, joka koskisi kaikkea ammatillista kuntoutusta, ehdotetaan myös pykälän otsikko muutettavaksi vastaamaan pykälän sisältöä. Pykälässä säänneltäisiin ammatillisen kuntoutuksen aikaisen kuntoutusrahan vähimmäismäärä, joka olisi tasoltaan sama kuin nuorten vajaakuntoisten 17 a §:ssä säännelty kuntoutusraha. Koska 17 a §:n kuntoutusraha on määritelty vuoden 1999 työntekijäin eläkelain 9 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetun indeksiluvun mukaan, myös tämän pykälän markkamäärä määriteltäisiin yhtenäisyyden vuoksi samalla tavoin. Asia on mainittu voimaantulosäännöksessä.

24 a §. *Ylläpitokorvaus.* Pykälässä määriteltäisiin miltä ajalta ylläpitokorvausta voitaisiin maksaa sekä annettaisiin valtioneuvostolle asetuksenantovaltuus säätää tarkemmin ylläpitokorvauksen määräytymisen perusteista. Tarkoitus on, että määrittely vastaisi työmarkkinatukilain 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua määrittelyä.

31 §. *Indeksitarkistus.* Voimassa olevan 31 §:n mukaan indeksitarkistus tehdään vuoden vaihteessa maksussa oleviin kuntoutusrahoihin. Säännöksellä on haluttu turvata mahdollisesti useammankin vuoden jatkuvan ammatillisen kuntoutuksen aikaisen kuntoutusrahan taso. Jotta myös alkavat kuntoutusrahat säilyttäisivät tavoitteena olevan tason, tulee 17 ja 17 a §:ssä mainittua markkamäärää tarkistaa kulloisenkin vuoden indekstitasoon. Tämän johdosta pykälään ehdotetaan lisättäväksi asiaa koskeva toinen virke.

1.8. Tuloverolaki

92 §. *Verovapaat sosiaalietuudet.* Pykälän 19 kohta täydennettäisiin siltä osin, että myös kuntoutusrahalain 2 §:ssä tarkoitettu ylläpitokorvaus olisi verovapaa kustannusten korvaus.

2. Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset kuntouttavasta työ-

toiminnasta annettavan lain toteuttamisesta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

Tarkemmat säännökset työvoimapalvelulain 10 a §:n 4 momentissa tarkoitetun informointivelvollisuuden toteuttamisesta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Samassa yhteydessä työvoimapalveluasetuksesta kumottaisiin tarpeettomina säännökset, jotka olisi siirretty lakiin, sekä tehtäisiin muut tarvittavat tekniset muutokset mainittuun asetukseen.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivästä syyskuuta 2001.

Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen ja aktivointisuunnitelmien laatimisen arviointia varten sosiaali- ja terveysministeriö asettaa toimeenpano- ja seurantaryhmän, johon tulee asian kannalta keskeisten ministeriöiden edustajien lisäksi kuntien, sosiaali- ja terveysalan järjestöjen sekä työmarkkinajärjestöjen edustus. Seurantaryhmän tehtävänä on kehittää kuntouttavan työtoiminnan malleja ja nykyisten hyvien toimintamallien pohjalta sekä tiedottaa niistä valtakunnallisesti, koordinoida sosiaalitoimen ja työvoimahallinnon työntekijöiden koulutuksen järjestämistä sekä arvioida kuntouttavan työtoiminnan ja aktivointisuunnitelmien vaikuttavuutta, toiminnasta syntyvien kustannusten kehitystä sekä tarvittaessa tehdä esityksiä järjestelmän ja sen rahoituksen kehittämiseksi.

4. Säättämisjärjestys

Suomen perustuslain (731/1999; jäljempänä perustuslaki) perusoikeussäännöksillä on esitystä valmisteltaessa ollut merkitystä erityisesti arvioitaessa perustuslain 19 §:n 1 momentissa säädetyn vähimmäisturvan ja 2 momentissa tarkoitetun syyperusteisen perustoimeentulon turvan toteutumista. Arvioinnissa on otettu huomioon myös perustuslain 18 §:n 2 momentti, jossa säädetään julkisen vallan velvollisuudesta edistää työllisyyttä ja pyrkiä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Esityksen kannalta keskeinen perusoikeussäännös on myös perustuslain 6 §:n 2 momentti, joka kieltää asettamasta ketään ilman hyväksyttävää syytä eri asemaan muun mu-

assa iän perusteella. Lisäksi 1. lakiehdotuksen 12, 16 ja 28 §:issä on otettu huomioon perustuslain 21 §:n oikeusturvaa koskevat säännökset sekä 10 §:n 1 momentin edellytys siitä, että henkilötietojen suojasta säädetään lailla.

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Lainkohdassa säädetään yksilöille kaikissa elämäntilanteissa kuuluvasta vähimmäisturvasta, johon heillä on subjektiivinen oikeus. Muista taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia koskevista perusoikeussäännöksistä poiketen tämä säännös on laadittu yksilöllisen oikeuden muotoon. Säännöksen tarkoituksena on turvata ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistaso eli niin sanottu eksistenssiminimi (HE 309/1993 vp, s. 19/I). Säännös on tarkoitettu sillä tavoin toisijaiseksi, että se tulee sovellettavaksi vasta, jos "henkilö ei kykene hankkimaan tällaista turvaa omalla toiminnallaan taikka saa sitä muista sosiaaliturvajärjestelmistä tai muilta henkilöiltä" (em. HE s. 69/II). Vähimmäisturvan tasoa ei kuitenkaan ole hallituksen esityksessä eikä muutoinkaan määritely.

Perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaan lailla turvataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan muun muassa työttömyyden aikana. Työmarkkinatuki on käytännössä edellä mainittuun lainkohtaan liittyvä sosiaaliturvan etuusjärjestelmä. Perusoikeusuudistuksen säätämisasiakirjojen mukaan tämä perustoimeentulon turva merkitsee pidemmälle menevää turvan tasoa kuin pykälän 1 momentin mukainen oikeus välttämättömään toimeentuloon.

Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään (PeVL 17/1995 vp ja 17/1996 vp) katsonut, ettei hallitusmuoto sinänsä estä asettamasta ehtoja perustoimeentuloa turvaavan tuen saamiselle. Nämä ehdot voivat perustuslakivaliokunnan mukaan sosiaalisen riskitilanteen, työttömyyden, luonteen huomioon ottaen hyvin rakentua sen varaan, että asianomainen itse aktiivisesti myötävaikuttaa sellaisiin toimiin, jotka viime kädessä ovat omiaan edistämään hänen työkykynsä ylläpitämistä ja työllistymistä. Valiokunnan tulkinta liittyi työmarkkinatuesta annetun lain

muutosehdotuksiin, joilla oikeus työmarkkinatukeen poistettiin ammatillista koulutusta vailla olevalta, ensimmäisellä esityksellä alle 20-vuotiaalta ja myöhemmällä esityksellä 20—24-vuotiaalta henkilöltä, joka ei osallistunut työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen. Valiokunta piti mahdollisena, että tuen saaminen lakiehdotuksen mukaisesti kytketään osallistumiseen lain tarkoittamiin toimenpiteisiin, joiden asiayhteys työllistämisen yksilötason esteiden madaltamiseen on ilmeinen.

Esityksessä ehdotetaan, että lain soveltamisalaan kuuluvilla henkilöillä olisi etuuden menettämisen tai alentamisen uhalla velvollisuus osallistua aktivointisuunnitelman laatimiseen. Vastaava yhteistyövelvollisuus sisältyy maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoista annetun lain 15 §:n 2 ja 3 momenttiin. Säännöksen mukaan, jos maahanmuuttaja on ilman perusteltua syytä muun muassa kieltäytynyt kotoutumissuunnitelman laatimisesta tai osallistumasta kotoutumissuunnitelmassa yksilöidysti sovittuihin, työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin taikka jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei kotoutumissuunnitelmaa ole voitu laatia, voidaan maahanmuuttajan toimeentulotukea alentaa tai työmarkkinatuki evätä määräjalta. Tältä osin perustuslakivaliokunta samalla kun se esitti eräitä täsmennyksiä kyseiseen säännösehdotukseen totesi lausunnossaan (PeVL 20/1998 vp), että lakiehdotuksen 15 §:n 2 momentin mukainen sidonnaisuus kotoutumissuunnitelmaan laajentaa niiden seikkojen piiriä, joihin liittyvä yhteistyöhaluttomuus voi johtaa toimeentulotuen heikentämiseen. Kun otetaan huomioon, että ehdotettujen säännösten tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien osallistumista työelämään ja yhteiskunnan toimintaan, voidaan kuitenkin katsoa, että kotoutumissuunnitelma on paitsi yleisen edun myös yksilön oikeuksien tosiasiallisen turvaamisen kannalta tärkeä ja hyväksyttävä järjestely.

Lain soveltamisalaan kuuluvilla nuorilla alle 25-vuotiailla olisi etuuden menettämisen tai alentamisen uhalla velvollisuus osallistua aktivointisuunnitelmassa sovittuun kuntouttavaan työtoimintaan, ellei lakiehdotuksen 20 §:ssä mukaista kieltäytymisperustetta ole. Lakiehdotuksen 10, 19 ja 21 §:n perusteella seuraamukset olisivat samat kuin työmark-

kinatuesta annetun lain 17 §:n 2 momentin, 18 §:n ja 19 §:n 1 momentin mukaan aiheutuu vastaavasta menettelystä silloin, kun kyse on työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä, jonka ajalta on oikeus saada ylläpitokorvausta.

Toimeentulotuen osalta seuraamuksista on ehdotettu säädettäväksi toimeentulotuesta annetun lain 10 §:ssä siten, että seuraamus olisi sama kuin voimassa olevan lain mukaan silloin, kun henkilö kieltäytyy työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä, joka kohtuullisen pitkän ajan turvaisi hänen toimeentulonsa. Käsitellessään ehdotusta laiksi toimeentulotuesta (HE 217/1997 vp) perustuslakivaliokunta katsoi (PeVL 31/1997 vp), että näiden (seuraamuksia koskevien) ”säännösten tarkoituksena on edistää työllistymistä sen sijaan, että henkilö jäisi pysyvästi toimeentulotuen varaan. Tällainen tarkoitus on sopusoinnussa toimeentulotuen luonteen kanssa viimesijaisena sosiaaliturvaetuutena. Tavoite on myös perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä, kun erityisesti otetaan huomioon hallitusmuodon 15 §:n 2 momentti, joka koskee julkisen vallan velvollisuutta edistää työllisyyttä ja pyrkiä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön.” Valiokunta piti vähimmäistoimeentuloturvaan koskevan perusoikeuden kannalta merkittävimpänä, että toimeentulotuen perusosan alentamista koskeva säännös oli sidottu siihen seikkaan, ettei henkilö kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa. Valiokunta totesi, että ”jos henkilölle kuitenkin on tarjottu todellinen mahdollisuus hankkia toimeentulonsa työtä tekemällä tai työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen osallistumalla, voidaan sanoa, että hän olisi kyennyt hankkimaan perustulossa tarkoitetun turvan”.

Kuntouttavan työtoiminnan, jonka vähimmäiskestoksi ehdotetaan kolmea kuukautta, keskeinen tavoite on parantaa pitkään työttömänä olleen tai toimeentulotukea työttömyyden perusteella saaneen valmiuksia päästä työmarkkinoille tai osallistua hänen työllistymistään edistäviin työvoimatoimiston tarjoamiin toimenpiteisiin. Kuntouttavan työtoiminnan ajalta henkilön toimeentulo on turvattu joko työmarkkinatuella tai toimeentulotuella, minkä lisäksi henkilöllä olisi oikeus saada 30 markan suuruinen ylläpitokorva-

us tai toimintaraha osallistumispäiviltä. Työmarkkinatuki maksettaisiin koko työtoiminnan ajalta samojen periaatteiden mukaisesti kuin esimerkiksi työvoimapolitiittisessa aikuiskoulutuksessa eli työmarkkinatuessa ei esimerkiksi sovellettaisi tarveharkintaa. Kuntouttava työtoiminta voidaan siten sekä tavoitteidensa että sen turvaaman toimeentulon osalta rinnastaa olemassa oleviin työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin, joihin osallistumisvelvoite on perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan voitu liittää tuen menettämisen tai alentamisen uhalla.

Esityksessä ehdotetaan, että aktivointisuunnitelma laadittaisiin nuorille alle 25-vuotiaille aikaisemmassa vaiheessa kuin 25-vuotta täyttäneille. Velvollisuus tuen menettämisen tai alentamisen uhalla osallistua kuntouttavaan työtoimintaan on rajattu alle 25-vuotiaisiin. Tähän velvollisuuteen liittyy toisaalta oikeus saada työtoimintapaikka, joka kunnan on järjestettävä sekä oikeus perustoimeentulon turvaa parempaan toimeentuloturvaan työtoiminnan ajalta. Keskeisenä tavoitteena nuoria koskevassa erityissääntelyssä on mahdollisuus riittävän varhaisessa vaiheessa puuttua siihen pysyväisluonteiseen syrjäytymiskehitykseen, mikä liittyy nuorten pitkäaikaistyöttömyyteen yhdistettynä ammattikoulutuksen puutteeseen. Ehdotus on lähtökohdiltaan, tavoitteiltaan ja perusteiltaan samansuuntainen kuin nuorten kohdalla aikaisemmin toteutetut työmarkkinatukioikeuden rajoitukset.

Perustuslain 18 §:n 2 momentissa säädetään julkisen vallan velvollisuudesta edistää työllisyyttä ja pyrkiä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Työllisyyslain 16 §:ssä säädetään työttömän työllistymisen edistämisestä ja toimenpiteiden kohdentamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan työllistymisen edistämisen painopisteenä ovat erityisesti nuoret työttömät. Työllisyyden hoitoa koskevissa säännöksissä nuori on määritelty henkilöksi, joka ei ole täyttänyt 25 vuotta.

Edellä tarkoitetuilla työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta annetuilla laeilla (1705/1995 ja 665/1996) etuuden vastikkeellisuutta lisättiin 17–24-vuotiaiden, ammatillista koulutusta vailla olevien osalta. Samassa yhteydessä nuorten työmarkkinoille pääsyä tuettiin muun muassa lisäämällä ammatillisen

koulutuksen oppilaspaikkoja ja työharjoittelupaikkoja. Työvoimapolitiikan johdonmukainen linja on vähentää nuorisotyöttömyyttä. Tavoitteena on pyrkiä poistamaan erityisesti ammattitaidon puuttumisesta johtuvaa työttömyysriskiä korostamalla koulutuksen merkitystä ja tukemalla työllistymistä mahdollisimman pian työttömyyden alettua. EU:n työllisyysuuntaviivojen mukaisessa Suomen työllisyyspolitiikan toimintasuunnitelmassa vuodelle 2000 todetaan muun muassa: ”Työnhakusuunnitelmissa, jotka laaditaan ennen 12 kuukauden työttömyyttä ja nuorten osalta ennen 6 kuukauden työttömyyttä, asiakas ja työvoimatoimisto sopivat työelämään pääsyä edistävästä toimista. Niiden toteutumisen on käynnistytävä ennen 6 tai 12 kuukauden työttömyyttä.”

Toteutetut työvoimapolitiikan linjaukset yhdessä suotuisan talouskehityksen kanssa ovat tehokkaasti torjuneet nuorisotyöttömyyttä. Alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä on alentunut 40 000 tasolle. Elokuun 2000 lopussa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 40 400. Määrä on 5 400 alempi kuin vuotta aiemmin. Siten työttömäksi työnhakijaksi rekisteröityjen nuorten määrä on vähentynyt alle puoleen vuosien 1993—1995 tasosta.

Nuorten työllisyysilanteen parantuessa polarisaatio nuorten työttömien joukossa on jyrkentynyt. Valtaosalla työnhakijoista työttömyysjakso jää lyhyeksi. Työmarkkinatukeen tehdyt muutokset ovat tehokkaimmin aktivoineet alle 20-vuotiaita, pelkän peruskoulun oppimäärän suorittaneita. Toisaalta nuorten työttömien joukossa on ryhmä, jota uhkaa pysyvä syrjäytyminen ja joka ei pelkää koulutus- ja työvoimapolitiikan keinovalikoimalla ole autettavissa työmarkkinoille. Eri arvioiden mukaan tähän ryhmään kuuluu 10 000—15 000 henkilöä. Valtaosa heistä on työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavia, ammatillista koulutusta vailla olevia.

Esityksessä ehdotetuilla toimilla pyritään torjumaan sekä sosiaalista syrjäytymistä että syrjäytymistä työmarkkinoilta. Kuntouttavan työtoiminnan nimenomaisena tavoitteena on parantaa henkilön valmiuksia ja mahdollisuuksia päästä normaaleille työmarkkinoille tai osallistua ammatilliseen koulutukseen taikka työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin, kuten tukityöhön, koulutukseen tai työharjoitteluun. Se kohdentuu henkilöihin, joiden työttömyyden tai pitkään jatkuneen toimeentulotuen saamisen johdosta on selvää, että kyseinen henkilö tarvitsee erityistä tukea. Huolimatta siitä, että kyseiset toimenpiteet toteutetaan työvoimaviranomaisen ja kunnan sosiaalitoimen yhteistyönä tai osana sosiaalipalveluita, niiden asiayhteys perustuslain 18 §:n 2 momentin mukaiseen tavoitteeseen on ilmeinen.

Enemmistö kaikista kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvista saisi toimeentulonsa pääosin työmarkkinatuesta. Nuorista kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvista kuitenkin arviolta puolet on jo menettänyt oikeutensa työmarkkinatukeen kieltäytyttyään työstä tai työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä taikka laiminlyötyään hakeutua ammatilliseen koulutukseen. Siten esityksessä ehdotetut sekä toimeentulotukea että työmarkkinatukea koskevat seuraamukset nuoren kieltäytyessä osallistumasta kuntouttavaan työtoimintaan ovat välttämättömiä pitkittyneen tukiriippuvuuden ehkäisemiseksi.

Työttömyysturvalain, työmarkkinatuesta annetun lain, työvoimapalvelulain ja kuntoutusrahalain muuttamisesta ehdotettaviin lakeihin ei liity säätämisyjärjestystä koskevia näkökohtia.

Hallituksen käsityksen mukaan ehdotetut lait eivät loukkaa perustuslaissa säädettyjä perusoikeuksia ja ne voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Asian periaatteellisen merkityksen vuoksi hallitus pitää kuitenkin suotavana, että asiasta pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

1.

Laki**kuntouttavasta työtoiminnasta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tässä laissa säädetään toimenpiteistä, joilla parannetaan pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla sekä edistetään hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja muuhun työhallinnon tarjoamaan työllistymistä edistävään toimenpiteeseen. Laissa säädetään myös toimenpiteisiin osallistuvan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *aktivointisuunnitelmalla* pitkään työttömänä olleelle henkilölle työllistymisedellytysten ja elämänhallinnan parantamiseksi

laadittavaa suunnitelmaa, jonka työvoimatoimisto ja kunta laativat yhdessä henkilön kanssa;

2) *kuntouttavalla työtoiminnalla* kunnan järjestämää toimintaa, jonka tarkoitus on parantaa henkilön elämänhallintaa sekä luoda edellytyksiä työllistymiselle, ja jossa ei synny virkasuhdetta eikä työsuhdetta henkilön ja toimintaa järjestävän tai toteuttavan tahon välille;

3) *toimeentulotuella* toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) tarkoitettua taloudellista tukea;

4) *työmarkkinatuella* työmarkkinatuesta annetussa laissa (1542/1993) tarkoitettua tukea;

5) *työmarkkinatukeen oikeutetulla* henkilöllä, joka saa työmarkkinatukea ja työmarkkinatuesta annetun lain 12 a §:n 2 momentissa tarkoitettua henkilöä;

6) *ylläpitokorvauksella* kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla työmarkkinatuen saajalle työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (763/1990) 17 §:n nojalla maksettavaa päiväkohtaista korvausta;

7) *toimintarahalla* kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla toimeentulotuesta an-

netun lain 10 a §:n 1 momentin nojalla maksettavaa päiväkohtaista korvausta;

8) *matkakorvauksella* toimeentulotuesta annetun lain 10 a §:n 2 momentin nojalla maksettavaa korvausta kuntouttavasta työtoiminnasta syntyvistä matkakustannuksista;

9) *valtion korvauksella* työllisyysmäärärahoista kunnalle maksettavaa kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamista;

10) *työllistymistä edistävillä toimenpiteillä* työllisyyslain (275/1987) 16 §:ssä tarkoitettuja palveluita ja toimenpiteitä; sekä

11) *kunnalla* kotikuntalain (201/1994) perusteella määrättyvää henkilön kotikuntaa.

3 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan aktivointisuunnitelman laatimiseen ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen työttömälle alle 25-vuotiaalle työmarkkinatukeen oikeutetulle tai toimeentulotukea saavalle,

1) jolle on laadittu työvoimapalvelulain (1005/1993) 10 c §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu työnhakusuunnitelma ja joka on työttömyyden perusteella saanut työmarkkinatukea vähintään 180 päivältä viimeisen 12 kalenterikuukauden aikana;

2) jolle on laadittu työvoimapalvelulain 10 c §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu työnhakusuunnitelma ja joka on saanut työttömyysturvalain (602/1984) 26 §:n 1 momentin mukaisen työttömyyspäivärahakauden ajan työttömyyspäivärahaa; taikka

3) jolle on tehty työvoimapalvelulain 10 d §:n 2 momentin mukainen työnhakua haastattelu ja jonka pääasiallinen toimeentulo on viimeisen neljän kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuihin toimeentulotukeen.

Tätä lakia sovelletaan lisäksi aktivointisuunnitelman laatimiseen ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen työttömälle 25 vuotta täyttäneelle työmarkkinatukeen oikeutetulle tai toimeentulotukea saavalle, jolle on aiemmin laadittu työvoimapalvelulain 10 c §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu työnhakusuunnitelma ja

1) joka on työttömyyden perusteella saanut työmarkkinatukea vähintään 500 päivältä;

2) joka on työttömyysturvalain 26 §:n 1 momentin mukaisen työttömyyspäivärahakauden jälkeen saanut työttömyyden perusteella työmarkkinatukea vähintään 180 päivältä; taikka

3) jonka pääasiallinen toimeentulo on viimeisen 12 kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuihin toimeentulotukeen.

Tämän lain soveltamisesta muuhun kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön säädetään 15 §:ssä.

Tätä lakia ei sovelleta henkilöön, jolla on maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain (493/1999) 10 §:n mukaisesti oikeus kotoutumissuunnitelmaan. Laskettaessa 1 ja 2 momentin mukaisia määräaikoja otetaan kuitenkin työttömyyden perusteella kotoutumistukena maksettu työmarkkinatuki ja toimeentulotuki huomioon.

4 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Jos tästä laista ei muuta johdu, kuntouttavan työtoiminnan ajalta myönnettävään työmarkkinatukeen, ylläpitokorvaukseen, toimeentulotukeen sekä niitä koskevaan asiaan sovelletaan, mitä työmarkkinatuesta annetussa laissa työmarkkinatuesta, ylläpitokorvauksesta ja niitä koskevasta asiasta säädetään sekä mitä toimeentulotuesta annetussa laissa toimeentulotuesta ja toimeentulotukea koskevasta asiasta säädetään.

Jos muussa laissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä viitataan työmarkkinatuesta annetun lain mukaiseen työmarkkinatukeen tai ylläpitokorvaukseen, viittauksen katsotaan koskevan myös kuntouttavan työtoiminnan ajalta maksettavaa työmarkkinatukea ja ylläpitokorvausta, jollei tästä laista muuta johdu.

Sen lisäksi mitä tässä laissa säädetään aktivointisuunnitelman laatimisesta ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä, sovelletaan mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000), sosiaalihuoltolaissa (710/1982) ja työvoimapalvelulaissa säädetään.

2 luku

Toimeenpano

5 §

Aktivointisuunnitelman laatiminen

Työvoimatoimisto ja kunta ovat velvolliset laatimaan aktivointisuunnitelman yhteistyössä 3 §:ssä tarkoitetun henkilön kanssa. Aktivointisuunnitelma on uudistettava siihen saakka, kun henkilö täyttää työttömyysturvain lain 13, 16 tai 16 a §:ssä tarkoitetun työssä-oloehdon.

Työvoimatoimisto on velvollinen viipymättä saatuaan asiasta tiedon kansaneläkelaitokselta aloittamaan toimenpiteet aktivointisuunnitelman laatimiseksi henkilölle, joka täyttää 3 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdan tai 2 momentin 1 tai 2 kohdan edellytykset.

Kunta on velvollinen viipymättä aloittamaan toimenpiteet aktivointisuunnitelman laatimiseksi henkilölle, joka täyttää 3 §:n 1 momentin 3 kohdan tai 2 momentin 3 kohdan edellytykset.

Työvoimatoimiston tulee ennen toimenpiteiden aloittamista varmistua, että henkilön kanssa on tehty työvoimapalvelulain 10 c §:n 1 ja 2 momentin mukainen työnhakusuunnitelma. Kunnan tulee ennen toimenpiteiden aloittamista varmistua, että työvoimatoimisto on tehnyt henkilön kanssa työvoimapalvelulain 10 c §:n 1 ja 2 momentin mukaisen työnhakusuunnitelman, tai että työvoimatoimisto on varannut 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetulle henkilölle tilaisuuden työvoimapalvelulain 10 d §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun työnhakuhaastatteluun. Jos työnhakusuunnitelmaa ei ole voitu tehdä tai tilaisuutta työnhakuhaastatteluun varata sen johdosta, ettei henkilö ole ollut rekisteröitynä työttömäksi työnhakijaksi, kunnan tulee ryhtyä toimenpiteisiin aktivointisuunnitelman laatimiseksi.

Aktivointisuunnitelman kestosta, muuttamisesta ja keskeytyneen suunnitelman jatkamisesta sovitaan kunnan, työvoimatoimiston ja henkilön kesken. Työvoimatoimisto tai kunta tekee päätöksen siitä, onko suunnitel-

ma katsottava keskeytyneeksi. Suunnitelma voidaan katsoa keskeytyneeksi kuukauden kuluttua siitä, kun henkilö on työllistynyt työhön tai yritystoimintaan taikka aloittanut ammattiin tai tutkintoon johtavat päätoimiset opinnot. Ennen keskeytyspäätöksen tekemistä työvoimatoimiston tai kunnan on kuultava henkilöä.

6 §

Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen

Kuntouttavan työtoiminnan järjestää kunta. Kunta voi järjestää kuntouttavan työtoiminnan itse, tekemällä kirjallisen sopimuksen sen järjestämisestä toisen kunnan tai kuntayhtymän taikka rekisteröidyn yhdistyksen, rekisteröidyn säätiön tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan kanssa. Kunnan tulee antaa tieto työvoimatoimistolle kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä tekemästään sopimuksesta.

Kuntouttavaa työtoimintaa ei saa hankkia yritykseltä.

Kunta vastaa riippumatta kuntouttavan työtoiminnan järjestämistavasta siitä, että toiminta järjestetään tämän lain mukaisesti ja aktivointisuunnitelmassa määritellyllä tavalla.

Kuntouttavan työtoiminnan kustannuksia korvataan kunnalle valtion varoista tämän lain mukaisesti.

Kunnalla ei ole velvollisuutta järjestää kuntouttavaa työtoimintaa 8 §:n 4 momentissa ja 20 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.

7 §

Aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuva työvoimatoimisto

Aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuu se työvoimatoimisto, jonka toiminta-alueeseen kunta kuuluu.

Jos henkilöä ei ole rekisteröity työttömäksi työnhakijaksi 1 momentissa mainitussa työvoimatoimistossa, häntä koskevat työnhakijatiedot siirretään työvoimaviranomaisten vä-

lillä sen estämättä mitä työvoimapalvelulain 19 §:n 2 momentissa, 20 §:ssä ja työvoimapalvelulain nojalla säädetään.

antaa tarkempia määräyksiä valtioneuvoston asetuksella.

9 §

3 luku

Kuntouttava työtoiminta aktivointisuunnitelmassa

Aktivointisuunnitelma

8 §

Suunnitelman sisältö

Aktivointisuunnitelmaan merkitään:

- 1) henkilön koulutusta ja työuraa koskevat tiedot;
- 2) arvio aikaisempien työllistymistä edistävien toimenpiteiden vaikuttavuudesta;
- 3) arvio aikaisempien työnhakusuunnitelmien ja kunnan tekemien henkilöä koskevien suunnitelmien toteutumisesta; sekä
- 4) toimenpiteet, jotka voivat olla työtarjouksia, työllistymistä edistäviä toimenpiteitä, kuntouttavaa työtoimintaa, muita sosiaalipalveluja sekä terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja.

Aktivointisuunnitelmaa laadittaessa on 1 momentissa tarkoitettu toimenpiteistä ensiksi selvitettävä mahdollisuus tarjota työtä tai työllistymistä edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelma voi näiden toimenpiteiden ohella sisältää myös työllistymismahdollisuuksia parantavia sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja.

Jos työvoimatoimisto arvioi, ettei henkilölle voida välittömästi tarjota työtä tai työllistymistä edistäviä toimenpiteitä, aktivointisuunnitelmaan tulee sisältyä kuntouttava työtoiminta.

Jos kunta arvioi, ettei henkilö voi välittömästi osallistua kuntouttavaan työtoimintaan, suunnitelmaan tulee sisältää erityislakien mukaisesti sellaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, jotka parantavat hänen mahdollisuuksiaan osallistua myöhemmin kuntouttavaan työtoimintaan. Terveys- ja terveydenhuollon palvelujen tarvetta arvioitaessa asiantuntijana toimii kunnan terveyskeskus tai sairaanhoitopiiri.

Aktivointisuunnitelman allekirjoittavat työvoimatoimisto, kunta ja henkilö.

Aktivointisuunnitelman sisällöstä voidaan

Jos aktivointisuunnitelmaan sisällytetään kuntouttava työtoiminta, on siitä kirjattava suunnitelmaan ainakin seuraavat asiat:

- 1) kuntouttavan työtoiminnan kuvaus ja toiminnan järjestämispaikka;
- 2) kuntouttavan työtoiminnan päivittäinen ja viikoittainen kesto;
- 3) kuntouttavan työtoiminnan jakson alkamisajankohta ja pituus;
- 4) henkilölle kuntouttavan työtoiminnan ohella tarjottavat muut sosiaalipalvelut sekä terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalvelut; sekä
- 5) ajankohta, jolloin viimeistään arvioidaan kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia henkilön työllistymismahdollisuuksille ja päätetään jatkotoimista sekä aktivointisuunnitelman uudistamisesta.

Ennen suunnitelman allekirjoittamista on työvoimatoimiston ja kunnan informoituva henkilöä kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen perusteella maksettavista etuuksista ja korvauksista.

Aktivointisuunnitelmaa tarkistetaan tarvittaessa.

10 §

Velvollisuus osallistua aktivointisuunnitelman laatimiseen

Henkilöllä, joka täyttää 3 §:ssä säädetyt edellytykset, on velvollisuus osallistua aktivointisuunnitelman laatimiseen yhdessä työvoimatoimiston ja kunnan kanssa.

Jos työmarkkinatukeen oikeutettu henkilö kieltäytyy osallistumasta aktivointisuunnitelman laatimiseen, hänellä ei ole oikeutta työmarkkinatukeen kahden kuukauden ajalta kieltäytymisestä lukien.

Jos 1 momentissa tarkoitettu henkilö kieltäytyy osallistumasta aktivointisuunnitelman laatimiseen, voidaan toimeentulotuen perusosan suuruutta alentaa hänen osaltaan enintään 20 prosenttia siten, kuin toimeentulo-

tuesta annetun lain 10 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään.

11 §

Aktivointisuunnitelman oikeusvaikutukset

Henkilöllä on oikeus aktivointisuunnitelmaan sisältyviin sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluihin ja toimenpiteisiin sen mukaisesti, kuin niitä koskevissa laeissa on erikseen säädetty. Suunnitelmassa yksilöidysti sovittuihin työttömän työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin henkilöllä on oikeus työvoimatoimiston käytettäväksi osoitetun määrärahojen rajoissa.

12 §

Oikeus salassa pidettäviin tietoihin ja aktivointisuunnitelman tallentaminen

Aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuvilla ja suunnitelmaa laadittaessa asiantuntijoina käytettävillä henkilöillä on oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ja saada aktivointisuunnitelman laatimiseksi tarvittavat välttämättömät tiedot. Aktivointisuunnitelma talletetaan kunnan sosiaalihuollon henkilörekisteriin ja työvoimapalvelujen henkilörekisteriin.

4 luku

Kuntouttava työtoiminta

13 §

Toteuttaminen

Kuntouttava työtoiminta on sovitettava henkilön työ- ja toimintakyvyn sekä osaamisen mukaan niin, että se on työmarkkinoille pääsyn kannalta mielekäästä ja riittävän vaativaa.

Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään 3—24 kuukauden mittaiseksi jaksoksi kerrallaan. Jakson aikana henkilön tulee osallistua kuntouttavaan työtoimintaan vähintään yh-

den ja enintään viiden päivän aikana kalenteriviikossa. Yhden päivän aikana kuntouttavan työtoiminnan tulee kestää vähintään 4 tuntia.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun jakson päättyessä aktivointisuunnitelma on uudistettava noudattaen mitä 3 luvussa aktivointisuunnitelmasta säädetään.

14 §

Kuntouttavan työtoiminnan rajoitukset

Kuntouttavaan työtoimintaan henkilö voi osallistua enintään 230 päivänä 12 kuukauden aikana. Toimintaan sovelletaan työaikalain (605/1996) 6 §:n 1 momentin yleissäännöstä säännöllisestä työajasta.

Kuntouttavalla työtoiminnalla ei saa korvata virkasuhteessa tai työsuhteessa tehtävää työtä. Kuntouttava työtoiminta ei saa aiheuttaa kunnan tai muun toiminnan toteuttajan palveluksessa olevien työntekijöiden irtisanomisia tai lomauttamisia, eikä heidän työolosuhteidensa tai etuuksiensa huonontumista.

Kuntouttava työtoiminta on järjestettävä henkilön työttömyysturvalain 10 §:n 1 momentissa tarkoitetulla työssäkäyntialueella. Henkilön suostumuksella voidaan kuntouttava työtoiminta järjestää myös työssäkäyntialueen ulkopuolella.

15 §

Kuntouttava työtoiminta eräissä tapauksissa

Työmarkkinatukeen oikeutetulle tai työttömyydestä johtuen toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan saavalle tai työttömyyspäivärahaa saavalle henkilölle voidaan hänen pyynnöstään järjestää kuntouttavaa työtoimintaa ennen 3 §:n 1 ja 2 momentissa säädettyjä määräaikoja, jos kunta ja työvoimatoimisto arvioivat kuntouttavan työtoiminnan tukevan henkilön elämänhallintaa ja työllistymisedellytyksiä. Ennen toiminnan järjestämistä on laadittava kuntouttavaa työtoimintaa koskeva aktivointisuunnitelma siten kuin 3 luvussa säädetään. Henkilön on esitettävä kuntouttavaa työtoimintaa koskeva pyyntö työvoimatoimistolle tai kunnalle.

16 §

Ilmoitus kuntouttavan työtoiminnan alkamisesta

Ennen kuin henkilö aloittaa aktivointisuunnitelman mukaisen kuntouttavan työtoiminnan on kunnan ilmoitettava asiasta sille pääluottamusmiehelle, joka edustaa niitä työntekijöitä, jotka lähinnä työskentelevät kuntouttavassa työtoiminnassa olevan henkilön kanssa.

Kunta saa salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa toiminnan aloittavan henkilön nimen ja 9 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa mainitut tiedot.

Jos syntyy epäselvyyttä siitä, kenelle pääluottamusmiehelle toiminnan aloittamisesta tulee ilmoittaa, ilmoitus voidaan tehdä sille pääluottamusmiehelle, joka edustaa suurinta osaa järjestämispaikassa työskentelevistä henkilöistä.

5 luku

Etuudet ja korvaukset

17 §

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan toimeentuloturva

Työmarkkinatukeen oikeutetulle työnhakijalle maksetaan työmarkkinatukea kuntouttavan työtoiminnan jakson ajalta siten kuin työmarkkinatuesta annetun lain 2 luvussa tarkoitettuihin toimenpiteisiin osallistuvan oikeudesta säädetään.

Työmarkkinatukea saavalle kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla maksetaan ylläpitokorvausta 30 markkaa aktivointisuunnitelman mukaiselta osallistumispäivältä.

Toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan saavalle henkilölle, joka osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan maksetaan lisäksi toimintarahaa siten kuin toimeentulotukilain 10 a §:ssä säädetään.

18 §

Matkakorvaukset

Henkilöllä on oikeus saada korvaus kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta aiheutuvista matkakustannuksista siten kuin toimeentulotuesta annetun lain 10 a §:ssä säädetään.

6 luku

Kieltäytyminen ja keskeyttäminen sekä niiden seuraukset

19 §

Kieltäytyminen ja keskeyttäminen

Jos henkilö, joka täyttää 3 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset, ilman pätevää syytä kieltäytyy kuntouttavasta työtoiminnasta taikka keskeyttää tai omasta syystään joutuu keskeyttämään kuntouttavan työtoiminnan, hänellä ei ole oikeutta työmarkkinatukeen kahden kuukauden ajalta kieltäytymisestä tai keskeyttämisestä lukien.

Jos henkilö, joka täyttää 3 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset, ilman pätevää syytä kieltäytyy kuntouttavasta työtoiminnasta taikka keskeyttää tai omasta syystään joutuu keskeyttämään kuntouttavan työtoiminnan, voidaan toimeentulotuen perusosan suuruutta alennetaan hänen osaltaan enintään 20 prosenttia siten, kuin toimeentulotukilain 10 §:n 1 ja 4 momenteissa säädetään.

20 §

Pätevä syy kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymiseen tai sen keskeyttämiseen

Pätevä syy kieltäytyä kuntouttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää se menettämättä oikeuttaan työmarkkinatukeen on henkilöllä, joka

1) työskentelee muutoin kuin satunnaisesti työsopimus- tai virkasuhteessa tehtävässä työssä, jonka säännöllinen työaika ylittää kahdeksan tuntia viikossa;

2) on työttömyysturvalain 5 a §:ssä tarkoitettu päätoiminen yrittäjä tai on aloittamassa päätoimista yritystoimintaa;

3) on työttömyysturvalain 5 b §:ssä tarkoitettu päätoiminen opiskelija; tai

4) osallistuu työmarkkinatuesta annetun lain 2 luvussa tarkoitettuun työvoimapoliittiseen toimenpiteeseen.

Lisäksi henkilöllä on pätevä syy kieltäytyä kuntouttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää se menettämättä oikeuttaan työmarkkinatukeen, jos hänelle tarjottu toiminta

1) ei ole hänen terveydentilaansa nähden hänelle sopivaa;

2) olennaisesti poikkeaa aktivointisuunnitelmasta; tai

3) on järjestetty siten, että kunta tai muu kuntouttavan työtoiminnan toteuttava olennaisesti laiminlyö tämän lain säännöksiä.

Henkilöllä on aina oikeus antamastaan suostumuksesta riippumatta keskeyttää kuntouttava työtoiminta menettämättä oikeuttaan työmarkkinatukeen, jos toiminta järjestetään hänen työssäkäyntialueensa ulkopuolella.

Henkilö voi menettämättä oikeuttaan työmarkkinatukeen kieltäytyä kuntouttavasta työtoiminnasta muustakin kuin 1—3 momentissa tarkoitettua syystä, jos se on hänen työmarkkinoille pääsemisensä tai palaamisensa kannalta rinnastettavissa näihin syihin.

Henkilöllä on oikeus kieltäytyä kuntouttavasta työtoiminnasta tai keskeyttää kuntouttava työtoiminta 1—4 momentin mukaisesti ilman, että hänen toimeentulotukensa perusosaa alennetaan siten, kuin toimeentulosta annetun lain 10 §:ssä säädetään.

21 §

Toistuva aktivointisuunnitelmasta tai kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytyminen

Henkilöllä, joka toistuvasti

1) menettelee 10 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla; tai

2) menettelee 19 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla; ja

3) jonka 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua menettelyä tai muutoin on pääteltävissä, ettei hän halua osallistua tässä laissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin, ei ole oikeutta työmarkkinatukeen ennen kuin hän ollut työssä tai

työmarkkinatuesta annetun lain 10 §:ssä tarkoitettua koulutuksessa vähintään kolme kuukautta.

Jos henkilö menettelee 1 momentissa säädetyllä tavalla, voidaan toimeentulotuen perusosan suuruutta alentaa hänen osaltaan yhteensä enintään 40 prosenttia siten, kuin toimeentulotukilain 10 §:n 3 ja 4 momentissa säädetään.

7 luku

Kuntouttavan työtoiminnan ehdot

22 §

Työturvallisuus ja työterveyshuolto

Kuntouttavaan työtoimintaan sovelletaan työturvallisuuslakia (299/1958). Kuntouttavaan työtoimintaan ei sovelleta työterveyshuoltolakia (743/1978).

23 §

Tapaturmavakuutus

Kunnan on järjestettävä kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla tapaturmavakuutuslain (608/1948) 57 §:n 1 momentissa tarkoitettu vakuutusturva kuntouttavassa työtoiminnassa sattuvan tapaturman varalta siltä osin kuin kuntoutettavaan työtoimintaan osallistuvalla ei muulla perusteella ole oikeutta tapaturmavakuutuslain mukaiseen korvaukseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun vakuutuksen vuosityöansiona käytetään tapaturmavakuutuslain 28 §:n 6 momentin mukaista vähimmäisvuosityöansiota.

8 luku

Rahoitus

24 §

Valtion korvaus

Kunnalla on oikeus saada kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä valtion korvauksena työllisyysmäärärahoista 50 markkaa

päivää ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvaa henkilöä kohti. Korvaus maksetaan jälkikäteen niiltä päiviltä, joina henkilö osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan.

Valtion korvauksen myöntämis- ja maksamisen menettelyä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koron ja viivästyskoron maksamiseen takaisin perittävälle valtion korvaukselle sovelletaan mitä työllisyyslain 24 a §:ssä säädetään.

25 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuus

Tämän lain nojalla kunnan järjestämään toimintaan sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettua lakia (733/1992). Valtionosuuden perusteena olevissa kustannuksissa otetaan vähennyksenä huomioon 24 §:n perusteella maksettu valtion korvausta vastaava osuus.

9 luku

Erinäiset säännökset

26 §

Työvoimapolitiittinen lausunto

Työvoimatoimisto tai työvoimatoimikunta antaa Kansaneläkelaitokselle sitovan lausunnon niistä työmarkkinatuen edellytysten täytymisestä, joista säädetään tämän lain 10 §:n 1 ja 2 momentissa, 17 §:n 1 momentissa, 19 §:n 1 momentissa, 20 §:n 1—4 momentissa ja 21 §:n 1 momentissa. Lausunnon antamisesta säädetään työmarkkinatuesta annetun lain 3 §:n 3 momentissa ja 34 §:ssä sekä valtioneuvoston asetuksessa.

27 §

Kansaneläkelaitoksen tietojenantovelvollisuus

Kansaneläkelaitos toimittaa työvoimatoimistolle tiedot henkilöistä, jotka työmarkkinatuen ja työttömyyspäivärahan maksupäivi-

en osalta täyttävät 3 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdissa tai 2 momentin 1 tai 2 kohdissa säädetty edellytykset aktivointisuunnitelman tekemiselle. Tiedot tulee toimittaa mainittujen edellytysten täyttymistä seuraavan kalenterikuukauden loppuun mennessä.

28 §

Muutoksenhaku

Haettaessa muutosta tämän lain 10 tai 17—21 §:ssä tarkoitettuun päätökseen on työmarkkinatuen osalta voimassa mitä työmarkkinatukilain 6 luvussa säädetään ja toimeentulotuen osalta voimassa mitä sosiaalihuoltolain 7 luvussa säädetään.

Muutoksenhakuun 24 §:n mukaan tehtävän päätöksen osalta sovelletaan mitä työllisyyslain 27 a §:ssä työllistämistukea koskevista päätöksistä säädetään.

29 §

Tekninen käyttöyhteys

Edellä 3 luvussa, 26 ja 27 §:ssä tarkoitettu ja tietoja voidaan saada ja luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla, jos tietojen luovuttamiselle laissa säädetty edellytykset täyttyvät ja jos tietojen luovutuksensaaja esittää selvityksen siitä, että tietojen käytöstä ja suojaamisesta voidaan huolehtia henkilötietolaissa (523/1999) säädettyllä tavalla.

30 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

31 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001. Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

32 §

Siirtymäsäännökset

Tätä lakia sovelletaan lain voimaantulosta henkilöön, joka täyttää lain voimaantulon jälkeen 3 §:n edellytykset.

Laskettaessa 3 §:ssä tarkoitettuja määräaikoja otetaan huomioon myös ennen lain voimaantuloa maksettu työmarkkinatuki ja toimeentulotuki.

Henkilölle, joka lain voimaantulon jälkeen täyttää 3 §:n edellytykset, on laadittava aktivointisuunnitelma 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla

viipymättä. Henkilölle, joka on täyttänyt 3 §:n edellytykset ennen lain voimaantulopäivää, on tehtävä aktivointisuunnitelma viimeistään 31 päivään joulukuuta 2002 mennessä.

Kansaneläkelaitoksen on viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2001 mennessä toimitettava työvoimaviranomaisille tiedot henkilöistä, jotka ovat ennen lain voimaantuloa täyttäneet 3 §:n edellytykset.

Tässä pykälässä 3 §:n edellytyksillä tarkoitetaan työmarkkinatuen, toimeentulotuen ja työttömyyspäivärahan maksupäiviä koskevia edellytyksiä.

2.

Laki**sosiaalihuoltolain 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n 2 momentti sellaisena kun se on laissa seuraavasti:

17 §

Kunnan on myös huolehdittava lasten ja nuorten huollon, lasten päivähoidon, kehitysvammaisten erityishuollon, vammaisuuden perusteella järjestettävien palvelujen ja tukitoimien sekä päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoon kuuluvien palveluiden, lastenvalvojalle säädettyjen tehtävien ja muiden isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen, elatusavun turvaamiseen, ottolapsineuvontaan, perheasioiden sovitteluun sekä lap-

sen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden ja muiden sosiaalipalveluiden järjestämisestä sekä kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (/) säädetyistä tehtävistä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

3.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta 30 päivänä joulukuuta 1997 annetun lain (1412/1997) 10 §:n 1 ja 3 momentti sekä lisätään 1 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 2 a ja 10 a § sekä 11 §:n 2 momenttiin uusi 5 kohta, jolloin nykyinen 5 ja 6 kohta siirtyvät 6 ja 7 kohdaksi seuraavasti:

1 §

Toimeentulotuen tarkoitus

Matkakorvauksen tarkoituksena on tukea henkilön osallistumista kuntouttavaan työtoimintaan.

2 a §

Velvollisuus ilmoittaa työttömäksi työnhakijaksi

Toimeentulotukea hakeva 17—64-vuotias henkilö on velvollinen ilmoittautumaan työttömänä työnhakijana työvoimatoimistoon, ellei hän:

- 1) ole työssä palkansaajana tai yrittäjänä;
- 2) opiskele päätoimisesti;
- 3) ole työttömyysturvalain 5 §:n 1 momentin 4—7, 9 tai 12 kohdassa tarkoitettu henkilö;
- 4) ole laitoshoidon tai lääkärin toteaman sairauden vuoksi esteellinen vastaanottamaan työtä; tai
- 5) ole muun edellä mainittuihin verrattavan hyväksyttävän syyn vuoksi esteellinen vastaanottamaan työtä.

Jos toimeentulotuen hakija ei ilmoittaudu työvoimatoimistoon työnhakijaksi, toimeentulotuen perusosan suuruutta voidaan alentaa hänen osaltaan siten kuin tämän lain 10 §:ssä säädetään.

10 §

Alennettu perusosa

Jos henkilön toimeentulotuen tarve aiheutuu siitä, että hän on ilman perusteltua syytä kieltäytynyt yksilöidysti ja todistetusti tarjotusta työstä tai sellaisesta työvoimapolitiisesta toimenpiteestä, joka kohtuullisen pitkän ajan turvaisi hänen toimeentulonsa tai jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei työtä tai työvoimapolitiista toimenpidettä ole voitu tarjota hänelle, perusosan suuruutta voidaan alentaa hänen osaltaan enintään 20 prosenttia. Vastaavasti voidaan menetellä, jos henkilö, johon sovelletaan kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia (/), toimii mainitun lain 10 §:n 3 momentissa tai 19 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Jos henkilö on toistuvasti kieltäytynyt ilman perusteltua syytä 1 momentissa tarkoitettua työstä tai toistuvalla laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei tällaista työtä ole voitu hänelle tarjota, hänen osaltaan voidaan perusosan suuruutta alentaa 1 momentissa säädettyä enemmän, kuitenkin yhteensä enintään 40 prosenttia. Samoin voidaan tehdä, jos henkilö sen jälkeen, kun hänen toimeentulotuen perusosaansa on alennettu 1 momentissa tarkoitettulla tavalla, kieltäytyy ilman perusteltua syytä työvoimapolitiisesta toimenpiteestä tai jos hän toiminnallaan aiheuttaa sen, ettei työvoimapolitiista toimenpidettä voida tarjota hänelle, ja hän tämän lisäksi kieltäytyy ilman perusteltua syytä 2 momentissa

tarkoitetusta suunnitelman mukaisesta toimintakykyä edistävästä toiminnasta. Vastavasti voidaan menetellä, jos henkilö, johon sovelletaan kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia (/), menettelee mainitun lain 21 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

10 a §

Toimintaraha ja matkakorvaus

Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain mukaiseen kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla toimeentulotuen saajalle suoritetaan toimintarahana 30 markkaa osallistumispäivää kohti. Toimintarahaa ei kuitenkaan suoriteta niiltä päiviltä, joilta henkilö saa työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) mukaista ylläpitokorvausta.

Lisäksi kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla maksetaan osallistumisesta aiheutuvista matkamenoina toimeentulotukena matkakorvausta halvimman matkustustavan mukaisesti.

Toimintarahan määrää tarkistetaan samassa suhteessa ja samasta ajankohdasta kuin työmarkkinatuesta annetun lain mukaista ylläpitokorvausta.

11 §

Huomioon otettavat tulot

Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

5) työmarkkinatuesta annetussa laissa (1542/1993) tarkoitettua ylläpitokorvausta, työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (763/1990) tai maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa (493/1999) tarkoitettua ylläpitokorvausta ja majoituskorvausta, kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (/) tarkoitettua ylläpitokorvausta, kuntoutusrahalain (611 /1991) 24 a §:ssä tarkoitettua ylläpitokorvausta, työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (1005/1993) ja sen nojalla ylläpitokorvauksesta annetussa asetuksessa (/) ja työvoimapolitiittisiin liittyvistä etuuksista annetussa asetuksessa (1253/1993) tarkoitettua ylläpitokorvausta ja muuta kuin viimeksi mainitun asetuksen 12 §:ssä mainittua etuutta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

4.

Laki

työmarkkinatuesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään työmarkkinatuesta 30 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1542/1993) 1 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

1 §

Työmarkkinatuki

Työmarkkinatuesta maahanmuuttajan toi-

meentulon turvaamiseksi tarkoitettuna kotouttamistukena säädetään maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa (493/1999). Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan toimeentulon turvaamisesta työmarkkinatuella

säädetään kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa(/).

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

5.

Laki

työvoimapalvelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä marraskuuta 1993 annetun työvoimapalvelulain (1005/1993) 10 a §:n otsikko, 10 c, 10 d, 10 e § ja 20 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 10 a §:n otsikko, 10 c, 10 d ja 10 e § laissa 1353/1997, sekä

lisätään 10 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa (1353/1997), uusi 4 momentti ja 17 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

10 a §

Henkilöasiakkaan rekisteröinti ja informointi

Henkilöasiakasta tulee informoida työnhakijaksi rekisteröinnin yhteydessä tai viipymättä sen jälkeen hänelle tarjolla olevista työvoimatoimiston palveluista ja hänen jäljempänä 10 b §:n 2 momentissa säädetystä velvollisuudestaan. Työtöntä henkilöasiakasta tulee lisäksi informoida työnhakuun liittyvistä seikoista, tarvittaessa hänen työllistymistään edistävästä toimenpiteistä sekä 10 b §:n momentin mukaisen velvollisuuden laiminlyönnistä aiheutuvista seuraamuksista ja muista työttömyysaikaisen toimeentuloturvan keskeisistä saamisedellytyksistä.

10 c §

Oikeus työnhakusuunnitelmaan

Työttömällä työnhakijalla on oikeus yhteistyössä työvoimatoimiston kanssa laadittavaan ja yhdessä allekirjoitettavaan työnhakusuunnitelmaan. Työnhakusuunnitelma sisäl-

tää asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin ja siinä sovitaan työllistymistä edistävästä toimenpiteistä.

Työnhakusuunnitelma on laadittava viimeistään silloin, kun asiakkaan työttömyys on kestänyt viisi kuukautta. Työnhakusuunnitelma on edellytyksenä asiakkaan osoittamiselle työllisyyslaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettuihin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin.

Työmarkkinatukeen oikeutetulla työttömällä työnhakijalla, joka on saanut työttömyyspäivärahaa työttömyysturvalain (602/1984) 26 §:n 1 tai 2 momentissa säädetyn enimmäisajan tai saanut työttömyytensä perusteella työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) mukaista työmarkkinatukea vähintään 500 päivältä, on oikeus uudistettuun työnhakusuunnitelmaan.

Edellä 3 momentissa tarkoitettulla henkilöasiakkaalla on oikeus suunnitelmassa yksilöityihin palveluihin ja muihin toimenpiteisiin työvoimatoimiston käytettäväksi osoitettujen määrärahojen rajoissa.

Jos työttömällä työnhakijalla on oikeus kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (/) tarkoitettuun aktivointisuunnitelmaan, voidaan 3 momentissa tarkoitettu uudistettu

työnhakusuunnitelma korvata aktivointisuunnitelmalla.

10 d §

Määräaikaiset työnhakuhaastattelut

Työnhakusuunnitelman laatimiseksi tai uudistamiseksi työvoimatoimiston tulee määräjain työministeriön vuodeksi kerrallaan määräämän aikataulun mukaisesti varata työttömälle henkilöasiakkaalle tilaisuus työnhakuhaastatteluun.

Työvoimapaalvelujen tietojärjestelmässä asiakkaana oleva henkilö kutsutaan pääsääntöisesti kuukauden kuluessa henkilöasiakkaaksi rekisteröinnistä ensimmäiseen työnhakuhaastatteluun, jossa kartoitetaan asiakkaan tavoitteet, tarkastetaan ja täydennetään työnhakutiedot, selvitetään tarjolla olevat työ- ja koulutusvaihtoehdot, arvioidaan työnhakukoulutuksen tarve sekä sovitaan työhaun uusimisesta, 1 momentissa tarkoitettua haastatteluista ja muista jatkotoimenpiteistä.

Myöhemmissä työnhakuhaastatteluissa arvioidaan työhaun tuloksellisuutta ja tehtyjen suunnitelmien toteutumista sekä selvitetään tarjolla olevia palveluvaihtoehtoja ja sovitaan jatkotoimenpiteistä.

10 e §

Yhteistyövelvollisuus

Asiakkaan kieltäytyessä työnhakuhaastattelusta, työnhaku- tai aktivointisuunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta taikka osallistumasta työnhaku- tai aktivointisuunnitelmassa soveltuihin palveluihin tai toimenpiteisiin sovelletaan, mitä 10 b §:n 2 momentissa sekä työttömyysturvalaissa, työmarkkina-

tuesta annetussa laissa ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa säädetään.

17 §

Viranomaisyhteistyö ja muihin palveluihin ohjaaminen

Työvoimatoimiston osallistumisesta työnhakijan aktivointisuunnitelman laatimiseen ja velvollisuudesta aloittaa toimenpiteet työttömän työnhakijan aktivointisuunnitelman tekemiseksi säädetään kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa.

20 §

Salassapitovelvollisuus

Rekisterissä olevia tai sitä varten kerättyjä henkilötietoja saa luovuttaa vain rekisteröidylle taikka hänen suostumuksellaan tai lain nojalla muulle viranomaiselle sekä tilastointia tai tieteellistä tutkimusta varten, jos luovutus täyttää henkilötietolain (523/1999) 14—16 §:n vaatimukset. Salassa pidettäväksi säädettyjä tietoja voidaan luovuttaa tilastointia tai tieteellistä tutkimusta varten kuitenkin vain työministeriön luvalla. Salassa pidettäväksi säädettyjen tietojen luovuttamisesta viranomaisten välillä aktivointisuunnitelman laatimista varten säädetään kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

6.

Laki

työttömyysturvalain 4 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyysturvalain (602/1984) 4 a §:n, sellaisena kuin se on laissa 680/1997, otsikko, ja
lisätään 4 a §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

4 a §

*Oikeus työttömyyspäivärahaan vapaaehtois-
ja talkootyön sekä kuntouttavan työtoiminnan
aikana*

haan tämän lain mukaisesti myös siltä ajalta, kun hän osallistuu kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (/) tarkoitettuun työtoimintaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

Henkilöllä on oikeus työttömyyspäivära-

7.

Laki

kuntoutusrahalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun kuntoutusrahalain (611/1991) 2 §:n 4 momentti, 17 ja 31 §, sellaisina kuin niistä ovat 17 § laissa 1503/1995 ja 31 § laissa 836/1998, sekä

lisätään lakiin uusi 24 a § seuraavasti:

2 §

Etuudet

kinnanvaraista korvausta ylläpito- ja muista kustannuksista (*ylläpitokorvaus*). Kuntoutuksen jälkeiseltä ajalta voidaan maksaa har-
kinnanvaraista kuntoutusavustusta.

Kuntoutuksen ajalta voidaan suorittaa har-

17 §

Kuntoutusrahan määrä ammatillisessa kuntoutuksessa

Kuntoutuksen toteutumisen turvaamiseksi ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusraha päivää kohden on 14 ja 15 §:n säännösten estämättä kahdeskymmenesviidesosa 2 100 markasta, jollei hänellä muiden tämän lain säännösten nojalla ole oikeus määrältään tätä suurempaan kuntoutusrahaan.

24 a §

Ylläpitokorvaus

Tämän lain 2 §:n 4 momentissa tarkoitettua ylläpitokorvausta voidaan maksaa kuntoutuksesta aiheutuvien ylimääraisten kustannusten korvaamiseksi ajalta, jolta kuntoutujalla on oikeus 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kuntoutusrahaan. Valtioneuvoston asetuksella säädetään ylläpitokorvauksen määräytymisen perusteista.

Ylläpitokorvauksen hakemisessa ja päätöksen antamisessa noudatetaan soveltuvin osin

mitä 25 ja 26 §:ssä säädetään.

31 §

Indeksitarkistus

Kuntoutusrahaan, joka määräytyy 14, 15, 17 tai 17 a §:n mukaan, tehdään vuosittain indeksitarkistus noudattaen vastaavasti, mitä työntekijäin eläkelain 9 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetään. Vastaavasti tarkistetaan 17 ja 17 a §:ssä tarkoitettua rahamäärää indeksilukujen muutoksen edellyttämällä tavalla.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

Lakia sovelletaan kuntoutusrahaan, jota maksetaan lain voimaantulon jälkeiseltä ajalta.

Lain 17 §:ssä sekä kuntoutusrahain 17 a §:ssä (836/1998) säädetty rahamäärä vastaa sitä työntekijäin eläkelain 9 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettua indeksilukua, jonka mukaan vuonna 1999 maksettavina olevien kuntoutusrahojen suuruus on laskettu.

8.

Laki**tuloverolain 92 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä joulukuuta 1992 annetun tuloverolain (1535/1992) 92 §:n 19 kohta, sellaiseksi kun se on laissa 1465/1994 seuraavasti:

92 §

Verovapaat sosiaaliedut

Veronalaista tuloa eivät ole:

19) kansaneläkelaitoksen järjestämästä
kuntoutuksesta annetussa laissa (60/1991)

tarkoitettut ja niitä vastaavat etuudet sekä
kuntoutusrahalain (611/1991) 2 §:ssä tarkoi-
tettu ylläpitokorvaus;

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syys-
kuuta 2001. Lakia sovelletaan ensimmäisen
kerran vuodelta 2001 toimitettavassa vero-
tuksessa.

Helsingissä 10 päivänä marraskuuta 2000

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sosiaali- ja terveysministeri *Maija Perho*

2.

Laki

sosiaalihuoltolain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n 2 momentti sellaisena kun se on laissa seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

Kunnan on jäljempänä säädetyin tavoin huolehdittava seuraavien sosiaalipalveluiden järjestämisestä:

- 1) sosiaalityö;
- 2) kasvatus- ja perheneuvonta;
- 3) kotipalvelut;
- 4) asumispalvelut;
- 5) laitoshuolto;
- 6) perhehoito; sekä
- 7) omaishoidon tuki.

Kunnan on myös huolehdittava lasten ja nuorten huollon, lasten päivähoidon, kehitysvammaisten erityishuollon, vammaisuuden perusteella järjestettävien palvelujen ja tukitoimien sekä päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoon kuuluvien palveluiden, lastenvalvojalle säädettyjen tehtävien ja muiden isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen, elatusavun turvaamiseen, otolapsineuvontaan, perheasioiden sovitteluun sekä lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden ja muiden sosiaalipalveluiden järjestämisestä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään.

Jos sosiaalihuollon asiakas tarvitsee kuntoutusta, jota ei ole säädetty sosiaalihuollon tehtäväksi tai jota ei ole tarkoituksenmukaista järjestää sosiaalipalveluna, sosiaalihuolto ohjaa tarpeen mukaan asiakkaan terveydenhuolto-, työvoima- tai opetusviranomaisen taikka kansaneläkelaitoksen tai

17 §

Kunnan on myös huolehdittava lasten ja nuorten huollon, lasten päivähoidon, kehitysvammaisten erityishuollon, vammaisuuden perusteella järjestettävien palvelujen ja tukitoimien sekä päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoon kuuluvien palveluiden, lastenvalvojalle säädettyjen tehtävien ja muiden isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen, elatusavun turvaamiseen, otolapsineuvontaan, perheasioiden sovitteluun sekä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden ja muiden sosiaalipalveluiden järjestämisestä sekä kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (/) säädetyistä tehtävistä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään.

Voimassa oleva laki

muun kuntoutuksen palveluorganisaation palveluiden piiriin. Lisäksi on noudatettava, mitä kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyöstä annetussa laissa (604/91) säädetään.

Kunta voi 1 ja 2 momenteissa tarkoitettujen sosiaalipalveluiden lisäksi järjestää muiden tarpeellisia sosiaalipalveluita.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

3.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan toimeentulotuesta 30 päivänä joulukuuta 1997 annetun lain (1412/1997) 10 §:n 1 ja 3 momentti sekä

lisätään 1 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 2 a ja 10 a § sekä 11 §:n 2 momenttiin uusi 5 kohta, jolloin nykyiset 5 ja 6 kohta siirtyvät 6 ja 7 kohdiksi seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Toimeentulotuen tarkoitus

Toimeentulotuen tarkoitus

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo.

Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä.

Matkakorvauksen tarkoituksena on tukea henkilön osallistumista kuntouttavaan työtoimintaan.

2 a §

Velvollisuus ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi

Toimeentulotukea hakeva 17—64-vuotias henkilö on velvollinen ilmoittautumaan työttömänä työnhakijana työvoimatoimistoon, ellei hän:

1) ole työssä palkansaajana tai yrittäjänä;

2) opiskele päätoimisesti;

3) ole työttömyysturvalain 5 §:n 1 momentin 4—7, 9 tai 12 kohdassa tarkoitettu henkilö;

4) ole laitoshoidon tai lääkärin toteaman sairauden vuoksi esteellinen vastaanottamaan työtä; tai

5) ole muun edellä mainittuihin verrattavan hyväksyttävän syyn vuoksi esteellinen vastaanottamaan työtä.

Jos toimeentulotuen hakija ei ilmoittaudu työvoimatoimistoon työnhakijaksi, toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa hänen osaltaan siten kuin tämän lain 10 §:ssä säädetään.

10 §

Alennettu perusosa

Jos henkilön toimeentulotuen tarve aiheutuu siitä, että hän on ilman perusteltua syytä kieltäytynyt yksilöidysti ja todistetusti tarjotusta työstä tai sellaisesta työvoimapolitiisesta toimenpiteestä, joka kohtuullisen pitkän ajan turvaisi hänen toimeentulonsa tai jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei työtä tai työvoimapolitiista toimenpidettä ole voitu tarjota hänelle, perusosan suuruutta voidaan alentaa hänen osaltaan enintään 20 prosenttia.

Perusosan alentamisen yhteydessä on aina laadittava, mikäli mahdollista yhdessä toimeentulotuen hakijan ja tarvittaessa yhteistyössä työvoimaviranomaisten ja muiden viranomaisten kanssa suunnitelma toiminnasta asiakkaan itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi.

Jos henkilö on toistuvasti kieltäytynyt il-

10 §

Alennettu perusosa

Jos henkilön toimeentulotuen tarve aiheutuu siitä, että hän on ilman perusteltua syytä kieltäytynyt yksilöidysti ja todistetusti tarjotusta työstä tai sellaisesta työvoimapolitiisesta toimenpiteestä, joka kohtuullisen pitkän ajan turvaisi hänen toimeentulonsa tai jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei työtä tai työvoimapolitiista toimenpidettä ole voitu tarjota hänelle, perusosan suuruutta voidaan alentaa hänen osaltaan enintään 20 prosenttia. Vastaavasti voidaan menetellä, jos henkilö, johon sovelletaan kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia (/), toimii mainitun lain 10 §:n 3 momentissa tai 19 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Jos henkilö on toistuvasti kieltäytynyt ilman perusteltua syytä 1 momentissa tarkoi-

man perusteltua syytä 1 momentissa tarkoitettua työstä tai toistuvalla laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei tällaista työtä ole voitu hänelle tarjota, hänen osaltaan voidaan perusosan suuruutta alentaa 1 momentissa säädettyä enemmän ja yhteensä enintään 40 prosenttia. Samoin voidaan tehdä, jos henkilö sen jälkeen, kun hänen toimeentulotuen perusosaansa on alennettu 1 momentissa tarkoitettulla tavalla, kieltäytyy ilman perusteltua syytä työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä tai jos hän toiminnallaan aiheuttaa sen, ettei työvoimapolitiittista toimenpidettä voida tarjota hänelle, ja hän tämän lisäksi kieltäytyy ilman perusteltua syytä 2 momentissa tarkoitettua suunnitelman mukaisesta toimintakykyä edistäväs-
tätä toiminnasta.

Edellä 1 ja 3 momentissa tarkoitettu alentaminen voidaan tehdä vain edellyttäen, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Alentaminen voi olla kestoaltaan enintään kaksi kuukautta kerrallaan kieltäytymisestä tai laiminlyönnistä lukien.

tetusta työstä tai toistuvalla laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei tällaista työtä ole voitu hänelle tarjota, hänen osaltaan voidaan perusosan suuruutta alentaa 1 momentissa säädettyä enemmän, kuitenkin yhteensä enintään 40 prosenttia. Samoin voidaan tehdä, jos henkilö sen jälkeen, kun hänen toimeentulotuen perusosaansa on alennettu 1 momentissa tarkoitettulla tavalla, kieltäytyy ilman perusteltua syytä työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä tai jos hän toiminnallaan aiheuttaa sen, ettei työvoimapolitiittista toimenpidettä voida tarjota hänelle, ja hän tämän lisäksi kieltäytyy ilman perusteltua syytä 2 momentissa tarkoitettua suunnitelman mukaisesta toimintakykyä edistäväs-
tätä toiminnasta. Vastaavasti voidaan menettellä, jos henkilö, johon sovelletaan kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia (/), menettelee mainitun lain 21 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

10 a §

Toimintarahaa ja matkakorvaus

Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain mukaiseen kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla toimeentulotuen saajalle suoritetaan toimintarahana 30 markkaa osallistumispäivää kohti. Toimintarahaa ei kuitenkaan suoriteta niiltä päiviltä, joilta henkilö saa työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) mukaista ylläpitokorvausta.

Lisäksi kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla maksetaan osallistumisesta aiheutuvista matkamenoista toimeentulotukena matkakorvausta halvimman matkustustavan mukaisesti.

Toimintarahaa määrää tarkistetaan samassa suhteessa ja samasta ajankohdasta kuin työmarkkinatuesta annetun lain mukaista ylläpitokorvausta.

11 §

Huomioon otettavat tulot

Tuloina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot.

Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

1) vähäisiksi katsottavia avustuksia ja ansiotuloja;

2) tuloja, siltä osin kuin ne vastaavat työmatkamenot ja muita työssäkäynnistä aiheutuvia menoja;

3) kunnan harkitsemaa, muuta kuin 2 kohdassa tarkoitettua osaa ansio- tai yrittäjätuloista, joiden hankkimisen voidaan katsoa edistävän tuen saajan omatoimista selviytymistä;

4) äitiysavustuslain (477/1993) mukaista äitiysavustusta, kansaneläkelain (347/1956) mukaista eläkkeensaajien hoitotukea, vammaistukilain (124/1988) mukaista vammaistukea eikä lapsen hoitotuesta annetun lain (444/1969) mukaista lapsen hoitotukea;

5) alle 18-vuotiaan lapsen säännöllisiä tuloja siltä osin kuin ne ylittävät hänen osaltaan 7 §:n nojalla huomioon otettavat menot; eikä

6) edellä 8 §:ssä tarkoitettuja korvauksia ja tuloja.

11 §

Huomioon otettavat tulot

Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

5) työmarkkinatuesta annetussa laissa (1542/1993) tarkoitettua ylläpitokorvausta, työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (763/1990) tai maahanmuuttajien kuntouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa (493/1999) tarkoitettua ylläpitokorvausta ja majoituskorvausta, kuntoutusrahain (611 /1991) 24 a §:ssä tarkoitettua ylläpitokorvausta, työvoimapalvelulaissa (1005 /1993) ja sen nojalla ylläpitokorvauksesta annetussa asetuksessa (/) ja työvoimapalveluihin liittyvistä etuuksista annetussa asetuksessa (1253/1993) tarkoitettua ylläpitokorvausta ja muuta kuin viimeksi mainitun asetuksen 12 §:ssä mainittua etuutta.

6) alle 18-vuotiaan lapsen säännöllisiä tuloja siltä osin kuin ne ylittävät hänen osaltaan 7 §:n nojalla huomioon otettavat menot; eikä

7) edellä 8 §:ssä tarkoitettuja korvauksia ja tuloja.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

4.

Laki**työmarkkinatuesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään työmarkkinatuesta 30 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1542/1993) 1 §:ään
 uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Työmarkkinatuki

Työmarkkinatuki

Työmarkkinatuki on työttömälle työnhaun ja työvoimapoliittisten toimenpiteiden aikaisen toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki, jonka avulla edistetään ja parannetaan tuen saajan työmarkkinoille hakeutumisen tai palaamisen edellytyksiä.

—————
Työmarkkinatuesta maahanmuuttajan toimeentulon turvaamiseksi tarkoitettuna kotouttamistukena säädetään maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetussa laissa (493/1999). Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan toimeentulon turvaamista työmarkkinatuella säädetään kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa(/).
 —————

—————
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.
 —————

5.

Laki**työvoimapalvelulain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä marraskuuta 1993 annetun työvoimapalvelulain (1005/1993) 10 a §:n otsikko, 10 c, 10 d, 10 e § ja 20 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 10 a §:n otsikko, 10 c, 10 d ja 10 e § laissa 1353/1997, sekä
lisätään 10 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa (1353/1997), uusi 4 momentti ja 17 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

10 a §

10 a §

*Ilmoittautuminen henkilöasiakkaaksi**Henkilöasiakkaan rekisteröinti ja informointi*

Ilmoittautuminen henkilöasiakkaaksi.
 Henkilö rekisteröidään työvoimapalvelujen henkilörekisteriin asiakkaaksi, jos hän

1) ilmoittautuu henkilökohtaisesti työvoimatoimistossa; ja

2) esittää työvoimapalvelujen tarjoamisen kannalta tarpeelliset tiedot.

Työvoimatoimisto voi erityisestä syystä hyväksyä muullakin tavalla tehdyn ilmoittautumisen.

Asiakastietojen tallettamisesta työvoimapalvelujen tietojärjestelmään on kerrottava henkilöasiakkaalle.

Henkilöasiakasta tulee informoida työnhakijaksi rekisteröinnin yhteydessä tai viipymättä sen jälkeen hänelle tarjolla olevista työvoimatoimiston palveluista ja hänen jäljempänä 10 b §:n 2 momentissa säädetystä velvollisuudestaan. Työtöntä henkilöasiakasta tulee lisäksi informoida työnhakuun liittyvistä seikoista, tarvittaessa hänen työllistymistään edistävistä toimenpiteistä sekä 10 b §:n momentin mukaisen velvollisuuden laiminlyönnistä aiheutuviista seuraamuksista ja muista työttömyysaikaisen toimeentuloturvan keskeisistä saamisedellytyksistä.

10 c §

10 c §

*Oikeus työnhakusuunnitelmaan**Oikeus työnhakusuunnitelmaan*

Työttömällä työnhakijalla on oikeus yhteistyössä työvoimatoimiston kanssa laadittavaan työnhakusuunnitelmaan. Työnhakusuunnitelmassa sovitaan työttömän työnhakijan työllistymistä edistävistä toimenpiteistä.

Työnhakusuunnitelma on laadittava viimeistään silloin, kun asiakkaan työttömyys

Työttömällä työnhakijalla on oikeus yhteistyössä työvoimatoimiston kanssa laadittavaan ja yhdessä allekirjoitettavaan työnhakusuunnitelmaan. Työnhakusuunnitelma sisältää asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin ja siinä sovitaan työllistymistä edistävistä toimenpiteistä.

Työnhakusuunnitelma on laadittava vii-

on kestänyt viisi kuukautta. Työnhakusuunnitelma on edellytyksenä asiakkaan osoittamiselle työllisyyslaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettuihin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin.

Työmarkkinatukeen oikeutetulla työttömällä työnhakijalla, joka on saanut työttömyyspäivärahaa työttömyysturvalain (602/1984) 26 §:n 1 tai 2 momentissa säädetyn enimmäisajan tai saanut työttömyytensä perusteella työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) mukaista työmarkkinatukea vähintään 500 päivältä, on oikeus uudistettuun työnhakusuunnitelmaan.

Edellä 3 momentissa tarkoitettulla henkilöasiakkaalla on oikeus suunnitelmassa yksilöityihin palveluihin ja muihin toimenpiteisiin työvoimatoimiston käytettäväksi osoitettujen määrärahojen rajoissa.

meistään silloin, kun asiakkaan työttömyys on kestänyt viisi kuukautta. Työnhakusuunnitelma on edellytyksenä asiakkaan osoittamiselle työllisyyslaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettuihin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin.

Työmarkkinatukeen oikeutetulla työttömällä työnhakijalla, joka on saanut työttömyyspäivärahaa työttömyysturvalain (602/1984) 26 §:n 1 tai 2 momentissa säädetyn enimmäisajan tai saanut työttömyytensä perusteella työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) mukaista työmarkkinatukea vähintään 500 päivältä, on oikeus uudistettuun työnhakusuunnitelmaan.

Edellä 3 momentissa tarkoitettulla henkilöasiakkaalla on oikeus suunnitelmassa yksilöityihin palveluihin ja muihin toimenpiteisiin työvoimatoimiston käytettäväksi osoitettujen määrärahojen rajoissa.

Jos työttömällä työnhakijalla on oikeus kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (/) tarkoitettuun aktivointisuunnitelmaan, voidaan 3 momentissa tarkoitettu uudistettu työnhakusuunnitelma korvata aktivointisuunnitelmalla.

10 d §

Määräaikaiset työnhakuhaastattelut

Työnhakusuunnitelman laatimiseksi tai uudistamiseksi työvoimatoimiston tulee määrääjoin varata työttömälle henkilöasiakkaalle tilaisuus työnhakuhaastatteluun.

10 d §

Määräaikaiset työnhakuhaastattelut

Työnhakusuunnitelman laatimiseksi tai uudistamiseksi työvoimatoimiston tulee määrääjoin työministeriön vuodeksi kerrallaan määräämän aikataulun mukaisesti varata työttömälle henkilöasiakkaalle tilaisuus työnhakuhaastatteluun.

Työvoimapalvelujen tietojärjestelmässä asiakkaana oleva henkilö kutsutaan pääsääntöisesti kuukauden kuluessa henkilöasiakkaaksi rekisteröinnistä ensimmäiseen työnhakuhaastatteluun, jossa kartoitetaan asiakkaan tavoitteet, tarkastetaan ja täydennetään työnhakutiedot, selvitetään tarjolla olevat työ- ja koulutusvaihtoehdot, arvioidaan työnhakukoulutuksen tarve sekä sovitaan työnhaun uusimisesta, 1 momentissa tarkoitetuista haastatteluista ja muista jatkotoimenpiteistä.

Myöhemmissä työnhakuhaastatteluissa arvioidaan työnhaun tuloksellisuutta ja tehtyjen suunnitelmien toteutumista sekä selvitetään tarjolla olevia palveluvaihtoehtoja ja sovitaan jatkotoimenpiteistä.

10 e §

Yhteistyövelvollisuus

Asiakkaan kieltäytyessä työnhakuhaastattelusta, työnhakusuunnitelman laatimisesta tai osallistumasta työnhakusuunnitelmassa sovittuihin palveluihin tai toimenpiteisiin sovelletaan, mitä 10 b §:n 2 momentissa sekä työttömyysturvalaissa ja työmarkkinatuesta annetussa laissa säädetään

10 e §

Yhteistyövelvollisuus

Asiakkaan kieltäytyessä työnhakuhaastattelusta, työnhaku- tai aktivointisuunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta taikka osallistumasta työnhaku- tai aktivointisuunnitelmassa sovittuihin palveluihin tai toimenpiteisiin sovelletaan, mitä 10 b §:n 2 momentissa sekä työttömyysturvalaissa, työmarkkinatuesta annetussa laissa ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa säädetään.

17 §

Viranomaisyhteistyö ja muihin palveluihin ohjaaminen

Työ-, sosiaali- ja terveydenhuolto- sekä opetusviranomaisten tulee olla keskenään yhteistyössä työvoimapalveluja järjestettäessä ja niihin liittyviä toimenpiteitä toteutettaessa.

Opiskelijoiden ammatinvalintaan ja työnhakuun liittyvien palvelujen järjestämisestä vastaa opetusviranomainen yhteistyössä työvoimaviranomaisen kanssa.

Jos henkilöasiakkaan tarvitsemia palveluja ei ole mahdollista järjestää työvoimapalveluina, ohjataan asiakas tarpeen mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisen tai kansaneläkelaitoksen tahi muun kuntoutuksen palveluorganisaation palvelujen piiriin.

17 §

Viranomaisyhteistyö ja muihin palveluihin ohjaaminen

Työvoimatoimiston osallistumisesta työnhakijan aktivointisuunnitelman laatimiseen ja velvollisuudesta aloittaa toimenpiteet työttömän työnhakijan aktivointisuunnitelman tekemiseksi säädetään kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa.

20 §

Salassapitovelvollisuus

Rekisterissä olevia tai sitä varten kerättyjä henkilötietoja saa luovuttaa vain rekisteröidylle taikka hänen suostumuksellaan tai

20 §

Salassapitovelvollisuus

Rekisterissä olevia tai sitä varten kerättyjä henkilötietoja saa luovuttaa vain rekisteröidylle taikka hänen suostumuksellaan tai

lain nojalla muulle viranomaiselle sekä tilastointia tai tieteellistä tutkimusta varten, jos luovutus täyttää henkilörekisterilain 19 §:n 1 momentin 3 kohdan vaatimukset. Salassa pidettäväksi säädettyjä tietoja voidaan luovuttaa tilastointia tai tieteellistä tutkimusta varten kuitenkin vain työministeriön luvalla.

Tämän lain toimeenpanon yhteydessä saatuja tietoja henkilön terveydentilasta tai sosiaalisista ja taloudellisista oloista tahi yksityisen henkilön tai perheen salaisuutta koskevia tietoja taikka yrityksen tai yhteisön liike- tai ammattisalaisuuksista, ei saa ilmaista ilman asianomaisen lupaa eikä muutoinkaan käyttää tietoja oikeudettomasti. Salassapitovelvollisuus koskee myös sitä, joka toimeksiannon perusteella saa mainittuja tietoja.

Mitä 2 momentissa säädetään, ei estä tiedon ilmaisemista sille, jolla on lain perusteella oikeus saada asiasta tieto.

lain nojalla muulle viranomaiselle sekä tilastointia tai tieteellistä tutkimusta varten, jos luovutus täyttää henkilötietolain (523/1999) 14—16 §:n vaatimukset. Salassa pidettäväksi säädettyjä tietoja voidaan luovuttaa tilastointia tai tieteellistä tutkimusta varten kuitenkin vain työministeriön luvalla. Salassa pidettäväksi säädettyjen tietojen luovuttamisesta viranomaisten välillä aktivointisuunnitelman laatimista varten säädetään kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

6.

Laki**työttömyysturvalain 4 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyysturvalain (602/1984) 4 a §:n, sellaisena kuin se on laissa 680/1997, otsikko, ja
lisätään 4 a §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

4 a §

Oikeus työttömyyspäivärahaan vapaaehtois- ja talkootyön aikana

Henkilöllä on oikeus työttömyyspäivärahaan tämän lain mukaisesti myös siltä ajalta, kun hän palkatta osallistuu yleishyödylliseen vapaaehtoistyöhön tai tavanomaiseen talkootyöhön.

Henkilöä, joka työskentelee palkatta yrityksessä tai sellaisissa tehtävissä, jotka yleisesti tehdään työsopimuslain 1 §:ssä tarkoitettussa työsuhteessa tai yritystoimintana, ei pidetä 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuna työttömänä.

Ehdotus

4 a §

Oikeus työttömyyspäivärahaan vapaaehtois- ja talkootyönä sekä kuntouttavan työtoiminnan aikana

—————
Henkilöllä on oikeus työttömyyspäivärahaan tämän lain mukaisesti myös siltä ajalta, kun hän osallistuu kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (/) tarkoitettuun työtoimintaan.

—————
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.
 —————

7.

Laki

kuntoutusrahalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun kuntoutusrahalain (611/1991) 2 §:n 4 momentti, 17 ja 31 §, sellaisina kuin niistä ovat 17 § laissa 1503/1995 ja 31 § laissa 836/1998 sekä

lisätään lakiin uusi 24 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Etuudet

Suomessa asuvalla henkilöllä on oikeus jäljempänä säädetyin edellytyksin kuntoutusrahaan ajalta, jona hän on kuntoutuksen takia estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä.

Jos tätä lakia sovellettaessa tulee erikseen ratkaistavaksi, onko henkilöä pidettävä Suomessa asuvana, asian ratkaisee kansaneläkelaitos sen mukaan kuin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/93) säädetään. Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin mainitun lain 13 §:ssä säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuna omana työnä pidetään kuntoutujan omassa tai perheenjäsenensä yrityksessä, liikkeessä, ammatissa taikka maa-, metsä-, koti- tai muussa taloudessa suorittamaa työtä, itsenäistä tieteellistä tai taiteellista työtä sekä päätointa vastaavaa, muuna kuin kuntoutuksena annettavaa opiskelua oppilaitoksessa tai ammattikurssilla.

Kuntoutuksen jälkeiseltä ajalta voidaan maksaa harkinnanvaraista kuntoutusavustusta

Ehdotus

2 §

Etuudet

Kuntoutuksen ajalta voidaan suorittaa harkinnanvaraista korvausta ylläpito- ja muista kustannuksista (ylläpitokorvaus). Kuntoutuksen jälkeiseltä ajalta voidaan maksaa harkinnanvaraista kuntoutusavustusta.

17 §

Kuntoutusrahan määrä ammatillisessa kuntoutuksessa

Kuntoutuksen toteutumisen turvaamiseksi ammatillisessa koulutuksessa olevan omassa taloudessaan asuvan tai huoltovelvollisen kuntoutusraha päivää kohden on 14 ja 15 §:n säännösten estämättä opintotukilain (65/94) 11 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun opintorahan kuukausimäärän kahdeskymmenesviidesosa, jollei hänellä mainittujen säännösten nojalla ole oikeus määrätä tätä suurempaan kuntoutusrahaan.

17 §

Kuntoutusrahan määrä ammatillisessa koulutuksessa.

Kuntoutuksen toteutumisen turvaamiseksi ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusraha päivää kohden on 14 ja 15 §:n säännösten estämättä kahdeskymmenesviidesosa 2 100 markasta, jollei hänellä muiden tämän lain säännösten nojalla ole oikeus määrätä tätä suurempaan kuntoutusrahaan.

24 a §

Ylläpitokorvaus

Tämän lain 2 §:n 4 momentissa tarkoitettua ylläpitokorvausta voidaan maksaa kuntoutuksesta aiheutuvien ylimääraisten kustannusten korvaamiseksi ajalta, jolta kuntoutujalla on oikeus 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kuntoutusrahaan. Valtioneuvoston asetuksella säädetään ylläpitokorvauksen määräytymisen perusteista.

Ylläpitokorvauksen hakemisessa ja päätöksen antamisessa noudatetaan soveltuvin osin mitä 25 ja 26 §:ssä säädetään.

31 §

Indeksitarkistus

Kuntoutusrahaan, joka määräytyy 14, 15 tai 17 a §:n mukaan, tehdään vuosittain indeksitarkistus noudattaen vastaavasti, mitä työntekijäin eläkelain 9 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetään

31 §

Indeksitarkistus

Kuntoutusrahaan, joka määräytyy 14, 15, 17 tai 17 a §:n mukaan, tehdään vuosittain indeksitarkistus noudattaen vastaavasti, mitä työntekijäin eläkelain 9 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetään. Vastaavasti tarkistetaan 17 ja 17 a §:ssä tarkoitettua rahamäärää indeksilukujen muutoksen edellyttämällä tavalla.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syys-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kuuta 2001.

Lakia sovelletaan kuntoutusrahaan, jota maksetaan lain voimaantulon jälkeiseltä ajalta.

Lain 17 §:ssä sekä kuntoutusrahain 17 a §:ssä (836/1998) säädetty rahamäärä vastaa sitä työntekijään eläkelain 9 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettua indeksilukua, jonka mukaan vuonna 1999 maksettavina olevien kuntoutusrahojen suuruus on laskettu.

8.

Laki

tuloverolain 92 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä joulukuuta 1992 annetun tuloverolain (1535/1992) 92 §:n 19 kohta, sellaiseksi kun se on laissa 1465/1994 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

92 §

92 §

Verovapaat sosiaaliuudet

Verovapaat sosiaaliuudet

Veronalaista tuloa eivät ole:

Veronalaista tuloa eivät ole:

1) kansaneläkkeen lapsikorotus, puolisolissa ja eläkkeensaajan hoitotuki;

2) rintamasotilaseläke, rintamalisä, ylimääräinen rintamalisä ja ylimääräinen sota-eläke;

3) hautausavustus;

4) äitiysavustus;

5) lapsilisä;

6) lapsen hoitotuesta annetun lain (444/69) nojalla maksettu lapsen hoitotuki;

7) lapsen elatuksen turvaamisesta annetun lain (122/77) mukainen elatustuki;

8) asevelvollisen päiväraha, sotilasavustuksen lain (781/93) mukainen sotilasavustus ja kotiuttamisrahain (910/77) mukainen kotiuttamisraha;

19) kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetussa laissa (60/1991) tarkoitetut ja niitä vastaavat etuudet sekä kuntoutusrahain (611/1991) 2 §:ssä tarkoitettu ylläpitokorvaus;

9) perhe-eläkelain (38/69) mukainen koulutustuki;

10) koulutus- ja erorahastosta annetun lain (537/90) ja valtion virkamieslain (755/86) mukainen eroraha ja ammattikoulutustuki;

11) työvoimapalvelulain (1005/1993) nojalla työttömälle tai vajaakuntoiselle maksettavat työvoimapalveluihin liittyvät kustannusten korvaukset L 26.6.1998/475 sovelletaan verovuodesta 1997 alkaen.

Alkuperäisessä muodossa 11 k. kuuluu:

11) työntekijän valtion varoista työnvälityslain (246/59) nojalla saama korvaus;

12) oppisopimuslaissa (422/67) tarkoitetut oppilaan valtion varoista saamat taloudelliset edut;

13) työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (763/90) 17 §:ssä tarkoitettu ylläpitokorvaus ja mainitun lain 27 §:ssä tarkoitetut etuudet;

14) opintotukilaissa (28/72) tarkoitettu opintoraha lukuun ottamatta aikuisopintorahana saatua ansionmenetyskorvausta sekä valtion varoista maksettu korkoavustus;

15) asumistukilain (408/75) ja eläkkeensaajien asumistukilain (591/78) mukainen asumistuki sekä opintotukilain (65/94) asumislisä; L 29.12.1994/1465 sovelletaan ensi kerran vuodelta 1995 toimitettavassa verotuksessa.

Alkuperäisessä muodossaan 15 k. kuuluu:

15) asumistukilain (408/75) ja eläkkeensaajien asumistukilain (591/78) mukainen asumistuki sekä opintorahan asumislisä;

16) luonnollisen henkilön valtion ja kuntien varoista asunnonkorjaukseen saama avustus;

17) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa (380/87) tarkoitetut edut;

18) vammaistukilain (124/88) mukainen vammaistuki;

19) kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetussa laissa (610/91) tarkoitetut ja niitä vastaavat etuudet; L 29.12.1994/1465 sovelletaan ensi kerran vuodelta 1995 toimitettavassa verotuksessa.

Alkuperäisessä muodossaan 19 k. kuuluu:

19) kuntoutusrahalaisissa (611/91) tarkoitetut muut etuudet kuin kuntoutusraha ja -avustus;

20) valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetun lain (666/72) nojalla valtion varoista saatu korvaus matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä;

21) rangaistusta suorittavan vangin tai pakkolaitokseen eristetyin saama työ- tai käyttöraha;

22) sosiaalihuoltolain (710/1982) mukainen toimeentulotuki;

23) kunnan, muun sosiaali- tai terveydenhuoltoa harjoittavan julkisyhteisön tai yleishyödyllisen yhteisön kehitysvammaiselle, mielenterveyspotilaalle, päihdehuollon asiakkaalle taikka muulle sosiaalihuollon asiakkaalle järjestämästä työ- tai päivätoiminnasta maksettu keskimäärin päivää kohden enintään 50 markan suuruinen toiminta- tai muun niminen avustus, jolla tuetaan asiakkaan hoitoa, kuntoutumista tai yhteiskuntaan sopeutumista;

24) lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden koulumatkatuesta annettussa laissa (48/1997) tarkoitettu opiskelijalle itselleen maksettu koulumatkatuki.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001. Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran vuodelta 2001 toimitettavassa verotuksessa.
